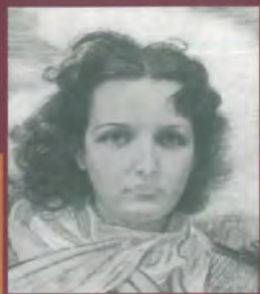

DONES
AMB
NOM
PROPI

L'escollit

Maria Assumpció Soler i Font

Maria Assumpció Soler i Font

(Girona, abril 1913 - març 2004) va dedicar tota la seva vida a la literatura i a l'ensenyament. A principis de la dècada dels trenta, va començar a treballar de mestra a Vilobí d'Onyar, i posteriorment a Rupià, Palafrugell, Sant Gregori i Girona, on es va jubilar l'any 1982, després de més de cinquanta anys de docència. Tal i com ella havia afirmat en diverses entrevistes, era una persona democràtica que va tenir *la mala sort d'estudiar durant la dictadura de Primo de Rivera i d'exercir durant la dictadura de Franco*. L'any 1959 va guanyar el premi Fastenrath amb la novel·la *L'escollit*. Soler també va fer alguna incursió en el camp de la creació teatral, amb la peça *Colorín Colorado*, representada al Casal Popular la Palafrugell, l'any 1947.

Durant els anys cinquanta i seixanta, va col·laborar assíduament (en castellà, per la situació política del moment, a excepció dels poemes, que eren en català) en dues revistes gironines: a *Gerunda. Educación y Cultura*, una publicació del SEM (Servicio Español del Magisterio), i a la *Revista de Girona* (a partir del primer número, el 1955). A més, des del desembre de 1982 i fins a l'abril de 1990, Soler va publicar al setmanari gironí *Presència* i al periòdic *Punt Diari* (actualment *El Punt*), també de Girona, més de 350 narracions-articles, en les quals apareixen temes tan diversos com la literatura, la pàtria, la seva llengua materna –la catalana–, l'ensenyament, l'exili, la política, la història, els seus avantpassats, la guerra civil, la cultura oriental, la música i, indiscutiblement, la seva estimada i vella Girona, una ciutat que, tal com escrivia, sempre havia considerat *màgica per ella mateixa*.

L'escollit

L'escollit

Maria Assumpció Soler i Font

EDITA:

ASSOCIACIÓ SUPORT A LA DONA DE PALAFRUGELL

L'ESCOLLIT

Maria Assumpció Soler i Font

Març 2005

Edita: Associació Suport a la Dona de Palafrugell

Amb el suport de:

© del text: Maria Assumpció Soler i Font

Correcció lingüística: Josep Agustí

Il·lustració de la portada: Guillem Soler

Disseny portada: Ester Agustí Ferrer

Maquetació, filmació i impressió:

Gràfiques Agustí. Tel. 972 30 50 52

Dipòsit legal: GI-144-2005

ISBN: 84-609-4395-X

Pròleg

Aquesta novel·la que tens a la mà, estimada lectora o benvolgut lector, és l'única que va escriure Maria Assumpció Soler, la meva mare. D'ella, que tan bé se li donava la literatura, només constaran, en l'apartat de textos d'irreprotxable redacció i profund contingut, a més de *L'escollit*, els articles que va publicar a la revista *Presència*, el diari *El Punt i Revista de Girona*, i les col·laboracions més o menys esporàdiques que, durant la dictadura franquista, apareixien a "Gerunda. Educación y Cultura", un butlletí del Magisteri oficial d'obligada redacció en llengua castellana. Pensant en la mainada, la que ella ensenyava, va escriure una breu i divertida peça de teatre, "Colorín colorado", sense cap altra pretensió que fer passar una bona estona a la canalla de Palafrugell, on un grup escènic infantil la va representar quatre vegades al Casal Popular d'aquesta localitat.

Maria Assumpció Soler també va conrear la poesia, però, si se'm permet l'expressió, a nivell de jardí, o fins i tot de jardinera; temptatives personals, íntimes, escrites per no ser publicades. Seu és també l'himne de Sant Jordi, amb música del mestre Lluís Cavalleria, dedicat a una imatge del patró de Catalunya que es venera a la capella del castell de Torcafelló, a Maçanet de la Selva. Una producció literària sens dubte, i per desgràcia, més aviat migrada. I és que s'ha de tenir en compte que la meva mare va ser, sobretot, una mestra, en el sentit més vocacional del terme, dedicada a l'ensenyament en cos i ànima.

L'escollit la va picar a màquina a les oficines que l'oncle Lluís, germà de la seva mare, tenia a Barcelona, davant per davant de l'estació de França, utilitzant una vella i lenta Underwood, gairebé entre classe i classe, en dies festius i quan la feina de casa la deixava lliure. Perquè quan sortia del col·legi i arribava al pis, es posava a fer la bugada –a mà, en aquell temps no hi havia rentadores–, a fregar el terra, a fer els llits i a cuinar els àpats, cadascun a la seva hora, i sempre amb absoluta puntualitat. Per a algú com ella, tan dotada per a l'escriptura, i que es delia per escriure, haver-ho de fer com una cosa de més a més degué constituir un autèntic suplici. Però mai no la vaig sentir queixar-se de tantes i tan feixugues

servituds; era una persona summament ordenada, i els espais que li quedaven lliures per dedicar-los a la novel·la, segur que formaven part de la seva organitzada agenda de treball.

Bé, he dit que va ser, sobretot, mestra, una mestra que ensenyava i estimava els alumnes. Per això precisament, per la seva tasca pedagògica, tan plena d'humanisme i humanitat, la recorden encara aquelles senyores que, de vailetes, van tenir la sort de tenir-la de mestra. Per això precisament, la mestra Maria Salvador Calçada, i amb ella, l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell, ciutat on Maria Assumpció Soler va exercir la seva professió durant tants anys, han volgut editar aquesta obra que ets a punt de llegir. Obra de la qual no vull revelar-ne cap detall; ni tan sols els noms dels seus protagonistes, perquè em sembla que s'hi ha d'entrar per ser sorprès, per descobrir una Girona petita però electrizant, amb uns personatges que s'hi mouen, que hi pateixen i que s'hi il·lusionen sense adonar-se que, en realitat, en són ostats.

La descripció del Barri Vell gironí, antic, monumental i hermètic alhora, és tan precisa com la de cadascun dels personatges de l'obra; els indrets i la gent acaben sent un tot indissoluble, i, a mesura que el lector s'endinsa en aquest món de ficció tan palpable, tan creïble, tan obsessiu, pren cos la sospita que els carrers, les escales, els patis interiors i els habitatges, la mateixa Catedral, determinen, com un fat escenogràfic, el caràcter dels dramatis personae i el desenllaç a què es veuen abocats. Una fascinant simbiosi detallada amb una pulcritud literària de la qual gairebé se n'ha perdut la mena, i que la meua mare sempre va respectar, durant tota la seva vida i escrigués el que escrigués. Això no obstant, sí diré que el tarannà dels personatges de *L'escollit*, la manera de captenir-se, les seves reaccions, dèries, defectes i virtuts em són absolutament, tremendament, familiars.

Episodis ocorreguts a casa meua, alguns dels quals molt abans que jo nasqués, i que vaig sentir explicar, i d'altres que ja vaig viure directament, succeeixen a *L'escollit*. En àmbits dispersos, i interpretats per actors que presenten trets de gent que m'ha estat íntimament propera, però prou diversificats perquè no recaiguin en un de sol i puguin resultar, almenys per als familiars de l'autora, massa identificables. Vull dir que d'una persona concreta, la meua mare en va fer tres o quatre, adjudicant segons quin tic a un protagonista, segons quina actitud a un altre perquè de cap ni un dels que conformen la novel·la es pugui dir que és la recreació literària d'aquest o aquell altre parent.

De tota manera, penso que pot ser interessant per al lector que li reveli un pasatge, dramàtic pel seu desenllaç, de la vida de Maria Assumpció Soler. L'autora

tenia un altre oncle, també germà de la seva mare, de nom Joan, sacerdot i home molt viatger. Sempre corria per Europa, i és que l'oncle Joan, un capellà tanmateix modern per a l'època en aquest país, era el president de l'Associació d'Esperantistes Catòlics d'Europa, i sempre hi havia, en algun lloc o un altre, un congrés d'apòstols d'aquest idioma ecumènic, de germanor universalitzant. Per casa encara corren algunes de les moltes postals que havia enviat a la meua mare, i en les quals, per cert, ja manifestava obertament la por que li feia l'ascens del nazisme i el feixisme, que ell considerava moviments nefastos per a la humanitat.

L'esclat de la Guerra Civil espanyola el va agafar a l'estranger, però va tornar, tot i el risc que comportava ser religiós i vestir sotana en una zona dominada pels comitès de pistolers revolucionaris que s'havien fet amos de la situació, i als quals els mateixos republicans, republicans amb dos dits de seny, és clar, temien de veritat. L'oncle-avi Joan, que mai no havia fet mal a ningú i que tantes vegades s'havia manifestat en contra dels totalitarismes, va ser afusellat per un escamot de trinxeraires pels voltants del Col·lell. Una desgràcia que va colpir la seva nebotada cruelment, amb inenarrable dolor, per la tremenda injustícia que el crim representava, i per la profunda estima que sentia envers l'oncle assassinat. Aquest amarg tràngol, i la dolorosíssima desaparició, també durant la guerra, del seu germà Joan, l'oncle que mai no vaig arribar a conèixer, són part indestriable dels esdeveniments que conformen *L'escollit*.

Estimat lector, ets a punt d'endinsar-te en aquesta meravella literària, una edició pòstuma que demanava a crits veure la llum. Jo, almenys, així ho penso, i espero que quan arribis al final, ja siguem dos.

Jordi Soler, desembre de 2004

*El meu calze sí, que el beureu; però el seient
a la meva dreta o esquerra, no em pertoca
concedir-vos-lo, sinó que serà per aquells
als quals l'ha destinat el meu Pare.*

Sant Mateu, 20, 23-24

CAPÍTOL I

Ella i el barri

I

El cel té una blavor molt pàl·lida que cobreixen, a trossos, uns tènues núvols esfilagarsats. La Marta, mirant-los, els veu com enormes plomes d'estructura suspeses a l'aire. No sap per què sempre fa comparances entre coses que no tenen res a veure les unes amb les altres. La seva tia Perpètua, s'enutja, sovint, per això i li diu que s'han de veure les coses tal com són en realitat. Sap ben bé el que li diria dels seus pensaments de totjust: "El cel és el cel i no s'assembla a res més; els núvols són els núvols i tampoc no hi ha res igual". Ella no sap si la seva tia té raó, però no pot esmenar-se. Deixar de veure les coses tan boniques no li és possible. I les hi veu, per contrast amb la lletjor que hi ha a la seva vida.

També s'enutja la tia si la troba recolzada a la finestra, tal com està ara, perquè diu que és propi de gent gandula i desocupada. La pobra dona no pot entendre que ella no és per gandulejar que roman, com encisada, mirant el trosset de carrer, que troba tan bell o, alçant una miqueta el cap, l'enorme Catedral amb el campanar altíssim, l'àngel decapitat al cimbori i les campanes giravoltant i emplenant l'aire amb llur sonoritat, greu o festiva. I, a baix, la minúscula placeta amb la font de la Mare de Déu de la Pera, pintada amb colors molt vius i amb un dosser de llauna protegint-la del sol i les pluges. A aquesta placeta, més que placeta un gran replà, s'hi aturen, a respirar els que, venint per les escales, han d'emprendre la sobtadíssima costa que emmena a la Catedral i al Palau Episcopal que es dreça, al capdamunt, com una barrera.

La Marta troba molt bonic el seu barri i ben cert que ho és, presidit per la Seu, imponent, que fa les altres cases tan poqueta cosa. Barri de carrerons estrets i costeruts, d'escalinates; amb cases antigues plenes de vellúria i d'esplendor apagat on viuen menestrals i pobres de tota mena: captaires, venedors ambulants i algun drapaire. I d'altres conservant, encara, llur aire senyorívol, estatjant famílies benestants, canonges, beneficiats o senyores respectables que, amb una rendeta, menen una vida exemplar i devota.

Aquestes cases millors, amb arcada al portal, solen tenir un jardí interior, per això no és estrany veure sorgir, per damunt les teulades i entremig d'elles, algun que altre eucaliptus de branques esquelètiques que s'estiren cercant el sol. D'altres, en canvi, el tenen a un nivell superior al del carrer, sobretot si és costerut, i contenen llurs terres murs rocosos pels quals, a la primavera, s'aboquen, entrelligats, rosers de tots colors i olorosos i arraimades glicines. A qualsevol recolzada, al llarg del carrer o d'unes escalinates, pot sorprendre l'exhuberant floració que satura l'aire empresonat en l'estretor del carrer.

La Marta, del seu barri, n'ha resseguit tots els racons. En sap totes les cases; en coneix totes les pedres, grises o daurades; tots els carrerons amb escales aombrats d'altres parets que, a l'hivern, quan plou massa, destil·len un líquid verd-negrós que les amara. Sap allà on trobarà un jardí o una entrada amb un bonic pati enllosat i portal amb dovelles de pedra picada. Coneix els llocs on, per sobre un mur arrebossat, pot eixir una branca de llimoner o taronger sense que cap mà impia pugui arribar-hi. Pot dir-se que porta en ella l'esperit de la ciutat antiga. No la de les misèries, sinó la de les pedres nobles: de les esglésies, convents i cases senyorials. El refinament de l'antigor.

La tia Perpètua s'espanta d'ella i la creu amb deliri de grandeses. Sol dir-li: "Hi ha les cases dels pobres i dels rics. Aquestes no les has de mirar tant. Mira les dels pobres i veuràs que n'hi ha de molt pitjors que la nostra, altrament, no faràs sinó sentir cobejança".

Però no en sent. S'acontenta de mirar i admirar. La seva tia no ho entén car una casa i una església són ben diferents coses, i les mira amb el mateix amor.

Ara, gaudeix de la quietud de la tarda. Fins fa poc, les campanes han brandat cridant els canonges a les Vespres. A poc a poc han anat pujant per les escales de la Pera. Altres han fet cap a la Catedral per la bonica plaça dels Lledoners. El silenci és, sempre, tan intents, que les passes damunt les pedres de les escales es perceben ja de lluny. Quan el pas dels canonges i xantres ha finit, comença la desfilada dels pobres que van a La Sopa. Quasi tots pugen en corrua i s'aturen a la font a rentar les culleres. De retorn, hi renten també els plats i la pica de la font, plena d'aigua cristal·lina, resta bruta amb els residus de la sopa d'arròs que les monges els han servit. Això enutja la Marta perquè, quan l'aigua de la pica és neta reflecteix els dos caps de monstre pels quals brolla l'aigua i, entremig, la Verge, tremolosa, cap per avall i amb el mantell d'ermeni que li serveix de fons, pintat a la paret, està com dues ales grans que l'emmenessin cap al cel, també reflectit a l'aigua i a l'abast de la mà. A més a més embruten l'aigua rient i fent gatzara i escàndol o barallant-se les dones i dient paraulotes que l'ofenen.

Després de la neteja, alguns, s'asseuran al pedrís que hi ha al costat de la porta de la casa on viu la Marta i, d'altres, aniran a raure als tres graons de casa l'Angeleta, -una pobra dona que ven verdura i fruita i que va ésser, molts anys, majordoma d'un canonge que no va deixar-li altres béns que els seus mobles-, i les veus emplenaran el carrer. Més tard passarà en Pau, un vellard, volta de mai-nada fent gran aldarull i cantant-li mofeta:

"Pau, fes ballar la dona.

Pau, fes-la ballar si et plau".

Ell, fingirà enutjar-se, els correrà al darrere i, quan n'atrapí un, li donarà, amb el puny clos, uns copets al cap mentre mormolarà, com un abellot:

"Pau, fes ballar la dona.

Pau, fes-la ballar si et plau".

I així, s'allunyan i, en perdre's la cantarella mofeta, tornarà la quietud al barri. Llavors serà sols el sorollet de l'aigua de la pica vessant-se sobre la llosa de la claveguera, l'única remor que sentirà. Després, l'Àngelus, primer amb el cant de la campana petita, -una oració vibrant que el vent escamparà pel cel, rosa i violeta, de cap al tard, -seguit de les tres campanes greus, sonores, que estremiran la ciutat. Una hora més tard, quan sigui fosc, el toc d'Ànimes. Després silenci, silenci... El lladruc d'un gos; el cant del sereno; el perllongat xiist de les òlibes que fan el niu dalt del campanar; el caure perllongat de les hores... Tot vetllat per les estrelles, pels núvols amuntegats o per la lluna, obrint-se pas entre ells i escampant-los posant una pinzellada d'argent damunt les velles teulades. Sota una d'elles, plàcidament, dormirà la Marta, tancats els seus ulls dolços, la boca entreoberta i el cabell, esvalotat, desfent-se damunt del coixí.

2

Li lleva l'encanteri la veu de l'Angeleta que la crida i li ensenya una carta. És una carta d'Amèrica però ella no pot llegir-la.

- Ja és ben trist no saber de lletra! -es dol.

I ho fa, precisament, quan el carter, de tant en tant, li porta lletra dels seus fills, escampats pel món i que mai no li diuen la veritat de llurs vides. Per això ara ha cridat la Marta perquè baixi a llegir-li la que li envia el seu Joan que, des de fa tres anys, és a Buenos Aires.

A la Marta la commouen aquestes cartes que vénen de tan lluny, d'on sap que hi ha, també, el seu pare que va abandonar-la quan era molt petita i la seva mare malaltejava. La tia li ha parlat alguna vegada d'això i li ha dit que no ha de pensar-hi. Ella, però, ho fa, alguna vegada, perquè li agradaria sentir, al seu costat, l'escalfor paterna.

Desclou el sobre, curiosament i, abans de començar a llegir, es fixa que no hi hagi ningú que pugui sentir-la, llevat de l'Angeleta. Fins ella mateixa se sent intrusa i voldria saber llegir d'esma, sense entendre res, perquè tan sols copsés el sentit la pobra mare, que enyora el fill i que plora amb les tendreses que li diu i que són sols per a ella sola.

En Joan està bo; treballa. El país li agrada força, però enyora la seva terra, i sobretot, té ganes d'abraçar-la. Sent no poder enviar-li diners, però, allà, la vida és molt cara i els guanys petits. Pensa que es casarà. Si ho fa, ja li enviarà retrats de la muller i els fills que vinguin.

L'Angeleta sanglota.

- Els retrats són ben poca cosa -diu. M'agradaria veure'ls i breçar-los els meus néts. I, allà, quina llengua parlen, nena?

- El castellà, crec -diu sense gaire seguretat.

I pensa que la senyora Justina, que sap tantes coses, li ho sabrà dir sense titubear, car té, també a Amèrica, una filla casada i una neta, que és pianista.

L'Angeleta va besant la carta del fill i diu, entristida:

- Ja els entendria si parlessin el castellà. Però jo el parlo molt malament. Ells, pobrets, no sabrien pas el que els conta la seva àvia.

Diu això sota l'efecte de les paraules del noi, que l'han trastornada, sense pensar que no és casat, encara, i que li ha manifestat un desig que no sent perquè, com sempre, és una bala perduda que viu de la trampa i del joc sense tenir parau-la dolenta ni fet bo.

Quan la Marta inicia un moviment per anar-se'n, la reté pel braç:

- Nena, ja tornaràs un altre dia, oi? Per contestar la carta. He de pensar totes les coses que li vull dir. Sort en tinc de tu que ets tan bona i saps tant. En paga vull fer-te un obsequi. Ja que els llibres t'agraden tant, te'n regalaré un. Vine i veuràs els que tinc.

És la primera vegada que la Marta entra a l'interior de la casa. Sempre havia romàs a l'entrada que és botiga, cuina i menjador alhora.

A dintre, com a fora, el sostre és una volta massissa emblanquinada. Tot és fosc menys una cambra que té un finestró, enreixat, a molta alçària. Se l'imagina com el d'una presó. Quan els ulls s'acostumen a la mitja llum, descobreix una gran profussió de mobles distribuïts a la bona de Déu. Cortinatges, feixucs i descolorits, absorbeixen l'aire. Arreu hi ha draps amb puntes esgrogueïdes. Imatges, quadros, flors dintre globus de vidre... Tot en barreja lamentable.

- Ja ho veus, nena -diu l'Angeleta anant cap a un moble abarrotat de llibres en desordre-, aquests mobles tan bonics i haver-los de tenir en aquesta cova!

Si el pobre senyor canonge ho veïés! I ací, els seus llibres. Oi n'han vingut de capellans a fer-hi recerques! "Què en fareu, vós, d'aquests llibres?", em deien. Què en faré? Els guardaré per a record, ho veus? Ara puc donar-te'n un. Un que ell mateix va escriure.

I allarga, a la Marta, un volum amb rústegues cobertes verdes: *Estudios Apologéticos y Polémicos*, llegeix, sense entendre. De bona gana el deixaria, però no gosa. Té por que l'Angeleta s'ho prengui malament i surt, desencisada. A casa seva el deixa damunt la taula de la cuina i el mira, sospirant. Si almenys hagués estat un llibre d'històries! Però l'Angeleta creu que, als que saben llegir, els agraden tots els llibres. I heus ací que, d'aquest, no n'entén ni el nom. *Estudios Apologéticos...*

I, recolzant-se de nou a la finestra, de cara a la Mare de Déu, no vol pensar-hi més.

3

En sortint de La Sopa la senyora Justina reposa, una estona, a casa l'Angeleta. És una senyora, encara, malgrat la seva pobresa i, el seu indument, negre, és pulcre en que hagi esdevingut lluent per l'ús i de color d'ala de mosca. La seva cara, prima i groga, emmarcada per un mocador negre lligat al mentó i que tapa per complet la seva cabellera blanca, té aspecte cadavèric. Però els ulls són d'una gran vivor i d'esguard afuat i penetrant. A moments, i ressaltant en la grogor de la pell, semblen dos carbons encesos.

Va ésser, al seu temps, una dama ben situada, però els fills van abandonar-la i es va veure junyida a la misèria. Per això va a La Sopa i viu en el que, en temps millor, fou el magnífic celler de la casa que habita la Marta. Ara, però, entre les juntures de les enormes pedres de les parets, hi ha escorpins i el mobiliari, pobríssim, no s'aguanta bé i balandreja damunt el trespol desnivellat i ple de sots. El seu consol és passar una estona a casa l'Angeleta en que hagi de suportar la conversa de la vellarda Agustina, la mísera a la qual l'afany del vi fa més pobra i envermelleix el nas.

Avui, l'Angeleta està contenta i explica el que diu el seu fill de Buenos Aires. La senyora Justina sent humitejar-se-li els ulls, però fa el cor fort. Pensa en la seva filla i en la seva néta, la pianista precoç que s'emporta el cor del públic americà. Diu senzillament:

- Qualsevol dia tindrà carta jo. Ja sé, pels diaris, que la nena té molt d'èxit, però serà més bonic si ho escriuen les seves pròpies mans, les seves mans prodigioses. Quina néta tinc! Poc ens pensàvem, quan va néixer, que pogués ésser

famosa. Tan poqueta cosa com era! Semblava que havia d'entornar-se'n en qual-sevol moment.

Calla. Ningú no interromp el silenci. Totes les dones presents senten un gran respecte envers ella i saben que mai no rebrà la carta que espera perquè té enemistat amb el gendre i la filla obeeix, cegament, el marit.

- Ara són a Montevideo i també aniran a Rio de Janeiro.
- El meu Joan és a Buenos Aires i diu que és una ciutat molt i molt gran.
- Sí -fa la senyora Justina-, totes aquestes ciutats ho són, de grans. A Espanya no h'hi ha.

- Ni Barcelona? -pregunta l'Agustina, dubtant.
- Ni Barcelona. Ha de créixer molt, encara -assegura ella.

Sospiren i respiren l'olor de la fruita que s'escapa de les cistelles.

L'Angeleta té el pensament lluny; la senyora Justina també. L'Agustina s'alça del graó on seu i se'n va perquè diu que té set. Ella no té res per a evocar. És sola al món i troba que és una gran cosa. No enveja la senyora Justina, sempre apesara-da amb recordances i que diu que no li agrada el vi.

La veuen marxar movent la mà que sosté la cullera de boix, com una batuta, arrossegant els peus i balandrejant les anques, polposes, sota la faldilla de coloraines.

- Té set, té set, -mormola la senyora Justina-. Ara beurà més del compte i al vespre no s'aguantarà. Hauré d'escoltar-ne de grolleries! Voldria no haver de veure-la més!

Pobra senyora Justina! Totes les dones la compadeixen perquè viu en una cavorca en companyia d'una embriaga i d'una ximpleta com la Carmeta de les puntes, que parla sempre sola, i es passa el dia vigilant el cove on guarda la pisa.

Quan resten soles l'Angeleta li posa, a la falda, un parell de pomes. Ella les mira, en silenci, i, les seves mans esblaimades, solcades de venes molt blaves, les acaronen, delicadament com sí, brèvoles al contacte amb els dits, poguessin fondre's. Mormola:

- Gràcies -sense apartar-ne els ulls.
- És perquè és vostè, ho sap? -diu l'Angeleta amb bondat-. I no m'agradaria que les altres ho sabessin. Totes en voldrien.

- Gràcies -torna a dir-, que Déu li ho pagui, Angeleta.

S'alça per anar-se'n i davalla els tres graons, sense pressa. Es tomba, encara, i s'acomiada amb un:

- Fins a demà, si Déu ho vol.

La Marta la veu passar i endevina quan entra a la casa perquè sent la veu de

borinot de la Carmeta que rondina unes paraules. Baixa sense pensar-s'hi i es planta davant de la porta.

- Es pot passar?

La Carmeta, que seu, entretinguda fent un frivolitè, protesta bordonejant:

- Passar? Per què? Véns a trapassejar?

Però la veu dolça de la senyora Justina, en contrast agradable, diu, resolta:

- Entra, Marta.

I la Marta entra. Una forta olor de resclosit li fereix l'olfacte. Hi ha poca claror a l'estança, la que entra per la porta, mig tancada. Al fons a un racó, veu un llit de ferro i una dona trista que hi seu damunt. S'hi acosta com esporuguida.

- Voldria que em digués una cosa -diu, a mitja veu, sota la influència del gran respecte que li causa aquesta dona pàl·lida.

- Prou te la diré. Què vols saber?

- Quina llengua parlen a Buenos Aires? És que l'Angeleta m'ho ha preguntat i no he sabut què dir-li.

- Doncs t'ho diré i ho sabràs, per sempre. Allà, parlen el castellà, però no com ací a Espanya sinó que hi ha petites diferències i li donen una entonació especial, com si cantessin.

En aquests moments se sent enraonadora, ella, que sempre parla tan poc! Però la conversa iniciada a casa l'Angeleta li ha desvetllat els records i té ganes de contar coses a aquesta personeta entenimentada que sap que l'escoltarà sense malícia.

- Ja ho saps, oi que jo hi tinc família a Buenos Aires?

- Sí.

- Una néta preciosa, una noieta, si fa no fa com tu. Vols veure-la?

I, abans que la Marta respongui, pren una capsa de sobre la tauleta i escampa, per sobre el llit, un sens fi de retrats.

- Mira-te-la!

La Marta pren el retrat i va cap a la porta per veure'l millor. Una nena, vestida de blanc, somriu, graciosa. Porta llargs tirabuixons.

- Que bonica! -diu, sincerament.

La Carmeta també s'acosta a veure-la però, el seu cervell, míser, no li dóna cap acudit per fer sortir alguna lloança de la seva boca. L'egoisme propi dels beneïtons fa que es posi a parlar d'ella interrompent la conversa a la qual no ha estat cridada.

- Jo tinc un retrat millor que aquest. Un retrat meu, noia, que el pots veure si vas al Sagrat Cor. Un retrat meu, meu!

I va donant-se cops al pit amb la mà oberta mentre prossegueix:

- Me'l va fer un pintor, no ho saps? Santa Margarida Maria sóc jo. Em va pintar així, ho veus?

S'agenolla. Posa les mans en actitud de pregar i alça el cap fingint un èxtasi. La pell arrugada del coll se li estira obrint al mig una caverna i la seva cara de rata es contreu en una horrible ganyota. Les patilles estirades, subjectes per un passador, la posició que ha pres, li donen un aspecte grotesc. La Marta no sap què fer. De sobte, a contrallum, una figura es retalla a la porta. És la senyora Aurèlia.

- Marta -diu- Marta, què hi fas ací?

- Mirava aquest retrat, veus? És la néta de la senyora Justina, la que és a Buenos Aires, la pianista -diu ensenyant-li el retrat.

- Sí, sí, ja la veig. Vés i cuita a tornar-lo, vull fer-te un encàrrec.

La noia obeeix. Dóna el retrat a la vella dient:

- Ja tornaré, un altre dia.

I se'n va. L'èxtasi de la Carmeta encara dura. La senyora Justina s'entristeix, no tant per quedar en companyia d'una enze, com per no haver pogut esplaiar l'esperit parlant d'allò que li alleugereix les penes.

CAPÍTOL II

Una dama benestant

4

La casa on viu la senyora Aurèlia és al bell davant de la cofurna on ha descobert la Marta. Ella s'estatja al primer pis i té un jardí voltat d'una àmplia galeria amb barana al carrer. Aquest jardí, que veu la Marta des d'un balconet de casa seva, és una delícia i es comunica amb el pis a través d'uns graons que s'hi enfilen al final de la galeria. També es comunica amb l'entrada de la casa per una porta de ferro. Al contrari d'altres jardins, queda enclotat, amagat. És el somni de la Marta. Si ella pogués tenir només que un bocinet d'aquest jardí! La senyora Aurèlia, que ignora el deliri de la seva petita veïna, l'amonesta, severament, els peus al llindar del portal com si fes actitud d'entrar a la casa. La Marta, dins l'entrada, ha girat els ulls cap a la porta del jardí, i a través de les escletxes, n'endevina tota la claror.

- No m'escoltes, Marta? Per què estàs distreta quan et parlo? Què hi feies a casa la Carmeta?

- Ja li ho he dit -respon, tímidament-, mirava aquell retrat, no l'ha vist?

- Sí, l'he vist. Però no has de voler entrar-hi allà. Ja saps que l'Agustina s'embriga i renega.

- Però l'Agustina ara no hi és -es defensa la noia.

- I la Carmeta cercaraons, quina comèdia et feia agenollada?

- No cap. Em deia que la Santa Margarida Maria que hi ha pintada al Sagrat Cor és ella; que l'havien pintada tal com vostè l'ha vista.

- Ah, pobra Marta! -sospira la senyora Aurèlia-. Sempre entremig d'aquesta gent! Per què no et fa anar al col·legi la tia?

- Perquè diu que ja sé prou i no em cal saber més. No vol que tingui pretensions i faci un mal casament com la mare.

- Valga'ns Déu quines coses de dir-te! Llàstima que sigui així aquesta dona! -es plany la senyora. -Diga-li que demà l'espero. Tinc convidats i necessito cuinera. I ara, vés-te'n a casa, ho sents? Tens coixí de fer puntes?

La Marta afirma amb el cap i surt de l'entrada. Pel seu gust tornaria a veure la nena dels tirabuixons vestida com una nina de les més riques. Dintre la senzillesa del seu cor, de tant en tant, hi neix un anhel que no té res a veure amb la cobejança. A voltes és un bocinet de jardí i d'altres els d'uns bonics tirabuixons o un vestit blanc com un floc d'escuma.

Es veu al mirall. Els seus cabells, estirats per la mà ferrenya de la tia, li cauen per les espatlles en dues trenes sense gràcia, i el seu pobre vestit no és bonic, tampoc, ni li escau. Se sent dissortada i té ganes de plorar. Pobra Marta, que demà ja no es recordarà d'aquesta fal·lera d'avui, ella, que no ha tingut mai res!

5

La cuina és tan clara que a la Perpètua li dóna gust feinejar-hi. Mentre la senyora Aurèlia pasta una coca, ella prepara el sofregit per arranjar els plats que li han donat fama de bona cuinera: la llengua de vedella amb moixernons i les pomes amb relleno, el plat típic de Festa Major al seu poble.

- Perpètua -diu de sobte, la senyora Aurèlia- per què deixes tan abandonada la Marta?

Ella resta parada, un moment, sorpresa per la pregunta, però es refà aviat.

- No la deixo abandonada, no. El que passa és que necessito treballar i ella és una gandula que només rodaria d'ací i d'allà.

- Però, almenys, fes-la anar al col·legi.

- No. Al col·legi no. Ja sap prou i bé massa. Pel que la tinc destinada no ha de saber més. La vull senzilla i de condició humil perquè no se li acosti cap home que pugui fer-la tan dissortada com va ésser la seva mare.

- I la seva mare, no ho era ben senzilla?

- Sí, però li havien inflat el cap amb la cançó que era bonica, que una noia és per a un rei... Ja va trobar-lo el rei!

I la Perpètua es posa tan nerviosa que no sap si encertarà els guisats.

- Però, quan va marxar, tu vas oposar-te que la teva germana anés amb ell obligant-lo a partir sol.

- Segons tinc entès va marxar molt ben acompanyat.

- Qui ho sap això! No serà que t'ho has imaginat? Li tenies tanta rancúnia al teu cunyat! Crec que vas fer molt mal fet de no deixar marxar la teva germana. T'has confessat, alguna vegada, d'aquesta malifeta?

- No em facis riure! És pecat voler evitar que una germana passi mala vida al costat d'un home que no la vol prou?, -diu, mentre amb les mans aspres esbaldeix els moixernons llefiscosos-. Si l'hagués estimada s'hauria quedat al costat

d'ella però, com que era un bohemí, es va estimar més anar-se'n ben lluny.

- Em sembla que aquest cas no l'has entès mai. Abans que tot era un artista. Ja saps que, a Amèrica, va tenir molt d'èxit.

- Un artista diu que era? Un gandul, que pel cas és igual. Pintava per no haver de treballar, vet-ho ací. Si ha guanyat diners ho deu haver fet amb ben poques suades.

- Pots pensar com vulguis, Perpètua, però no indisposis la Marta contra el seu pare. Moralment no li pot fer cap bé.

- Què vol que faci, doncs? He de dir-li que era un sant home? -fa la Perpètua amb enuig mal dissimulat.

- Potser més valdria. No dubtis que, a la nena, no li és bo creure'l un ésser tan reprobable.

- És que ho és -cria indignada la Perpètua- i no el perdonaré mai!

- Crec que t'ha escrit reclamant-la -segueix la senyora Aurèlia fingint no reparar en l'alteració de la seva interlocutora.

- Sí, però Déu me'n guard de fer-li'n cas! Si tant la vol que vingui a cercar-la. Això és el que li he dit. I també que la Marta no té desig de moure's del meu costat.

- Però, si ell la vol, hi té dret perquè és el seu pare. Tu no pots atendre les seves necessitats ni la seva educació i pots quedar bé dient que no es vol moure del teu costat però, d'allà on no es mou, en realitat, és d'entre aquesta gent que va a La Sopa. Dóna-te'n vergonya!

La senyora Aurèlia ha acabat de pastar la coca i surt de la cuina abans que la Perpètua pugui respondre. Un raig de sol que es filtra per l'ampla finestra il·lumina, potser, els pensaments de la dona que viu només al to que ells li donen: un to menor, quasi sempre desafinat. Mai no ha escoltat els consells de ningú en el que ha fet referència als assumptes familiars i a l'educació de la Marta. L'ha criada en un ambient humil, amb senzillesa, i la seva il·lusió és que arribi a ésser una bona minyona de servei, tal com va ésser ella a la seva joventut. Tenir el pa assegurat en una casa rica i viure sense deliris de cap mena, casant-se amb un home de la mateixa condició, seguint la llei de Déu, sense altre afany que la felicitat familiar i res de complicacions que emmalalteixen i emplenen la vida de dolors i amargueses.

No obstant ara, en pensar de nou, no se sent segura d'assolir aquest ideal. La seva neboda no és com la majoria de les noies, prou que ho veu. Li agrada encantar-se i badar amb qualsevol cosa insignificant: amb l'aigua del riu; amb un vol de coloms; amb els núvols... Diries, a voltes, que no ha vist mai res. Què en traurà de

posar-la de minyona si no servirà? Com podrà entendre's amb un home dels que ella voldria si la seva dèria és llegir i llegir i té tan poca afició a feinejar per la casa?

El raig de sol la molesta. És ell el que té la culpa del que ara està pensant. Es posa de mal humor. Per damunt de tot, però, hi ha la seva fermesa. No cal desencoratjar-se. Algú li ha proposat una solució per a la vida d'ambdues que pot ésser el començament dels seus anhels.

6

A mitja tarda la Marta, que ha dinat amb la seva tia a la cuina de la senyora Aurèlia, de sobte, s'alça sense donar cap explicació i fa acció de sortir i anar-se'n.

- On vas ara? Tant et costa esperar que acabi? -diu la Perpètua.

- És que m'avorreixo.

- Ah! gandula! Vés, vés a casa a fer puntes.

- Sí, tia.

Però no hi va. L'aire de març, bon xic fresquet, la convida a llançar-se avall, per les escales de la Pera i, en un dir Jesús, es troba a la Devesa. Hi ha poca gent a aquesta hora i el passeig central apareix desert. Els altíssims plàtans remoregen, plens de borrons. Llurs branques es destaquen sobre la nitidesa del cel com rantes enormes. Ran del regueró que envolta els jardins, els lliris joncs oscil·len llurs vares florides i la suau olor atreu la Marta, que s'hi acostava i s'asseu, vora l'aigua. A l'aire hi ha una gran piuladissa d'ocells. La part alta de la ciutat -el seu barri- sota la claredat del sol, que l'amoroseix, és com una gran aquarel·la davant dels seus ulls. Quant temps hi roman en aquesta muda contemplació? No ho sap. Però una sensació de fred la retorna a la realitat. Llavors s'alça. Els ocells, ajocats ja, resten silenciosos i, al cel, el primer estel hi parpelleja.

Calmosament es disposa a tornar a casa. Travessa la plaça de Sant Agustí i puja les escales del pont. Hi passa un aire tallant. L'aigua del riu, quieta, desprèn un baf llotós. Comença el traüt a la Rambla i, als carrers vells, silenciosos, ressonen les passes dels vianants escassos mentre, a cada cantonada, com un ull vigilant, s'encén el fanal de l'enllumenat públic.

Arriba, per fi, a casa. El Déu te guard que li dona la Perpètua és una sonora bufetada.

- Roda soques, gandula! -l'escriu-, d'on vénis, digues! Així ets tu!

Sempre anant d'ací i d'allà fent baboiades. Després em diuen que et deixo abandonada. I és que no saben, els que ho diuen, que a la senyoreta li pesa estar-se a casa i més s'estima anar a passeig que treballar.

- No, tia -diu ella veient que la dona té raó-, ja sé que hauria estat millor fer puntes; però tenia ganes d'anar a la Devesa.

- A la Devesa? A refredar-te deus haver anat! Justament avui que l'aire és tan fi! Ja et dic jo que, si estàs malalta, no et cuidaré, no senyora! Així t'ensenyaré a anar a prendre la fresca!

I, nerviosament, a cops secs, va trencant unes branques de bruc per encendre el foc a la llar.

Sota la llum migrada d'una bombeta polsosa, la Marta es posa a fer puntes, però sense delit. La sensació de fred que ha sentit a la Devesa li perdura i un estremiment li contreu els músculs.

La Perpètua cala foc al menat de bruc i es fa una gran fumera. És el suplici de cada dia, al qual, la Marta ja està avesada. És una fumera que li deixa una estona de coïssor als ulls i a la gorja i una insuportable pudor a la roba.

- Vine, acosta't al foc, desgraciada, que tremoles de fred -fa la tia, que no ha deixat de mirar-la.

- No, no en tinc de fred -diu, mentint perquè sent una esgarripança a l'esquena com un córrer d'aigua.

- Acosta't, et dic! Bé prou que ho veig si en tens o no. No fa falta que em diguis mentides!

S'acosta a la petita llar on cremen uns troncs d'olivera i s'encisa, de moment, mirant el llengoteig de les flames blavoses. La Perpètua l'observa mentre fa recerques dintre un sac del qual va traient peces de roba vella que van ser, en altre temps, vestits elegants de senyores riques. Mira a veure si trobarà un retallet de blonda per fer un coll al vestit que la Marta portarà el dia del Ram.

Ella gira els ulls envers el sac de les rampoines i pensa que s'assembla a les reunions de dones que passen el rall a casa l'Angeleta. Ara no són res i, totes, llevat de l'Agustina, contenen grandeses passades. I recordant les pobretes que mengen l'arròs de caritat, sense que pugui evitar-ho, es posa a sanglotar.

La Perpètua la fa anar al llit perquè la troba febrosa i es penedeix d'haver-li donat la bufetada. L'acotxa i li passa la mà pel front ardorós. Sent el tremolar del lleu cosset sota els abrigalls, amb esgarripances que li fan petar les dents. I el sanglotar que no cessa!

- Quin mal aire t'ha agafat! -es plany la Perpètua. - Per què, Déu meu, havia d'acudir-se't anar a passar la tarda a la Devesa? Amb la fredor i la humitat que hi ha sempre!

Però la Perpètua ja no té esma per renyar-la més. Les llàgrimes de la noieta l'han desarmada del tot. És una criatura que no plora mai i heus ací que, ara, un

gran desconsol la posseeix. Ella no sap per què: si pel penediment o per la por d'estar malalta i, en que no és el seu fort aconhortar ningú, tracta de fer-ho.

- No serà res, dona. Demà ja estaràs bé. No ploris, doncs, assossega't!

La nit, que ha davallat cavalcant el toc d'Ànimes, es presenta afrosa i cruel per a la Marta, talment dintre un bullidor i que no pot empassar-se la saliva a causa d'una terrible brasa que li crema el coll.

A l'endemà, el metge diagnostica un estat gripal conjuntament amb fortes angines. Trigarà dies a poder llevar-se!

- Ja veus el resultat de la teva taleia d'ahir! Es va passar la tarda a Devesa, senyor doctor, i es va refredar. Es que és molt desobedient, no ho sap?

I la veu de la Perpètua vol tenir un to més amable que les altres vegades.

- Això li ve de més enllà que d'ahir -diu el metge, somrient.

I, dirigint-se a la malalta li pregunta, bondadós:

- Què hi vas fer a la Devesa?

Esforçant-se, perquè el coll li fa molt mal, ella respon:

- No res. Sentia l'olor de les flors i m'agradava mirar la Catedral que, des d'allà, semblava un quadro.

Aquesta confessió li sembla, a la Perpètua, vergonyant. Pensa que el metge s'afigurarà que la nena no és ben centrada i envermelleix fins les orelles. Però el metge continua, parlant amb senzillesa:

- No em pensava que tinguessis tan bon gust. Generalment, les nenes com tu, no hi van si no és a córrer i a saltar. No ho hauries preferit?

- No -diu amb fermesa. - Si hagués fet soroll no hauria sentit cantar els ocells.

- Vaja! -fa el metge. - M'agrada que siguis així. Però un altre dia no hi estiguis tanta estona, que la tia s'enutja.

I s'acomiada donant-li un copet a la galta. La Perpètua, en acompanyar-lo a la porta, es creu obligada a excusar-se:

- No sé què en faré d'aquesta noia. Té cada cosa més estranya!

- Estranya? No ho creguéssiu pas! És un autèntic esperit de poeta el que té la vostra neboda. Hi ha nascut, no en dubteu.

Quan tanca la porta sent, encara, les paraules que l'han esbalaïda: "Un autèntic esperit de poeta". I ho ha dit com si tal cosa, com si fos quelcom corrent i sense importància: "Hi ha nascut..." Ja ho pensava que el seu gandulejar era d'herència! Oh, Déu! La Marta seria com el seu pare: una bohèmia. La pobra dona, que no sap res de tot això, ni gaire bé el que és un poeta, fa una tragèdia de les paraules suara escoltades i veu esbalandrar-se tots els seus propòsits. Es mira a la Marta com si fos un ésser diferent del que havia estat fins ara, fixament, amb

els ulls esbatanats, poant a l'ànima insondable de la petita que no pot obrir les parpelles i gemega, amb la seva veu feble, cada vegada que ha d'empassar-se la saliva.

Acoquinada en extrem se'n va a casa la senyora Aurèlia a la qual tracta d'explicar les seves inquietuds, rebaixant-se a demanar consell.

- Tot això que em dius de la Marta no té cap importància. És, encara, molt nena perquè puguem fer un judici sobre si serà o no serà tal cosa; i menys poeta. Com podria ésser-ho si l'has criada enmig de la lletjor? Què hi ha de poètic a casa l'Angeleta o a la cova de la senyora Justina?

Diu això sincerament, sense que les seves paraules tinguin sols la intenció d'esvair l'abatiment de la Perpètua. Ho creu tal com ho afirma perquè, de la Marta, no n'ha copsat tota la finor, encara, i no sap que, a la nena, el quadro de lletjor que l'envolta és el que fa que sigui així i en fugi amb senzillesa amb les seves ales que, tan sovint, escapça la Perpètua. La tristesa de les cases pobres amb llurs estadants com vaixells malmesos pels temporals de la vida, amb llurs dolors, llurs grolleries, llurs baralles, llisquen pel seu ànim sense deixar-hi gairebé estela. En els moments que es posa en contacte amb la realitat, però, sent l'angoixa de la seva condició i l'opressió d'allò que l'envolta, amb la mateixa intensitat que sent la bellesa de les coses. Sortosament, això no li esdevé gaire sovint. Qui, però, podria imaginar-s'ho? Per això la senyora Aurèlia creu que els temors de la Perpètua són infonamentats i que el pobre doctor va afirmar a la babalà, per dir quelcom i, en no ésser de la seva incumbència l'afirmació, va resultar un diagnòstic espiritual equivocat del tot. Així continua dient:

- No t'inquietis, Perpètua. Cuida-la i, tot això, no ha d'importar-te ni encaparrar-te.

- Doncs m'encaparra molt. Justament el senyor rector de Romanins m'ha fet dir si volia anar-hi per minyona perquè, per a la Marta, havia trobat lloc a una casa on la tractarien com a una filla a canvi de tenir cura de la mainada.

- Jesús, quina idea! Si ella necessita encara qui la vigili! -fa la senyora Aurèlia, enriallada.

- I doncs, què he de fer? Ja sap que sóc pobre.

- Ho sé! No fa falta que m'ho diguis; i sé que és un problema, per a tu, encaparrar la noia. Però, tens les idees molt antigues. Et sembla que no pot fer res més que anar a servir una noia pobre?

- Jo...

- Calla! Ja ho sé que vas ésser una gran serventa. Però no pensis que la Marta pugui ésser igual.

- No és el que li dic?

- No, no és el que em dius. Entre no ésser serventa o ésser una bohèmia hi ha un terme mitjà. Mira, Perpètua, vull parlar-te clar i dir-te d'una vegada: si te'n vas a servir, voldràs confiar-me-la, la Marta?

La pregunta, inesperada, deixa la Perpètua incapaç de respondre i triga a veure'n-se de la sorpresa. La senyora Aurèlia és, també, incapaç d'entendre el silenci de la dona i l'interpreta a la seva manera.

- A menys, és clar, que no me'n creguis prou digna -diu amb amarguesa.

Ràpidament la Perpètua reacciona:

- Oh, calli! Per què no l'he de creure digna? Mai no vaig pensar que fos veritat tot allò.

- No, no ho era. Mai no va ésser-ho. Però jo, què en sabia dels teus pensaments?

- Em sap greu que em digui això. Com havien d'ésser els meus pensaments sabent que li va venir la mala fama d'aquella harpía que va emmetzinar un pobre vell per cobrar abans l'herència?

La senyora Aurèlia es tapa la cara amb les mans.

- Calla, calla, que potser ets tu qui, ara, poses una mala fama.

- Ca! Ho sé molt bé! No veu que vivíem al mateix poble? És dolenta, dolenta i sense ànima.

- Prou, Perpètua, per favor! Les aigües eren molt quietes. Per què remoure'n el pòsit?

La Perpètua es disposa a tornar a casa seva.

- Del que m'ha demanat, ja li'n tornaré resposta, -diu-, vull pensar-m'hi.

I, mentre se'n va, diu a l'afligida dama:

- Perdoni'm, no volia disgustar-la.

- Fuig, dona! Ni ho pensis!

7

Però el pòsit s'ha remogut. Entre l'aigua clara de la seva vida es barregen records que l'enterboleixen. Fôra massa planer el seu viure! De tant en tant, Déu li envia el sofriment de la recordança, quan menys ho espera, així, de sobte, com avui.

Immòbil i dreta davant dels vidres del balcó, sembla mirar quelcom, entretenir l'esguard fixat en un test on les plomes de Santa Teresa apunten les gemmes que seran, aviat, un devessall vermell que fugirà barana enfora. Però no veu ni mira res més enllà d'ella mateixa. Ha girat els ulls envers el seu interior i es veu tal com

fou, anys enrera: una nena, primerament, més desamparada que la Marta, òrfena i amb un germà petit, acollida a la protecció d'un canonge parent de la seva mare. Després una noia assenyada, de joventut serena, sense daltabaix; de vida uniforme, quieta, una miqueta grisa, sota l'ombra protectora del canonge que veia en ella un suport perquè ja començava a ésser vell. Feinera i traçuda, les seves mans, incansables, havien teixit tota mena de puntes al coixí fins a adquirir-ne fama de mestra. Així foren moltes les noies que es van recollir al seu entorn i, a les llargues vetlles d'hivern, la casa s'emplenava amb la música dels boixets que dansaven, sense fatiga, entre els dits lleugers. Al senyor canonge li plaïa sentir-se tan acompanyat i, a les hores que els estudis i els resos el deixaven lliure, s'ajuntava a la tropa femenina pel gust de sentir dringar les rialles que s'escapaven de les gorges joves en cantar-los les malifetes dels seus anys d'estudiant.

Però aquell plàcid viure va acabar-se, quan un nebot del senyor canonge va anar a Girona de professor de llatí a l'Institut. Era un home de mitjana edat, seriós i poc enraonador. Havia passat la joventut estudiant en un convent de frares i, malgrat la vocació, va haver d'abandonar-lo per motius de salut. La seva presència va imposar a la casa un aire fred i de tibantor perquè els seus ulls eren gèlids i resseguien totes les coses, amb insistència. A qualsevol angle o corredor hi flotava el to acerat dels seus esguards, jutjant-ho tot, severament; indicant el seu disgust, sovint i, menys sovint, la seva complaença. Així, silenciosament, va demostrar que no li agradaven aquelles reunions de puntaïres i l'Aurèlia les va acomiadar, per no ésser molesta, amb l'excusa d'una feina imaginària. Va dedicar-se ella tota sola als boixets i a la música, per la qual havia demostrat aptitud i que havia conreat el bondadós canonge, conjuntament amb la del seu germà, aquesta molt superior i, que havent obtingut una beca, es trobava estudiant al Conservatori de París. S'asseïa al piano quan ell no era a casa, i s'espavilava amb sonates i valsos.

Un dia, ell la va sorprendre tocant. Quan ella va adonar-se de la seva presència, va tancar el piano. Sorprès li va dir:

- Per què no continua?

- Perquè no voldria molestar-lo. Sóc una mala pianista i ja se sap que no hi ha res tan amoïnador com sentir tocar malament -va excusar-se ella.

- Però, vostè, toca molt bé i no em molesta. Continui, si li plau!

Amb tot i semblar un prec, la seva veu sonava autoritària. L'Aurèlia, un xic avergonyida, va obrir de nou el piano i prosseguí amb la Sonata de Scarlatti que havia interromput. Però sobre els seus dits hi sentia el pes dels ulls del professor de llatí que en disminuïen l'agilitat, que els baldava. Hauria estat, però, incapaç de tancar una altra vegada el piano i fugir, tal com desitjava. Per això va seguir tocant,

però fallant les notes, cometent equivocacions, atorrollada en extrem, ella, sempre tan assossegada!

Palplantat darrere seu ell assistia al trist espectacle que donava la noia. De cop, va girar-se i, mentre sortia de la saleta, va dir amb la seva veu, un xic rogallosa:

- Si de veritat vol demostrar-me que és una aprenenta no s'hi esforcí més. L'havia imaginada més complaent i assenyada. Passi-ho bé!

L'Aurèlia, que havia parat en sec a les primeres paraules d'ell, es va posar a plorar -al vuit-cents les dones no tenien altre consol-. Li dolia que s'hagués interpretat tan malament la seva torbació i que l'haguessin pres per una mal educada. I era inútil intentar disculpar-se. Davant d'ell no podia captenir-se d'altra forma. Era la seva una presència que l'oprimia i contra aquesta opressió lluitava endebades. Mai no va aconseguir fer res amb naturalitat dintre l'abast d'aquells ulls tallants. Així els dies van fer-se-li feixucs i tristos i fins va esquivar la companyia del senyor canonge perquè no li preguntés la causa de la seva tristor. Sols la vella minyona, la Gregòria, sabia el que li passava car a ella li succeïa per l'estil. Solia dir-li:

- És un senyor que mai no diu gaire res, però ja n'hi ha prou amb els seus ulls per saber si el que has fet li plau o no.

8

Aquell dia el dinar va transcórrer en silenci. El senyor canonge, que era sempre l'únic que animava els àpats, va aparèixer, també, tancat en un estrany mutisme. Tot era mirar l'Aurèlia i el professor. De tant en tant, es trobava el seu esguard amb el clar esguard d'ella i, davant la seva serenor, movia, involuntàriament, el cap a dreta i esquerra, negació que confirmava la que hi havia dintre seu. No, no es podia creure allò. Ell estava segur que no era cert. Un beneficiat amic, li havia dit el que es contava pel barri: que l'Aurèlia i el nebot tenien un tràfec. "Potser són enraonies de desvagades, però procuri saber la veritat" -li havia dit l'amic. Quina infàmia! L'havia urdida la llengua miserable de la senyora Joana, una dama pobra de bagatge espiritual, de tota bona acció i de tot bon pensament. Les hores que passava embalconada li servien d'ajuda per tramar tota mena de contalles infamants els herois i heroïnes de les quals, eren les millors persones del barri.

En el cas de l'Aurèlia, va haver-n'hi prou amb el senzill fet d'acomiarar les puntaires perquè el magí de la dona, endimoniât, l'interpretés com a pretext que la noia cercava a fi de tenir més temps per dedicar-se al seu amor, sense obstacles. Pensat i dit, va ésser un núvol negre i tempestuós que descarregà la seva fúria

sobre el barri tranquil, i l'aigua, corrent pels pendants i escalinates, va emportar-se'n el bon nom de la donzella, tota puresa, anyell innocent bàrbarament sacrificat. La calma de les nits s'emplenà amb els ulls buits de les finestres sense llum des d'on, altres ulls, tèrbols pels mals pensaments, s'adreçaven al balcó il·luminat de l'Aurèlia cercant, a través de la transparència de la persiana, algun indicatiu que descobrís el seu pecat abominable.

9

No va pensar-s'hi gens el senyor canonge a posar el seu nebot al corrent de l'infamant contuberni de les veïnes i l'home equànime i reposat, en rebre la nova, envermellí ple de justa indignació. A grans passes, amb els punys amenaçants, passejava davant del seu oncle, talment un home foll.

- Miserables! Miserables! -remugava. - Jo, que no he delit només que per a tornar al convent. Jo, que he fet de la meua vida un ascetisme perpetu. Jo, vilment calumniat i amb el pecat detestable de la carn, el més ingrati a Déu...

El senyor canonge no es va sorprendre gaire del "jo" del seu nebot. D'antuvi li havia semblat egoista i amb pocs miraments per a les persones que amb ell convivia. Es va sentir, però, molt molest en aquells moments. Per això va respondre amb enuig:

- No ets tu, qui ha de plànyer-se més. Al capdavant pots marxar, anar on vulguis, a un convent altra vegada, si tanta vocació tens. Pensa però en l'Aurèlia, en aquesta pobra noia vilipendiada a causa teua, involuntàriament, és clar; pensa que, innocent, com tu mateix, haurà d'encarar-se amb gent que la tractarà com si, de veritat, fos una pecadora; que la mirarà de reüll i que, fins les persones que la coneixen i que li diran que no donen crèdit a les murmuracions, en el fons, dubtaran d'ella.

- I què vol que hi faci! Què hi puc fer jo? -respongué, enfurismat, perdent tot respecte al seu oncle-. No voldrà que m'hi casi, suposo.

- I, per què no? -feu l'oncle amb aplom.

- Bonica manera de donar la raó als xerraires! Bonica manera d'arrodonir l'escàndol!

- Potser vaig equivocat però, em sembla que seria la millor solució. No obstant estic segur de no poder portar-la a terme, ja ho veus. Penso que, malgrat tot, l'Aurèlia no et voldrà per marit.

- És possible. Tan poca cosa com és! La seva capacitat no li permetrà valorar el meu enorme sacrifici.

- Crec que no et voldrà per marit -continuà, inflexible, el canonge- perquè no

t'estima i sembla que ha posat els ulls en un xicot que correspon el seu afecte. Mai no me n'ha dit res però hi ha coses que no s'han de dir. Tan poca cosa com és!, dius. Sí, i amb tot, casant-te amb ella, li faries un favor sols de cara a la gent. De portes endins, entre nosaltres, el favor te'l faria ella ja que, tu, encara que sàpigues molt de llatí, ets un alarb intractable que has oblidat que una de les qualitats característiques de l'home és ésser sociable. Si Déu, amb els seus designis, no et va permetre de viure a la Trapa, és perquè volia de tu una altra cosa i no que creguessis que tot el món és un convent.

Dites aquestes paraules respirà, alleujat, i sortí de la cambra del nebot abans que aquest tornés en si de la pedregada que damunt seu havia estat llençada, i va anar a la galeria, on l'Aurèlia estava regant uns testos.

S'esdevingué tal com havia pensat. La noia es va mostrar dolguda -no tant com el nebot perquè desconeixia la malícia del pecat que li atribuïen- però, amb gran fermesa, va resoldre afrontar la situació i donar la cara. Estava neta de tota culpa i no volia casar-se amb un home al qual mai no podria amar. Per altra part, l'ajuda reconfortant de Déu no li mancava.

El senyor canonge va admirar-se del bon seny de la seva protegida i va comparar el seu dolor callat, la seva resignació amb els escarafalls del nebot, que no admetia conformació ni serenitat; que va patir maleïnt la ciutat, mirant-la amb ferotgia i amb la seva rigidesa habitual augmentada com si, la fama llevada, fos una cuirassa de fang que envoltés el seu cos.

Amb la seva partença la casa s'alliberà de la pesantor que la seva presència posava a l'atmosfera, la qual cosa va motivar que l'Aurèlia -dintre el seu gran pesar que va augmentar el fet d'esvair-se-li el pretendent-, sentís l'alegria infinita de retornar a les seves coses senzilles sense temença que uns ulls, obstinadament, s'hi posessin, afeixugant-les.

Mai més no es va parlar de l'enutjós assumpte entre ella i el senyor canonge. I com que en res no va modificar la seva vida, amb el temps, la gent, que va adonar-se que havia estat una pobra noia calumniada, va arribar a compadir-la.

CAPÍTOL III

La decisió

10

Quinze dies ha passat la Perpètua al capçal del llit on la Marta, ardorosa, semblava fondre's. La criatura, afeblida i pàl·lida, inicia la convalescència quan els dies sants donen a l'aire de l'abril un tint malenconiós amb llur patètica pinzellada; quan al jardí del costat de casa seva, la florida de les pereres embolcalla amb blondes les branques nuoses; quan la glicina, al llarg de les escales de la Pera, s'exorna amb el morat més adient per evocar els misteris de la Passió. Llavors que els aparadors de les botigues es curullen de caramels i els portals de les cereries es volten de ciris enflocats amb serells i flors de paper fi.

El dia del Ram, amb ulls tristos, veu el desfil·lar de les palmes i palmons que els infants, abillats amb vestits flamants, van a beneir. Ella també hi hauria anat a la Catedral, amb un ram de llorer i amb el vestidet de cotó que la tia li havia fet, sense gaire traça. Hauria assistit a l'Ofici amb atenta curiositat, deixant vagar els ulls, de tant en tant, pel bosc de palmeres tremoloses de llaços de colors i estrelles argentades. Hauria anat a les Quaranta Hores –sempre tan lluídes–, que reuneixen, sota la gran nau, gent de tots els estaments socials per escoltar la paraula brillant dels oradors sagrats de més prestigi que, a cada hora, se succeeixen per fer el sermó de cadascuna de les Confraries que hi ha a la ciutat.

Però no pot sortir. Les cames no l'aguanten. És el primer dia que la Perpètua ha deixat que es llevés, al matí, i ja està contenta de poder veure l'animació del barri, sempre tan quiet. Després de la sortida de l'Ofici, comencen a passar senyores vestides de negre i amb gran mantellina sobre una pinta alta i senyors amb barret de copa. Tota la tarda, fins a la nit, dura l'anar i venir incessant. És tota la ciutat que passa davant dels seus ulls. I ella roman darrere els vidres, sola, perquè la tia ha anat a funció, fins que el cap li giravolta i els colors de la Mare de Déu de la Pera, a la llum morent del dia, es confonen en una taca negra.

El Dijous Sant tampoc no pot sortir. No pot veure el senyor Bisbe rentant els peus als dotze pobres de les *Hermanitas* a la cerimònia del Lavatori. I menys pot

veure les processons, que es fan a la nit. Però dins del llit abrigada, amb el balcó entreobert que deixa entrar tot el perfum de la glicina, més intens **que** a les hores del dia, la sent passar pel carrer de la Força, amb el colpejar de les llances dels manaies –autèntiques piques de Flandes, segons ha sentit a dir–, sobre l'empedrat; i el trist i planyívol so del flabiol que toquen els acompanyants. Sota aquest compàs imagina la processó, parsimoniosa, amb els encaputxats, de vestes vermelles i negres, seguint els Misteris i portant les butxaques curulles de caramels per repartir-los entre els coneguts.

El primer Misteri que passa és el dels hortolans: l'Oració a l'Hort, amb Jesús agenollat sota una olivera de veritat i a les quals branques hi ha, lligats, gran nombre d'ocells. Després ve el de la Coronació d'espines amb els dos afrosos jueus que s'han batejat amb els eufònics noms de *Guinyapa* i *Carpanta*. El Balcó de Pilat, amb molta fusta, del gremi dels sabaters; la Verònica, el Sant Sepulcre, amb una palma a cada angle, seguit del trist redoblar dels tambors que van allunyant-se... Després el traüt de la gent que es dispersa, calmosament o bé amb **pressa** per tal de reveure-la en un altre carrer.

La son no li clou els ulls que es fixen en les ombres que el llum del carrer dibuixa al sostre de la cambra, plena d'aire tebi. Té els pensaments clars i l'esperança que, un altre any, cap marfuga no la privarà d'assistir a tot el que enguany ha hagut sols d'imaginar. I s'aconsola pensant que, el dissabte de Glòria, sentirà les Caramelles quan pugin a cantar-les al Palau Episcopal.

Per fi, s'adorm, agombolada pels somnis tan bonics –com els seus petits anhels–, que la fan gaudir de totes les coses belles que la vida va posant al seu abast i són la única riquesa dels pobres que, com ella, saben copsar-les i retenir-les.

11

A casa l'Angeleta, un gran paravent de roba florejada, separa la cuina i el menjador de l'espai que li serveix de botiga. A un extrem, i arraconat a la paret, hi ha un canapè amb una gran taula rodona al davant. És ací on la Marta està enfeinada escrivint al fill d'Amèrica, mentre l'Angeleta atén els que hi ha a la botiga. Davant seu, en Xavier, un estudiant de capellà que fa de campaner a la Catedral, el més popular de tots i conegut arreu del barri, està menjant una vianda que l'Angeleta li ha cuit. És prim i alt i de cara llarga i pàl·lida, amb un parell d'ulls molt expressius i d'esguard alegre. Mentre menja, mira com la Marta, amb mà lleugera, s'atura poc sovint a l'escriptura que va sortint fluida, sense tempteigs i amb lletra petita i rodona. Ella, amb la llengua una mica enfora i els pensaments a flor de ploma, no s'adona de res del que l'envolta: "Trobo molt natural que sentis

desig de tornar a Girona. Si sabessis com n'és de bonica la Devesa en aquest temps amb els arbres tan plens de fulles tendres!", escriu, pel seu compte, perquè l'Angeleta no li ha dit que posés tal cosa. Però ella pensa que bé cal que una carta que ha d'anar tan lluny sigui una miqueta llarga. I segueix: "M'imagino que a Buenos Aires no hi deu haver res tan bonic com la nostra Catedral. Et recordes bé del color de les seves pedres i del to que prenen quan la llum de la posta les encén amb els seus reflexos?". S'atura un moment i pensa que, al noi, com a tants d'altres, potser mai no se li havia acudit mirar la Seu a l'hora del ponent. Qui es fixa en aquestes coses? "Sols els desvagats", diria la Perpètua.

Quan acaba la carta en Xavier, que l'ha observada tota l'estona, li pregunta:

- Quant en fas pagar d'escriure una carta? T'ho pregunto perquè, escriure, és una cosa que em fa mandra i he pensat llogar-te quan hagi de fer-ho.

La Marta envermelleix. S'adona que en Xavier es burla d'ella i diu:

- Tu saps escriure més que jo, però l'Angeleta no en sap gens. Potser no està bé enviar a Amèrica cartes tan mal escrites, però...

- Mal escrites? -interromp ell-. Des d'ací no m'ho sembla.

I cuita a prendre-l'hi dels dits abans que es negui a deixar-la-hi llegir.

No s'equivoca en Xavier. La carteta de la Marta no està mal escrita. Alguna falta pot trobar-s'hi, però tota ella destil·la tendresa i bon seny.

- Totes aquestes coses t'han sortit d'ací? -diu, colpejant-li el front, suaument-. En saps un niu! Et dic que potser jo no ho hauria sabut fer tan bé, ni hauria sabut empescar-me-les. Quants anys tens?

- Tretze.

- Deus ésser la primera de la classe. Tu sí que fas quedar bé la mestra!

- No vaig ja, al col·legi. Diu la tia que ja sé prou i em vol posar a servir.

- A servir als tretze anys? -pregunta, ell, sorprès.

- De moment, faré de mainadera. Per això no s'ha de saber gaire de lletra ni de comptes -diu, convençuda.

En Xavier segueix preguntant, amb interès:

- I, no t'agradaria saber una miqueta més del que saps?

- Sí, és clar que m'agradaria! Però, si no em fa falta...!

La seva veu té un deix de tristesa.

- Sí, que et fa falta! Saber és, sempre, necessari. No s'hi perd res de saber. Crec que encara hauries d'anar al col·legi. Ho diré a la teva tia.

- No, no. No li ho diguis! -fa ella, esverada. - No saps com la fa posar de mal humor això. A vegades penso que més s'hauria estimat que hagués estat una nècia, com la Carmeta de les puntes.

Ho ha dit tal com li ha vingut al pensament i ja n'està penedida. Per què ha de pensar tan malament de la seva tia? Potser perquè li ha sentit a dir tantes vegades: "Ja saps prou". "No et fa falta saber més". "Bé massa que saps". Però ella deu tenir raó quan li ho diu, encara que a ella li sembli que no sap res.

- No li ho diguis, no, Xavier. No li ho diguis que t'he dit això -suplica, perquè no li agrada veure a la seva tia enutjada.

- No li ho diré, doncs, no vull que per la meua culpa et renyí. Però no creguis que li dono la raó. Tu hauries d'anar, encara, al col·legi.

Després d'una pausa torna a preguntar:

- Dius que t'agradaria saber més coses? Doncs bé: jo seré el teu mestre, si ho vols. No estic sobrat de temps, però em sembla que val la pena que en cerqui. Després de les dotze, vine, cada dia, a la Porta dels Apòstols i et donaré una estona de lliçó. Entesos?

- Sí; m'agradarà molt, però, als Apòstols, no hi ha sempre massa gent?

- Gent? I què! Que n'hi hagi! Nosaltres no en farem cas. El principal és que tinguis afició -respon en Xavier, resolt-, les altres coses ja s'arreglaran.

Va per a anar-se'n quan entra a la botiga la Cinta, la minyona del primer pis, que ve a comprar verdura. És una noia rodona que es passa el dia cantant els "còplets" de moda que sent a les artistes que els diumenges, després de la funció de cinema, actuen als locals de la ciutat. Desvergonyida i poca-solta, en Xavier la troba detestable. Sempre parla cridant, i, a voltes, diu grolleries, des del balcó, mentre espolsa les catifes, als altres campaners que passen si bé, amb ell, mai no s'hi ha atrevit. Sol cridar: "On vas amb aquesta cara d'ensopit? Ja has cantat el miserere avui". O bé: "Quan pengis els hàbits, et voldràs casar amb mi?". Per això ara, en veure en Xavier tan a prop, comença a riure i a cantar una cançó picant mentre, amb gest procaç, s'abaixa l'escot del vestit.

Ell, no s'immuta i, girant-se a la Marta li diu:

- Provarem d'evitar que siguis, algun dia, un exemplar d'animaló d'aquests. Demà. No te n'oblidis.

I deixant plantada la cantant, se'n va a tocar Migdia.

L'Angeleta, que ha entès la cançó, malgrat el seu analfabetisme, diu, a la minyona descarada:

- Hauries de respectar més els estudiants de capellà. M'ha sabut greu que cantessis una cosa així a casa meua. Un altre dia no ho facis perquè et tiraré al carrer.

Ella, que no es vol donar per la pell, respon, fent-se l'entesa:

- Què es pensa vostè? Aquests estudiants! Són uns frescos! I en Xavier... Val més no parlar-ne. Tant serà capellà ell, com jo monja.

- Tu no saps el que dius -fa la Marta defensant-lo-. Justament et fiques amb en Xavier que és el més bo de tots.

- Ben cert -afegeix l'Angeleta-, i vés amb compte amb el que dius.

Ella, insisteix:

- No m'ho invento pas! No s'ha d'ésser gaire viu per veure-ho. És massa guapo per ésser capellà. Diu que, quan ho són tant, el Bisbe mateix els fa plegar si ells no volen deixar-se'n, perquè després, tenen conflictes amb les guetes.

- Calla, ximple! I vés-te'n, d'una vegada, que per la teva boca parla el dimoni.

I, l'Angeleta, vulgues que no, l'obliga a sortir de casa seva. Ella riu, cloquejant, i, ondulant-se, com veu que fan les artistes, se'n va carrer enllà, mentre les campanades de l'Àngelus ressonen per l'espai.

12

La plaça dels Apòstols, amb les grans lloses sepulcral sota les quals dormen llur somni secular prelats i canonges, aplega, els dies d'hivern al migdia, tota la pobretalla del barri, adelerada de sol; del sol que es vessa a la gran plaça tan pròdigament i que mai no es deixa veure en llurs cases, fosques i resclosides. També s'hi recullen vells d'estaments socials millors i algun que altre empleat disfrutant de la jubilació. I, sota el pòrtic que vetllen els dotze Apòstols i als pedrissos que hi ha, a banda i banda de la porta, els campaners passen conversa amb l'estranya gernació que, a recés del vent de tramuntana se sent, momentàniament, optimitista.

A la primavera, però, el pòrtic, massa recollit, comença a ésser calorós i els pobres s'escampen i jueu pels escalons que donen accés a una altra placeta veïna, sota mateix del campanar i a la qual hi ha el brocal d'una cisterna que recull les aigües pluvials de la teulada de la Catedral i que, abans, fornïa la font de la Pera. Aquesta plaça està sempre plena d'herbotes que creixen fent del lloc un bardisser inimaginable i voltada d'una ampla barana de pedra que remata el mur de contenció de les terres sobre les quals la Catedral va bastir-se. És per aquesta causa que la Marta i en Xavier tenen més tranquil·litat que no es pensaven tenir. Atrafegats mirant els llibres que porta la Marta i assenyalant les lliçons, passen l'estona del primer dia.

A l'endemà comença amb els verbs. Sense adonar-se'n, en Xavier, potser perquè té calor, s'alça i es posa a passejar. La Marta el segueix mentre va recitant els temps que porta tan ben estudiats i que en Xavier no es cansa de preguntar, l'un darrere de l'altre. És així com van pujant les escales que emmenen el camí de pedra que s'obre, precisament, darrere l'absis de la Seu. Camí ombrívol on dóna

també el jardí episcopal amb les altes magnolieres i els cinamoms olorosos.

Ara és lliçó de geografia que comença i, mentrestant, es troben al nivell del portal de Sant Cristòfor, lloc ple de romanalles de la Guerra de la Independència. Quan l'han traspassat, la Marta s'atura, com si hagués perdut l'enfilall de les idees. I és que mai com avui no li havia semblat tan sorprenent la transició del camí estret i humit, vorejat de ruïnoses muralles, a la dolçor del paisatge de la vall de Sant Daniel. Es queda perplexa, mirant com si fos una visió nova per a ella i com si la lliçó interrompuda, no hagués existit mai.

- Per què has quedat així, parada? -pregunta en Xavier que l'ha escoltada tota l'estona molt atentament-, i què mires?

Ell mateix, però, es respon la pregunta. Ja ho veu el que mira la Marta: l'esplendor dels camps, llenques sembrades de blat que verdeja i desprèn reflexos, escalonant-se fins la riera del Galligants; la suavitat de les muntanyes que s'ondu-len al fons amb les taques blanques de les cases com grans flors obertes; l'aspror de la muntanya de Montjuïc, endolcida pels presseguers en flor, amb el barri de Sant Daniel allargassat als seus peus talment una serpassa. Tot nítid, lluminós, amb l'afany de la vida escapant-se per tots els marges plens de vegetació exuberant que, a la nit, una ruixada ha netejat de pols i ara, el sol fa espurnejar.

- Ho veus que és bonic? -diu ella, amb veu exaltada.

- I tan bonic! Ningú no podria suposar que, en sortint del Portal, pogués trobar-se tanta bellesa. I no varia mai. Cada any sembla avui, com si el temps no pas-sés.

La Marta pensa que en Xavier té raó. Cada primavera veu el mateix encara que se'n sorprengui. És com si aquella Vall conservés, empresonada, l'eterna joventut,

En reprendre la lliçó han d'entornar-se'n perquè en Xavier té l'hora assenyala-da per a anar a dinar i, al Col·legi de la Sagrada Família -on paren els estudiants pobres-, no admeten cap desordre. Tal com han pujat van ara davallant. Però als ulls de la Marta, líquids i de color de mel, hi ha tota la claror de la Vall.

Un dia que en Xavier té feina i no pot esperar la seva deixeble, se'n va, sola, fins a fora al Portal. El travessa i escull, per seure, un bell pendís aombrat d'acà-cies florides darrere una resta de muralla, sobre el Galligants i des d'on el barri de Sant Pere es veu apinyat a prop de l'església. El Ter, llepant-li els peus, és una cinta blava que discorre, calmosa, entre els blancs rierencs. S'asseu i es posa a dir les lliçons com si el mestre pogués sentir-la. Ataleuada no s'adona que un homenet, des d'un lloc no gaire allunyat, la mira fixament i que, portat d'un pen-

sament sinistre, va acostant-se-li. Sense adonar-se de res s'alça per abastar un penjoll de les flors que semblen dir-li: "Cull-nos".

L'homenot la reprèn amb veu desagradable:

- No ho saps que està prohibit trencar d'aquestes flors?

- No -fa la noia a qui espanta aquesta presència al lloc solitari.

- Doncs sí, ho està -prosegueix l'homenot apropant-se-li-, i no sé quin sant em detura de portar-te a la Guàrdia Civil.

- Oh, no n'hi ha per tant! -replica ella presa d'una estranya por-. Jo no en sabia res.

- Sí, aquesta excusa doneu sempre les criatures entremaliades. Però mira, no diré res si ets bona minyona i fas el que jo et digui. No tinguis por i vine amb mí, cap aquelles plantes.

- No, no ho vull! -I s'ajup a recollir els llibres escampats per terra.

- Deixa-ho estar tot i vine, et dic, sinó ho passaràs malament.

Els ulls de l'homenot tenen una lluisor estranya. Les mans s'allarguen i agarren la cintura de la Marta que es posa a cridar amb totes les forces i es resisteix a ésser agafada.

- No cridis, maleïda! -diu ell.

I prova a tapar-li la boca amb la mà pestilent de tabac fort. Però ella segueix lluitant a mossegades, a coces... L'home intenta d'arrossegar-la brutalment. És en aquest instant que en Xavier apareix, descendint pel corriol.

En veure's descobert, l'home, emprèn ràpida carrera, avall, encaçat per l'estudiant. La Marta els veu desaparèixer rodolant pel pendent, entre les mates. Al cap d'una estona en Xavier, amb el guardapols esquinçat, puja, amb aire de fatiga, eixugant-se la suor i tractant de pentinar-se amb la mà.

- L'he ben estomacat -diu-. Avui no li hauran quedat ganes d'espantar cap més noia. El pocavergonya!

- Com has sabut que era aquí? -pregunta, tremolosa.

- En veure que no m'havies esperat he pensat que potser hauries pujat sola i he vingut a cercar-te. T'he sentit cridar i ja pots suposar el sobresalt que he tingut. No ho facis més de venir a llocs tan deserts sense companyia. No ho facis més, Marta! Avui has passat un gran perill.

Ella abaixa el cap, avergonyida, tant per mig suposar el perill a què es refereix, com per la gran suavitat que té en Xavier, en reptar-la. No. No ho farà més. No podrà fer res que ell li veda. Per primera vegada a la vida se sent sotmesa, de veritat, a una persona; sent el gust de l'obediència i de junyir-se a l'imperi d'una veu amable que li diu les coses sense enuig. Veu que en Xavier està ape-

sarat i deplora ésser-ne la causa. No pensa en el seu esglai. Veu, sols, que ha disgustat el noi amb el seu capteniment i en té una pena veritable. Voldria demanar-li perdó, però, el mutisme en el qual ell s'ha tancat la impressiona i calla, també.

El pobre estudiant se sent culpable del que ha passat i creu que, potser, més que un mestre, el que la noia necessita, és un guia pel seu esperit sensible que només ha tingut el control d'una tia rondinaire que l'ha oprimint i que, per això, ha estat com un ocell engabiats, sempre amb ganes de volar, traduïdes en el petit vagabundeig d'ella pels llocs que li són plaents. I es fa un propòsit: des d'ara portarà la seva animeta en la d'ell, que la nodrirà, igual que la torre Cornèlia dona vida a aquella heura llustrosa que s'hi arrapa.

14

Un gran esvalot de planys i crits somou el barri de bon matí. La Carmeta de les puntes i l'Agustina no paren en llurs exclamacions al mig del carrer. Els veïns, avesats a les eternes baralles de les dones, no en fan cas i, la senyora Aurèlia, que ha sortit de casa per anar a la missa de les set, és la primera a saber l'origen d'aquest aldarull, per boca de la Carmeta.

- Allà... és allà... mortaaa..., mortaaa! Hem dormit amb ella morta a ací dins... I, els ulls petits s'obren, plens de terror.
- Qui s'ha mort! Digues! -Fa la senyora Aurèlia, intrigada.
- Ella, la senyora Justina.

Sense dir res, la senyora Aurèlia entra a la casa i s'acosta al llit que li assenya la l'Agustina. No més pàl·lida que de costum, la vella està dormint per sempre, i ha oblidat els seus malsons. S'ha mort amb la mateixa suavitat amb què ella feia totes les coses: sense malaltejar ni molestar ningú i en companyia d'una beneïta i una embriaga.

Aviat, la miserable estança s'emplena de veïns que fan comentaris i es dolent que, tenint tants fills, hagi hagut de morir sola, com un pollet.

Entre el brogit, la Carmeta no deixa de vigilar el cove de la pisa i, la Marta, a qui el cadàver ha impressionat profundament, cerca, a la capsa, el retrat de la nena dels tirabuixons. Quan el troba surt, deprimida, trista i plorosa. Les poques coses que la pobreta tenia ben segur que seran venudes a un drapaire, però, aquesta nena que la vella estimava tant, no farà tan mala fi. Ella servirà el retrat en recordança de la bona dona pacífica que mai no amoïnava ningú i que era un pou vivent de records dolorosos. La senyora Aurèlia s'encarrega de l'enterrament i així no va, com hauria anat, al seu darrer repòs amb "la pastera".

- De què ens serviria ésser cristians i llegir l'Evangeli si no fóssim compassius?
-deia la dama.

La tarda, plena de sol, ret el seu homenatge a la pobrissona i li ofereix, en passar, el cobricel de la seva volta blava i el perfum del seu aire suavitzant, amb la seva claror, el tèntric acompanyament que formen els pobres de La Sopa, mal vestits i barbuts i que van, de mala gana, seguint les seves despulls.

La Marta, que ha romàs al seu balconet, ha deixat fugir unes llàgrimes de pena sincera perquè el seu cor sentia afecte per aquella dona tan sola i trista, mentre la senyora Aurèlia i la Perpètua, des de l'entrada, han vist partir l'estrany seguici, com una visió fantàstica.

- És una pena pensar que una mare, que ha passat tants anys aconduint la seva fillada amb amor i en una llar confortable, pugui acabar així: en l'oblit de tots, en la manca de tot. M'imagino el dolor d'aquesta dona. Com havia d'ésser-ne de profund! I quina fortalesa la del seu cos per resistir tants anys portant un esperit exhaust pel sofriment! -es plany la senyora Aurèlia.

- Pobra dona! -diu la Perpètua.

I pensa que, ella mateixa, que no té al món sinó la Marta, està decidida a separar-se'n.

- Quan penso que m'hauria agradat casar-me per a aplegar al meu voltant un bon nombre de fills! -continua la senyora Aurèlia-, però allò va apartar de mi a qui tant volia. Estic sola però, almenys, no m'aniquila la ingratitud dels meus rebrols.

- Jo sols tinc la Marta -fa la Perpètua que no sap com encetar la conversa per dir-li el seu propòsit-, - i em sembla que, aviat, ja no la tindrè.

- Què vol dir?

- Que he decidit confiar-la-hi.

S'animen els ulls de la senyora amb una llum alegre.

- No saps com em fas feliç! Però no la perdràs, la Marta, no t'ho pensis.

- Sí; l'he perduda ja fa temps i he tractat, inútilment, de fer-la a la meua manera. No serviria per ésser el que jo volia que fos. No ho saps? Ara en Xavier li dóna lliçó. Això és el que vol i el que li agrada: rebre lliçó, tenir llibres a les mans, escriure cartes per als nois de l'Angeleta... No puc privar-la d'estudiar si és el seu gust i he pensat que, al costat de vostè, podrà ésser una senyoreta. Tinc mal geni però estimo la nena més que ningú no es pensa i no vull que, si un dia no és feliç, pugui ésser-ne jo la causa.

- Parles de la felicitat com si fos una cosa que es pogués comprar, però, tal com l'entendem, no existeix a la vida -respon la senyora Aurèlia-. És feliç aquell

que s'acontenta amb el que té. Si la Marta pot satisfer el seu anhel d'estudiar, no dubtis que ho serà de feliç. No demana pas tant la noia! Però això no vol dir que hagi de lliurar-se de tot contratemps, entens?

- Sí; ja ho sé. No se n'escapa ningú de les penes. Ara n'estic passant una i ben grossa. No sap vostè el que hauria donat perquè aquesta nena no s'hagués assemblet al seu pare! Perquè s'hi assemblet de tot! Nosaltres no en venim de mena d'aquestes falòrnies de les lletres. Sense saber llegir també hem viscut.

- No donis tanta importància a aquesta semblança, per l'amor de Déu! I no et turmentis més, pobra Perpètua! Tranquil·litza't que, amb mi, no li mancarà res.

- N'estic segura -fa la Perpètua consolant-se.

Però, nerviosa, va prement-se les mans.

- Voldria dir-li una cosa, una cosa que...

- Quina cosa és, aquesta? -pregunta la dama, més per a ajudar-la a dir el que creu li és difícil, que per a altra cosa.

- La Marta té algun diner al banc, no ho sap? Els envia el seu pare. Jo, però, no he volgut tocar-ne mai cap. Vostè ho pot fer si ho creu convenient.

Plena d'astoració, que dissimula molt bé, amb prou feina pot respondre:

- No, no ho crec convenient. Serà millor no dir res i que, quan sigui gran, en disposi ella mateixa. Si hagués necessitat recórrer als seus propis diners, no t'hauria demanat per a quedar-me-la.

- Li ho he dit sense ànim d'ofendre-la, -s'excusa la Perpètua.

- Ja ho sé! Per això no m'he ofès, dona, -la tranquil·litza la dama.

Es fa una pausa. La Perpètua vol donar per acabada la conversa, però la senyora Aurèlia continua:

- Ara, ens manca saber com s'ho prendrà la noia. Tu i jo ho hem arranjat molt bé.

- Ella, com vol que s'ho prengui? Farà el que nosaltres li direm que ha de fer.

- Sí, però això no ens aclarirà res, ni si trobarà bé o no el canvi. És molt tançada la Marta.

Té raó la senyora. La Perpètua l'ha criada sense l'alegria que necessiten els infants, ni donar-li la confiança que els fa ésser espontanis. Per por dels seus renys i reptes a les seves aficions, ha acabat tancant-li les portes de l'esperit i ella, ha acceptat, amb gust, quedar-se al llindar perquè li ha fet por d'entrar en ella i veure-la tal com és. Així, la Marta ha pujat tan reservada que ara serà difícil que sigui sincera. Obeirà, és clar, però sense dir res per no ofendre ni a l'una ni a l'altra.

- És estrany que callis. Penses que tinc raó? La Marta és, a voltes, una nena sorruda i tu en tens la culpa.

- Sí -fa ella, humil-, jo en tinc la culpa. Per orgull no vaig acceptar l'ajuda del seu pare, que ens hauria permès de viure bé, i ella, hauria tingut una altra vida.

- Potser no seria com és. Encara hi ets a temps, si ho vols. Pots recomençar.

I, la senyora Aurèlia, ho diu amb generositat perquè l'abatiment de la Perpètua la commou.

- Per a mi no has de fer res mal fet.

- No, no hi sóc a temps. Si ha d'ésser una senyoreta, vostè li farà més costat que no pas jo.

La renúncia a la nena, que estima, malgrat tot, és decisiva. Sent un gran dolor i, quan surt de l'entrada, no s'adona que la Carmeta, que seu en un escaló del carrer, arredossada a la paret, mira, amb ulls porucs, la porta de casa seva. El pobre esperit, covard, sent, encara, el terror de pensar que va passar la nit al costat d'un cos mort i es nega a entrar on, sempre més, veurà el cadàver flotant a la mitja llum de l'estança i respirarà l'olor del desinfectant amb què han regat a terra. I pensa restar a fora fins que l'Agustina torni, baldament vingui amb la còrpora envinada i la insulti, com tantes vegades ha fet.

CAPÍTOL IV

Canvi de clima

15

Fa uns dies que la Marta no sembla la mateixa. La Perpètua no entén si és ella o la noia la que ha canviat i no veu les seves coses amb l'animositat de sempre. El cas és que no li dóna motiu de queixa de cap mena.

La Marta, per la seva banda, creu que la tia té més bon humor perquè ella l'ajuda més i no l'angunieja, que és el que en Xavier li ha aconsellat que faci.

Aprofitant la bona avinença, la Perpètua vol parlar-li. Ha pensat molts dies en la forma de donar-li la nova però, ara que vol fer-ho, no es recorda de res. Comença, sense deixar de feinejar i amb l'aire d'aquell que ha de dir poca cosa:

- El senyor rector de Romanins m'ha demanat que hi anés de majordoma.

Aquestes paraules, tan simples, colpeixen la Marta que ja es veu vivint en un poble ensopit.

- Però vostè no deu voler-hi anar, suposo -diu, amb naturalitat fingida.

- Sí, vull anar-hi, i no trigaré gaires dies -fa, mirant de reüll la noia.

- Es estrany! Mai no m'ho hauria pensat.

- Ho trobes estrany? Ai filleta! Si sabessis el que n'estic tipa de passar privacions! Romanins és un bon poble i penso que m'anirà molt bé viure-hi.

La Marta, consirosa, no respon, acostumada als punts finals de la seva tia, però s'emplena de neguit pensant que haurà de perdre tot el que estima i, sobre tot, les estones de lliçó amb en Xavier, quasi l'única raó d'ésser en aquests moments de la seva vida.

La Perpètua calla perquè creu que la seva neboda ho fa pel poc gust que li dóna pensar que haurà de viure a pagès, però tot seguit li diu, per animar-la:

- No caldrà que hi vinguis, si no ho vols. Els pobles són molt avorrits, ja me'n faig càrrec.

- Però, tia! On aniria si no... -diu amb veu evanescent, plena d'estupor.

- Oh, no t'amoïnis per això! Ja t'he trobat despesa -l'interromp. - La senyora Aurèlia et tindrà a casa seva de bona gana. N'està de contenta!

D'una astoració a l'altra, la Marta ja no té delit per pensar. La senyora Aurèlia! A casa la senyora Aurèlia! No li sembla possible poder viure a aquella gran casa i baixar al jardí i compartir la vida amb qui li fa tant respecte.

- A tu, no t'agradarà? -continua la Perpètua a la qual desplau el silenci, massa perllongat, de la noia.

- Sí, tia -respon; - si vostès ho volen...!

- Ho volem, ho volem... És clar que sí! Però és perquè ens ha semblat que, per a tu, havia d'ésser la millor solució. Ella està sola; tu li faràs companyia i podràs estudiar i aprendre tot el que vulguis.

Aquestes darreres paraules l'animen i diu, amb decisió:

- Així sí que m'agradarà!

I se sent alleujada del momentani malson que li havia produït la idea d'haver d'anar-se'n lluny.

- És clar que sí -assegura la Perpètua-, tu estaràs bé i jo també.

I convençuda que és veritat, la Marta, no s'adona d'unes llàgrimes que solquen el rostre arrugat de la seva tia.

16

Mentre tanca la porta la Perpètua diu:

- Et deixaré la clau per si et fa falta venir a cercar alguna cosa.

La noia la pren, amb la seva mà petita. És una clau de ferro pesant i massa gran, tanmateix, per tancar un pis tan petit.

Amb el farcell sota el braç, la Perpètua davalla amb recança per l'escala estreta i fosca, seguida de la Marta.

A bon pas, per tal de no fer tard, travessen la ciutat fins a la llunyana estació d'Olot. És una estació petita amb un tren com de fira. "El tren d'Olot, que marxa quan vol i arriba quan pot", diuen uns passatgers que estan contents. Però, a elles, això no els fa cap gràcia, ni riuen. S'acomiadren tristes, malgrat tot, i la Perpètua no deixa de fer recomanacions a la Marta:

- Procura no disgustar mai la senyora Aurèlia, ho sents? Sigues ben bona noia i no t'oblidis de les devocions que t'he ensenyat. De tant en tant, el dissabte, et vindrà a veure amb l'excusa de baixar al mercat, però escriu-me, també.

- No passi pena que li escriuré cada setmana i seré una bona noia fent els possibles per agradar a la senyora Aurèlia.

Se sent un xiulet anèmic. La Perpètua, amb els llavis eixuts, fa un petó a la Marta i puja al tren. El carrilet arrenca, d'una estrebada, i fa via lentament. Després, pren una discreta velocitat que, de tant en tant, com espantat, minora.

La Marta emprèn el camí de retorn, per la Devesa. La primera setmana de maig ha fet esclatar les roses i la florada del muguet. Altres vegades el perfum l'hauria atreta com a una mosca el de la mel i hauria rondat a l'entorn dels erols, plens d'aigua que salvaguarda les diminutes flors de la fúria de les mans cobejoses. Avui, però, no s'atura. Segueix caminant, lleugera. L'espera una nova vida a una casa nova, amb una companyia nova. I quan prem el botó del timbre de la porta, la mà li tremola.

17

Agenollat davant el Sant Crist que presideix la gran nau de la Seu, en Xavier, prega devot. La senyora Aurèlia que, com cada dia, ha oït la missa de les set, el sorprèn i li parla quan veu el noi que s'alça per a anar a la sagristia.

- Escolta, Xavier, podries anar un moment a casa? Quan puguem... Després de l'Àngelus... No és per a res precís, però necessito parlar-te.

✕ L'estudiant, que aprecia la senyora Aurèlia i es recorda de la seva bondat envers ell quan, de jovenet, acompanyava el senyor canonge, quasi centenari, a la Catedral i anava a ajudar-li la missa quan ja no podia sortir de casa, diu, servicial:

- Vol que hi vagi ara?
- No, home! A aquesta hora ja sé que tens feina. Fes-ho en un moment de lleure.
- Hi aniré doncs, al migdia. Després del toc d'Oració.
- Està bé.

Grinyolant, la porta, es tanca darrere d'ella i, mentre fa cap a la sagristia, en Xavier pensa en el que deu voler dir-li la senyora Aurèlia. No s'ho imagina. Després de la mort del senyor canonge ha anat a la casa per pròpia voluntat i per saludar-la solament. Però ell, tan insignificant, en què podrà servir-la?

A les dotze s'estranya de no veure la Marta esperant-lo. Sempre és tan puntual! Però com que pensa que no ha d'estar fora gaire estona, amb quatre salts es planta a casa la senyora Aurèlia. Ella, per la balconada del menjador, el fa sortir a la galeria i li assenyala la Marta que, amb un llibre obert a les mans, es passeja pel jardí.

- Què et sembla la meva nova companyia? -pregunta.
- Vol dir que, ara, viurà amb vostè? -pregunta ell, al seu torn.
- Sí, des d'ahir. La seva tia se n'ha anat a servir i me l'ha confiada.
- Em sembla molt bé i me n'alegro. Aquesta noia em donava ànsia. Té un esperit molt inquiet i viure amb la seva tia no li era gens convenient.
- Estem d'acord. Aquest esperit hem d'intentar encarrilar-lo. Tu que li dones lliçó, ja deus saber si té facultats.

- Sí; és una nena intel·ligent i amb voluntat per a l'estudi.
- Creus que seria bo que estudiés el magisteri?
- Sí, perquè una inquietud espiritual desassossega quan a la vida no es tenen els horitzons prou clarejats.
- Voldràs ajudar-me, doncs? Tu, que ja la coneixes, hi podràs fer més que ningú i jo retribuiré el teu treball.

- Fins ara no me l'ha retribuit ningú i vull continuar igual. Em semblaria una mesquinesa fer el contrari. Què vol que li digui! L'aprecio aquesta nena! Jo, que no tinc família, sento per a ella tot l'afecte que hauria de vessar en els meus. Per això m'accontentaré que, vostè i ella, acceptin, de bon gran, el poc que pugui fer.

D'aquest dia ençà, les lliçons són més intenses i aprofitades. La Marta aprèn a somriure perquè la vida comença a ésser-li amable. Fora de les estones de lliçó, totes les altres coses li són completament noves i, algunes ben diferents del que havien estat fins ara per a ella. Els seus vestits, de bon gust a la forma i bona qualitat a la roba; el pentinat amb tirabuixons, que la fan anar bon xic encarcerada a més de fer-li molta nosa; la suavitat dels llençols de Cambray amb flaire de bugada i que el sol ha blanquejat i orejat el vent; el mirall del tocador, tan ben polit, que reflecteix la seva imatge desconeguda; les blanques cortinetes que cauen, al llarg de la finestra, i s'ondulen al pas imperceptible de l'aire que puja del jardí olorós. A poc a poc s'acostuma a la casa confortable; a la sala amb el piano, el sofà i les cadires de caoba; amb la bellíssima consola amb filigranes de boix... I va perdent el respecte que li infonien.

Ressegueix, àvidament, les fileres de llibres, ben ordenats, al gran armari del despatx i li sembla somniar quan veu la taula parada amb blanques tovalles, plats decorats amb ocells i flors i copes de peu llarg i vidre finíssim a les quals l'aigua s'irisa quan, malgrat les cortinetes, el sol aclareix el menjador.

Les estones que no estudia, les dedica a fer companyia a la senyora Aurèlia i, per ésser-li agradable, fa puntes al coixí. A la tarda, quan el sol ha perdut bon xic la seva xardor, sota el dosser xarolat de la magnoliera, s'asseuen, ambdues i, en que llur conversa no sigui massa animada, trenen i trenen els fils i va sorgint la punta, tibada entre les agulles, com un focall d'escuma. Fins al toc de l'Àngelus. Llavors van a l'Oratori. La Marta no es perdria per a res el preciós moment en què, resada la salutació a la Verge, la senyora Aurèlia toca, al petit harmonium, l'Ave Maria de Schubert.

Per la finestrella, l'alè de les magnòlies entra i és com l'aroma d'un incenser. Sota l'harmonia tot és més escaient. A l'altar hi ha una Verge antiga, vestida amb ors i sedes. Als seus peus un vas d'alabastre amb flors i, a ambdós costats, uns ciris encesos sostinguts per artístics canelobres.

Agenollada al reclinatori de vellut vermell, la Marta prega. Està còmoda. L'Oratori és recollit i perfumat. Tindrà prou mèrit la seva pregària? O potser són millors les que fa amb els genolls clavats damunt les lloses de la Catedral, llavors que el malestar agulloneja el seu cos i li deixa els genolls macats? Així també prega en Xavier. Ho ha vist moltes vegades. Ara, quan no està de guàrdia, és el que encén i apaga els llums dels canelobres i porta el res al petit Oratori.

Un dia se li acut dir:

- Hauries d'aprendre-la, Marta. L'Ave Maria que s'ha fet per ésser cantada. No t'agrada cantar?

- No sé si m'agrada. He cantat poques vegades. Quan ho feia, la tia em deia que callés perquè cantar és senyal de poc seny.

- La teva tia -diu la senyora Aurèlia, rient, - era la guàrdia civil de les teves expansions, però ara, s'ha acabat la vida tan aspra que et donava, pensant-se fer-te un bé, naturalment, i caldrà que cantis si en tens ganes, si et ve bé...

- És clar que li vindrà bé! -assegura en Xavier que sap la influència que exerceix en l'ànim d'ella-. I, segurament, que té bona veu.

- Bona veu? No dec tenir-ne -diu amb sincera humilitat i sufocada-, la tia...

- Calla, no hi pensis més en el que ella et deia, ja saps que, sense voler, s'equivocava. Demà començaràs a aprendre l'Ave Maria. I t'ensenyaré d'altres cançons. Entre nosaltres no et farà falta cantar com la Barrientos.

I, la senyora Aurèlia somriu, acaronent-li el cap, maternalment.

Aquell vespre en Xavier es vol convèncer que no serà gaire difícil desempal·lar la Marta del llast que, a la seva vida, hi ha posat la Perpètua menyspreant, constantment, les seves aficions. Però, al final, en dubta. Té por que el llast, amb el temps, s'hagi empedreït.

18

No li costa gaire d'aprendre les cançons i la seva veu és afinada i agradable de sentir. Així li ho afirmen la senyora Aurèlia i en Xavier. Ella, però, no n'està ben segura i creu que és per no desanimar-la que li ho diuen. Però, tanmateix, cantar és una bella cosa i ho fa amb gust i amb sentiment perquè li agrada. I la senyora Aurèlia sap escollir tan bé les cançons! Fins durant la nit la persegueixen llurs melodies. Ara és la finor de *La rosa de bardissa*; després l'aire mogut d'*El pagès alegre* o de *La violeta* i la melangia de la *Cançó de juliol*. Les notes del pentagrama dansen al seu entorn convidant-la a l'alegria de la seva Pasqua. Perquè, en veritat, la nova vida és, per a ella, una resurrecció.

CAPÍTOL V

Nimfosi

19

L'estiu és calorós. La ciutat sembla un forn i l'oreig marí arriba càlid i amb ales de foc. A les hores d'insolació tot apareix adormit en un son de pedra i fins a la caiguda del sol, els carrers no s'animen de veus. Llavors, comencen a sortir els ciutadans per tal de gaudir de la fresqueta que es desvetlla amb l'aire que baixa de les muntanyes de ponent.

La Marta i la senyora Aurèlia també surten a passejar. Un dia és la Devesa que les acull; un altre el barri de Pedret on, en un establiment d'aigua picant, ran de la via, passen l'estona, menjant merengues i bevent, sota un emparat que trontolla quan passa algun tren. Però gairebé sempre van a la Font d'en Pericot, a Sant Daniel. És una font amb aigua fresquíssima i bona, tal com ha d'ésser la d'una font que vulgui gaudir de renom. Però, llevant d'això, cap més al·licient no hi troba la Marta. El lloc és enclotat i l'aire que s'hi respira està ple de l'olor de l'estable d'una casa de pagès veïna. La gent però, hi va perquè és a prop de l'aigua gelada. S'asseu als pedrissos amb seriositat, parlant poc i baix, i la dona de les merengues i anissos no es cansa de vendre ni d'esquivar les mosques, goludes, que volen part en el que es mostra a la petita parada. El raig de la font és abundant i l'aigua, que constantment es vessa, forma un basal sempre ple de papers i brúcia que dona origen a un regueró que s'escola fins al Galligants i on xipolla la mainada.

A la Marta no li plau aquest lloc de vegetació trista i plorosa, abundant en esbarzers i des del qual els ulls no es poden esplaïar perquè no veuen sinó les parets del convent de les Benedictines, que s'alça a l'altre costat de la Riera. Li és més agradable el camí de dalt, esventat, i des d'on la vista s'estén per sobre l'horta i veu les monges atrafegades collint verdura o plantant-ne; cuidant les flors o recollint fruita que es convertirà en daurada confitura sota la cura vigilant d'unes mans que saben fer miracles i alleugerir la clausura. La vida de sacrifici d'aquestes dones que han renunciat a tot per entrar en un convent del qual no han de

sortir-ne ni quan morin, té, als ulls de la Marta, un valor enorme. Li sembla una ocellada sense ales i creu que, ella, a qui tant agrada anar d'un lloc a l'altre i veure coses belles, no podria suportar l'estar tancada fent sempre el mateix, veient sempre el mateix, sense variació.

I ho diu a en Xavier en un repte d'espontaneïtat.

- No m'agradaria ésser monja, almenys monja de clausura.

- A què ve -fa, sorprès-, aquesta sortida? És que hi ha algú que vol que ho siguis?

- No. Però cada vegada que veig el convent de Sant Daniel ho penso. Vols dir que a tu no t'agradaria que ho fos? -pregunta perquè es pensa que en Xavier respondrà afirmativament.

- Per què hauria d'agradar-me?

- Perquè com que tu seràs capellà...

- Seré capellà perquè és la meva vocació, però no per això he de pensar que tothom ha d'abraçar l'estat religiós, que és el que vens a suposar -aclareix l'estudiant.

- No hi entenc res amb això de la vocació, ni què és el que se sent quant se'n té -diu ella, dolguda de la seva ignorància.

- És igual -fa ell, acabant la conversa. - Un altre dia en tornarem a parlar i llavors ho entendràs.

20

Fineix l'estiu i la Marta passa l'examen d'ingrés a la Normal. Ja és una més entre aquell estol de noies que concorre el Centre d'ensenyament de la Gran Via. Això la distreu de la rutina que, sense adonar-se'n, li havia imposat la senyora Aurèlia. Alternar amb noies de la seva edat la fa més comunicativa en tot el relatiu a la vida exterior. I la senyora Aurèlia, que veu com es desenvolupa normalment el seu cos, creu que l'esperit segueix el mateix ritme d'expansivitat i n'està contenta.

Perquè és moda i no es vegi diferent de les altres noies, li fa tallar els cabells a la garçon. D'aquesta manera, lliures del pes s'ondulen, suaus, i li arrodoneixen la cara. També deixa que amb la Rosa Perelló, la seva amiga, doni volts per la Rambla. Ella no ho hauria pogut fer a la seva joventut, però els temps han canviat i ningú no veu res de mal en el fet que dues jovenetes es passegin soles.

La Marta, però, no sent gaire l'afany de ramblejar. És més feliç estudiant o conversant amb en Xavier, que segueix ajudant-la en les dificultats i essent el seu guia.

La primera vegada que ha de parlar del gòtic i del romànic, li descobreix els

secrets de la Catedral. S'extasia contemplant el tresor que serveixen els grans armaris de la Sagristia; la bellesa dels tapissos i còdexs de la Sala Capitular, i, l'estudi de les pedres que ja estimava li és plaent en extrem. Recorre el Claustre, silenciós, flairós de boix, amb la Torre de Carlemany vetllant el son dels que reposen a les tombes i sarcòfags que envolten les galeries solitàries. S'atura, meravellada, davant els capitells, admirablement cisellats, representant escenes bíbliques... Després va al Trifori i puja al campanar, l'escala del qual sembla no tenir fi, i s'admira de les grandioses proporcions de les campanes. Allà hi ha la Capitular, la Beneta, la Bramamorts... Tantes vegades que les ha sentides i mai no se les havia imaginades així. En Xavier vol que pugui fins a l'Àngel del cimbori però ella no s'hi atreveix. Surt a l'ampla cornisa i una sensació de vetigen l'empara. En Xavier l'acosta a la paret.

- El cap em roda -diu amb pena-, no puc mirar només que al cel.

- Doncs mira al cel que, des d'aquí, el tens més a prop. Jo pujo aquí dalt, moltes vegades, sols per a això. I reso. Faig com els homes del Patricarcat que feien les oracions dalt les muntanyes perquè es creien que, així, Déu els sentia millor. Les petites muntanyes de Palestina i l'oració estan íntimament lligades. També recito, alguna vegada, allò del poeta:

"... I ara, esperit
si tens d'àliga el cor, pren revolada
que ja ets a mig camí de l'infinit".

- Són uns versos bonics -diu la Marta-. Ho saps que m'agraden molt els versos? A casa la senyora Aurèlia n'he trobat alguns llibres.

Entren altre cop a l'ombra de les campanes. Ara pot mirar la ciutat, poc estesa, petita, molt petita.

Prosseguint la conversa iniciada en Xavier li diu:

- Si tant t'agraden els versos també puc donar-te'n un llibre. Jo he passat molt belles estones llegint-los. El seu autor és un capellà, que va morir, molt jove per cert, fa poc temps. És una llàstima! Els capellans no hauríem de morir mai! O, si més no, envellir molt.

- Dius "hauríem", com si ja en fossis -fa remarcar la Marta.

- És com si ja ho fos. Tinc ganes d'arribar al final.

Ella se'l mira amb els ulls dolços. I doncs, què és allò que diuen d'ell les dones del barri com la Cinta? Que poc el coneixen! Ara però, s'adona que, ella, tampoc no sap gaire com és.

- Tu no ets poeta, Xavier?

- Per què m'ho preguntes?

- Perquè m'agradaria que ho fossis -confessa. - Així, llegint els teus versos, sabria una mica com ets.

- Val la pena que t'encurioseixi saber com sóc? -diu ell, una mica estranyat.

- Em comença a agradar saber com són els meus amics. I tu, encara més perquè ets amic i director.

Ell, voldria poder parlar-li de les seves inquietuds, té por però, que, massa jove, la noia no valori amb prou justesa les seves paraules.

- Com ho faria per dir-te com sóc? És que un mateix pot saber-ho com és? Sóc, em penso, un enamorat de Déu i de les seves obres; un seguidor de Crist i les seves doctrines. Estimo les criatures humanes perquè són de Déu i perquè Crist ens digué que, amar-les, i amar Déu, era el primer i més important manament. Em sap greu constatar que hi ha persones que no saben res del Sacrifici del Calvari, que van errades i que sofreixen. Per això voldria haver arribat al cim dels meus estudis, per començar la meua obra. Creu-ho. Res no desitjo tant com ésser un bon sacerdot. I penso, a voltes, si en tindré prou d'ésser un simple sacerdot, si no em sentiré atret per les Missions. És allò que et deia un dia de la vocació: la meua vocació.

- Parla-me'n. Què és la vocació? -pregunta ella, anhelant.

I s'asseu als graons que s'enfilen fins l'Àngel, disposant-se a escoltar.

El noi es veu anguniejat. Mai no ha estat orador. El seu parlar és poc brillant i, definir la vocació no és gaire fàcil. Però al davant té una noia que vol saber, una noia que, en menys de dos anys, ha vist espigar-se. D'aquella planteta tendra, d'aquell esperit tan verd, no en queda quasi res.

És clar que és perquè ell l'ha nodrit que ha pogut atènyer un punt de maduresa! Per això ara ha de parlar, mal li pesi. No pot defraudar-la.

Ella espera que comenci i el mira, fit a fit, amb els seus ulls clars, esbrinadors. L'estudiant se sent atorollat sota l'esguard lluminós i es decanta, recalcant-se a la barana d'un dels ulls del campanar. Comença:

- Parlar de la vocació és poc senzill; Marta, i no sé si sabré fer-ho prou bé. No tinc el do de la paraula eloqüent i mai no seré un predicador d'anomenada, pots estar-ne segura. T'ho diré, per això, amb paraules manllevades: "La vocació és encertar el pensament diví que ens dugué al món", ha dit el P. Miquel d'Esplugues. Això vol dir que Déu, quan naixem, ja ens ha assenyalat el camí que sols Ell sap. Ens dóna però l'afany que ens fa cercar-lo, i, quan estem segurs d'haver-lo trobat, és que hem encertat el seu pensament. La seguretat que per ell ens fa caminar dreturers és la vocació. Ho has entès una mica? Tu vas dir-me un dia que no et plauria ésser monja. Doncs bé, és perquè no tens vocació, no és aquest el teu

camí. Ah, però no creguis que és fàcil encertar-lo aviat. Molts no l'encerten mai. D'altres, tot i encertant-lo, no es poden dedicar a allò que els plauria. Així són moltes les professions exercides sense vocació. Però la de sacerdot l'exigeix perquè no es pot canviar per una altra.

- Així, doncs, és ben cert que no t'agradaria casar-te?

- Ben cert. En casar-me no hi he pensat mai. Sols seré de Déu, si Ell ho vol -diu, amb vehemència.

- Jo, encara no sé si m'agradaria ésser mestra, però en faré, -diu, un xic avergonyida per no poder dir si és o no el seu anhel la professió del Magisteri. Sols sé una cosa: que estudiar m'agrada.

- Estudiar ja és una vocació. Els mals estudiants no arriben mai enlloc. Tu seràs mestra i t'agradarà, ja ho veuràs. Serà una professió a l'estil de la meva. També hauràs de tenir alguna cosa d'apòstol. Però Déu ja t'ha donat un gran esperit.

- Jo? -fa ella, sorpresa, - Què hi pot haver, en mi, de gran?

- Ui! No em facis enraonar tant! Hi ha en tu, de gran, tot allò que la tia Perpètua menyspreava perquè no ho entenia. Aquells afanys de nena, has d'anar-los conreant i dirigint tu mateixa, Marta, no els deixis perdre en les tenebres, sigues una verge prudent: que no s'apagui mai la teva llàntia!

I sortint, de nou, a la cornisa, mira el cel esquinçat pel vol de les orenetes i que el crepuscle acoloreix de malva.

Ella se'l mira, absorta, retallat sobre el cel immens. Ell sí que és un gran esperit! Ara comprèn que la seva vocació, decidida i ferma, és el broc del qual raja, copiosament, la seva alegria, el seu optimisme que pel barri s'ha copsat tan equivocadament. La gent, tan pobra d'idees, creu que la religió és incompatible amb la satisfacció de saber-se una ànima escollida; com si ésser servent de Déu, fos tan afeixugant que no deixés alçar el cap, obligat a restar encongit sobre les espatlles sense mirar mai el cel ni esbargir-se amb la incomparable bellesa que Déu va donar al món en posar-li el sol per torxa.

- Ningú no diria que fossis com ets! No vas mai amb el cap baix ni tens el posat de místic -diu ella, empesa per les seves reflexions.

- Ni falta que em fa! Els místics no són, gairebé mai, éssers d'aquest món i jo toco de peus a terra. Voldries que anés amb el cap ajupit mirant-ho tot de reüll i assabentant-me de les coses més que ningú? Seria un posat fals, que no m'escauria. Si hi ha algú a qui agrada anar així, allà ell! Però no creguis gaire en la santedat dels que no tenen el valor de mirar enlaire.

Davallen per l'escala, fosca, fins a la cambra dels campaners, bruta i descurada;

plena d'ampolles buides i trastos inservibles on s'acumula la pols. Dos estudiants estan ocupats fent hòsties. D'altres, sembla que estudien. Quan passen en Xavier i la Marta volen gastar una brometa que es queda a mig aire: en aquesta estança hi haurà una gran estora del tapís de la Creació.

- Fas de mainadera? -diu, un d'ells.

Però cap no continua perquè en Xavier és el porrer i els mana tots i perquè es recorden que una vegada va trempar els seus punys al màxim quan els va atrapar escapant-se, a la nit, per la porta dels Claustres, cap al carrer, per anar-se'n al cinema. És, però, un secret que en Xavier no ha traït mai i, en el fons, li ho agraeixen, malgrat les macadures que els seus punys van deixar al voltant dels ulls.

Mentre ell cerca uns llibres, la Marta contempla aquell quadro de desolació i ressegueix tots els racons. A un d'ells hi descobreix uns instruments musicals, abandonats i teranyinosos. S'hi acosta per veure'ls bé: un fiscorn, un fagot, un clarinet... què poden fer-hi allà?

- Et penses que som músics? -li pregunta un, endevinant els seus pensaments - Què més voldríem! Els nostres avantpassats sí que formaven una orquestra.

En Xavier li explica, mentre acaben de baixar a la claror d'un tros de ciri que, molts anys enrere, un canonge molt filharmònic, va voler que els campaners aprénguessin a tocar aquests instruments per a l'acompanyament del Viàtic. Els va costar molt i, el mestre, que era sabater d'ofici, va quedar-se calb ensenyant-los. Quan va semblar que ja en sabien prou, van sortir, tocant amb un aire malencòlic que no s'arrodonia mai perquè aquella trepa s'ho prenia en broma. Fins que, un dia, en passar per un carrer, un dels que s'havia distret i havia perdut el punt, va preguntar al seu company: "On som?". L'altre, alçant el cap i veient un aparador amb barrets de capellà va dir, naturalment: "Davant d'El Solideo". Es va fer un gran aldarull i aquest va ésser el darrer dia que van tocar perquè, el vicari els va fer plegar en sec i per sempre.

L'anècdota l'hauria feta riure sinó fos que li sembla irreverent. Aquells campaners devien ésser per l'estil de com diu la gent del barri que és en Xavier. Ah, però ell, gràcies a Déu, és molt diferent!

A la planta baixa les cordes de les campanes s'enrosquen talment grans serps adormides. Entren a la nau pel Baptisteri i en Xavier emmena la Marta fins als peus del Crist arredossat a la paret del Cor. Li diu amb senzillesa, continuant la conversa iniciada dalt del campanar:

- Veus? Quan vaig entrar de campaner, el que vaig fer, abans que tot, va ésser venir a aquest lloc a agenollar-me: "Heus ací el vostre servent, Senyor", vaig dir-li. I cada dia li ho vinc a repetir per no oblidar-me'n.

Abans de sortir li dóna dos llibres.

- Un és de versos -li diu. - L'altre, és l'Evangelí. En cap més no hi trobaràs tanta poesia. Amara-te'n, que ella t'ajudarà a servir encesa la flama de què, suara, et parlava. Fes tot quan ací es diu i no necessitaràs mai cap altre Mestre.

Després la Marta, sola, com una petita volva davant la Seu, a la plaça amplíssima, se sent interiorment il·luminada amb la suavíssima llum que hi ha posat la veu del pastor, que estima la seva ovella més que cap altra cosa del món. Mentrestant en Xavier, agenollat, resa l'oració de David: "Assegureu les meves passes pels vostres camins a fi que els meus peus no rellisquin".

21

Quan entra al portal de casa seva, la Marta té por que la seva llum s'irradiï pels cinc sentits i fa un esforç per trasmutar-se. La senyora Aurèlia li obre la porta i no s'adona de res, ni podria sospitar-ho. Tan sols li pregunta pels llibres que té a la mà.

- Me'ls ha donat en Xavier -respon, anant avall pel passadís, fins a la seva cambra.

I, sense adonar-se'n els oprimeix sobre el pit. El mirall li revela el gest amorós. Suaument, els deixa damunt la tauleta d'estudi, dintre el petit cercle de llum de la làmpara. S'asseu i n'obre un, a l'atzar: és el de versos.

Immersa en la lectura, com dintre un bany de roses, no sent que la senyora Aurèlia truca a la porta avisant-la que és l'hora de sopar. És la primera vegada que li passa.

- Tan bonics són, doncs, aquests versos? -fa la dama, comprensiva.

- Sí; són uns versos deliciosos. Els va escriure un capellà que es va morir molt jove -diu, amb melangia.

- Quina llàstima!

- Sí.

La conversa llangueix perquè la Marta té més ganes de pensar que d'enraonar. La senyora Aurèlia, des d'ara, haurà d'acostumar-se a aquests atacs de mutisme que, freqüentment, posseiran la Marta. El d'avui és el primer. No és el silenci temorenc de quan vivia amb la Perpètua, sinó el de qui se sent presa la paraula pels pensaments que dansen, en un remolí, cervell endins.

- No et trobes bé? -diu, sol·lícita la senyora, veient-la menjar amb desgana.

- Oh, sí, em trobo bé i estic contenta!

- Doncs així hauré de pensar que no t'agrada el sopar que t'he preparat -insisteix la dama.

- Sí, sí. M'agrada molt, però hi ha dies que no es té tanta gana.

En havent sopat torna, de nou, a la seva cambra. Enlloc no se sent tan a gust.

I, sota la suavitat del ròdol de llum, sobre un full de paper blanc, les mans llisquen amb la ploma als dits.

Sense esforç, només ordenant el remolí de pensaments que l'ha deixada muda, escriu els seus primers versos.

CAPÍTOL VI

La separació

22

La tardor es presenta tan dolça com les pomes del ciri que curullen les cistelles del mercat; daurada com els gotims de picapoll que enllepoleix les abelles. En els dies quiets, el sol s'afebleix empal·lidint el paisatge. L'olor tardoral arriba a la ciutat portada pel vent que s'arrossega pels boscos, on les pinyes maduren i les castanyes comencen a descloure llurs eriçons.

Les orenetes s'han acomiadat de llurs nius deixant, solitaris, els ràfecs de les teulades emplomallades de lletsons florits.

Al cel dels matins uns nuvolets, com escates rutilants, s'arrengleren talment enfilalls de perles gegants cenyint els campanars i, a baix, als balcons i finestres del barri, hi ha una florida tardana de clavells i geranis.

El curs comença i en Xavier ha d'internar-se al Seminari. Es vestirà la sotana i es prepararà per rebre les Ordres. La idea de passar tres anys tancat l'ensopeix bon xic, però és un sacrifici que necessita fer per arribar al cim de les seves aspiracions. Tres anys que, si Déu ho vol, li passaran volant -pensa-, i, després, ja gaudirà de llibertat i es podrà estendre com un mantell de bondat sobre el poble al qual el destinin els seus superiors. Allà hi podrà exercir la caritat evangèlica i, a més de ser de Déu, serà una mica de tots i força dels malaurats que no voldran ni escoltar-lo.

Tindrà una església xica amb altar senzill i un campanar punxegut amb una campana que li costarà pòc de bogar, si li cal fer-ho. Una campana que vibrarà, estenent el seu so alegre per sobre els camps i entre les arbredes i que farà emmudir les aloses, al toc del matí, i els rossinyols al toc de la tarda... I estimarà la seva església, petita i pobra, com ha estimat la immensa Catedral riquíssima: amb tot el seu cor. Perquè, a l'església pobra hi haurà, també, el Sagrari de xica portella i, dintre, Déu fet home, amb el seu foc de caritat, la seva Gràcia reconfortant... Els altars barrocs, els finestrals gòtics d'artístic envitrallat, els baldaquins d'argent... serà el bagatge que s'emportarà de la Catedral, ben col·locat al fons de

l'ànima. Dintre seu, doncs, el trobarà Jesús per suplir la manca de grandesa del record humil, tal vegada isolat, que Ell mateix li depari.

I, mentre prepara els seus estris distraient el pensament entre tan belles il·lusions, es recorda de la Marta. Dintre pocs moments s'acomiarà d'ella. És ara, que ha de separar-se'n, quan s'adona de com l'estima aquella noieta d'ànima viva que ha anat emmotllant, quasi sense adonar-se'n. Per això és devota sense aparatositat ni hipocresia, dues coses que detesta i que no voldria descobrir, un altre dia, en cap dels seus feligresos. Ella sap, quan resa, perquè ho fa i no és fàcil que mai hagi d'avergonyir-se de resar el parenostre. El diu amb sinceritat i no d'esma. I està segur que sí, alguna vegada, cosa no probable, és incapaç de perdonar una ofensa, abans que enganyar Déu, com tants fan, deixarà de dir-lo. L'ha ensenyada a pregar i a comprendre aquelles devocions a les quals va iniciar-la la Perpètua; a practicar-les com a motiu d'alegria, com a bàlsam de salut, com a escut per defensar-se dels enemics quan ataquin. N'està content. Hi ha, però, en ella, un aspecte que no ha pogut entendre ni desbastar. No sap per què, a moments, li vela els ulls una boira de tristesa. Deurà ser pel record del seu pare o, encara, per la influència del caràcter, tan agre, de la Perpètua?

23

La porta tardoral encomana una claror opalina a l'oratori amb el seu flam, com d'una immensa llàntia. Les notes de l'Ave Maria són copsades per en Xavier talment pervingudes d'un àngel. No sap si les sentirà alguna altra vegada. Està emocionat i li sembla que la Marta modula la veu millor que altres dies i canta amb més expressió i sentiment. Potser sí. Perquè la noia està trasbalsada sols de pensar que ja no tindrà la companyia amable que tan necessària li és.

Quan surten de l'Oratori tots tres callen. Ell diu, fingint naturalitat:

- I bé, senyores, no em facin aquesta cara tan llarga! Qualsevol es creuria que venim dels meus funerals.

- És que ens dol perdre't, Xavier -diu, sincera, la senyora Aurèlia. - Ens has fet tanta companyia!

- Però, si molts dies no podia venir!

- No hi fa res. Sabíem que molts d'altres vindries.

I la senyora Aurèlia continua, amb veu més baixa:

- No sé com ho farem, sense tu. Ho dic per ella, saps? Quan tu venies s'anima i parlava. Llavors semblava una noia com les altres. Però hi ha moments que no se li pot arrencar una paraula. M'imagino les hores que passarem sense dir-nos res!

- És una mica rara, doncs? -fa ell, amb estranyesa.

- No sé com dir-t'ho, sembla capficada, com si alguna cosa la fes pensar.

- Fa temps? -pregunta l'estudiant, intrigat.

- Des del dia que vas donar-li aquells llibres. No entenc què pot haver-hi en aquest fet per canviar-la així.

- No res. Possiblement els llibres no hi tenen res a veure.

La senyora Aurèlia se'n va a la cuina quan sent venir la Marta pel passadís. Porta un quadern a la mà i somriu mirant en Xavier.

- Així m'agrada -diu ell-, fes-me cara alegre perquè les tristeses em deprimeixen. No t'he pas ensenyat a estar trista jo perquè ara em vinguis amb cara de dol.

- Ja ho sé que hauria d'estar contenta perquè ja, aviat, assoliràs el teu alt desig, però, què vols? Sóc egoista i necessito la teva amistat.

Però la meua amistat la tindràs igualment i millor. Ah, quan vesteixi la sotana! Ja veuràs quina força moral em donarà! I a tu també.

- Sí, però serà de lluny -fa ella, sense conformar-se-. Tu aniràs a un poblet i jo estaré ací, perduda. Qui em traurà de dubtes?

- El teu confessor, o bé, jo mateix. Penses que sols es poden escriure cartes als fills de l'Angeleta? Jo les rebré molt bé les teves si em conten coses tan boniques com les que saps dir als quatre bergants que no deuen ni entendre-les. I si no diuen coses boniques, tant se val! Seran teves í, per venir de tu, seran apreciades. O potser et creus que ets sola sentint afectes? Si tingués el cor de pedra, podria ésser capellà? I no haver-te posat afecte seria tenir-li!

Després d'una petita pausa, perquè veu als ulls d'ella una gran recança, continua:

- Voldria que suportessis amb més serenitat el fet, tan natural a la vida, d'una separació. Cadascun de nosaltres seguirà el seu camí. Això s'esdevé tan sovint que no val la pena que ens inquieti. La separació definitiva, sols la causa la mort i, pels creients com nosaltres ni la mort, car sempre ens queda l'esperança de retrobar-nos a l'altra vida. Tingues serenitat. Pensa que els lligams de l'amistat i de l'afecte no es trenquen tan fàcilment i que, per tant, mai no s'està separat del tot. Per favor, Marta, anima't! -diu, amb força, per fer-la parpellejar-, no em causis el dolor de veure que les meves paraules no t'afecten! Jo seré un pobre capellà que estimaré tothom i, a tu, amb preferència. En mi sempre hi trobaràs un suport, una paraula de consol. I, fora tristesa! Què em volies ensenyar d'aquest quadern?

- Ensenyar? No res. Vull donar-te'l. Tot el que conté són uns versos que jo mateixa he compost.

Aquesta confessió la fa envermellir com la posta recent.

- Ah! -diu ell, fent l'enutjat-, fas versos eh? I jo sense saber-ne res! Si que m'has tingut confiança!

- És que no sé si estan bé. Però, vull que te'ls emportis, de record.

Al cervell d'en Xavier s'hi ha fet la llum quant als silencis dels que li ha parlat la senyora Aurèlia.

- Està bé, Marta, està bé. Si tens aquesta facultat, amb menys motius has d'inquietar-te. Et serà un consol molt gran abocar al paper les teves tristeses. No et tanquis massa, però -li demana amb veu baixa-, fes-ho per la senyora Aurèlia. M'ho promets?

- T'ho prometo. Procuraré esmenar-me.

24

Més tard en Xavier, llegint els versos de la Marta, comprèn que està enamorada. "Per això sempre està trista", pensa. "Enamorada, però, de qui?". Un dubte se li enrosca al cor com una serpeta que volgués ofegar-lo. Potser d'ell? Foragita el pensament. "El més probable és que ho estigui d'algun company d'estudis que deu haver conegut. Fôra tan natural! Perquè ell... Que Déu no permeti semblant cosa!".

CAPÍTOL VII

El nou amic

25

El Pont de les Pescateries, una gàbia immensa, s'estén sobre el riu. Aquí s'ha parat la Marta, sense adonar-se'n. La solitud que gaudeix a l'enorme passarel·la la convida a la meditació del que no es cansa de meditar, del que pensa tot el dia. Recolzat el front a uns dels ferros de la barana mira l'aigua, bruta, sorgir per un dels forats de desguàs del Rec del Molí que forneix la fàbrica de paper i que clapeja el riu amb grans tofes de residus blancs que floten igual com blocs de gel. Sobre l'aigua, els fanals del pont de Pedra s'hi reflecteixen, allargassats i tremolosos i, a banda i banda, les cases, amb els llums encesos se li apareixen com ruscs gegantins.

Ia fa dies que en Xavier és al Seminari tancat i, encara cada dia, en llevar-se, el pren la nostàlgia que li provoca la seva absència. Ha renunciat, obstinadament, a passejar amb la Rosa Perelló, a la companyia de les altres noies. Sent la remor, apagada, que puja de la Rambla i que es barreja amb el clapoteig de l'aigua, però el cor no li diu per anar-hi i deixar-se perdre entre la joventut que allunya les cabòries sota els til·lers, mig despullats, i la llum groga dels fanals. Prefereix el record que la xucla, la tristesa que la corfon, amb morbosa tossuderia. La seva voluntat no és capaç de cap acte que pugui sostreure-la del marriment que la posseeix. Ni l'esclat del tro de les Fires, tot just passades, l'ha fet reaccionar. El traüt alegre dels vuit dies de festes; el rebombori de la gent, vinguda dels racons més ínfims de la província; els espectacles als quals ha assistit; les passejades pels llocs de les atraccions amb llurs orgues i músiques eixordadores; l'eufòria de la joventut amb la paperina de xurros als dits; el soroll dels timbals, trompetes, xiulets; la cara de satisfacció dels infants, l'han feta sentir un xic feliç. Va seguir per força la senyora Aurèlia i, aparentment, es va mostrar contenta per a complir la promesa feta a en Xavier. En el fons, però, tot li semblava estúpid i poca-solta i sols va trobar que el castell de focs artificials, amb el qual es va tancar la setmana, va ésser un digne i alliçonador colofó. El rebombori, el traüt, el nerviosisme a què s'havia

llançat la ciutat, havia estat un espetec de pólvora, igual. Per què la gent deu ser tan buida, tan superficial, tan...

- Fa estona que estic aquí -diu una veu al seu costat- i ni tan sols te n'adones. Estàs preocupada o tens icterícia? Mires com l'aigua corre?

La Marta es tomba, sorpresa que algú hagués estat fent-li companyia sense sentir-ne la presència. El que l'ha sobtada, parlant-li quan es creia sola, és en Monllor, un xicot que gaudeix de fama de simpàtic i d'intel·ligent. Té el rostre franc i els ulls petits i vius.

- Sembles preocupada fortament més que aficionada a mirar l'aigua. Ho endevino?

- Sí -diu ella responent al noi, amb el qual no ha parlat mai, fins al moment-, per això estic aquí, sola.

- Així, vols dir que me'n vagi? M'agrada la teva franquesa.

- No; no et volia dir això, perdona'm la brusquedat amb què t'he respost. Volia dir que, quan s'està trist, plau d'isolar-se. Almenys a mi.

- A mi no. Crec que, quan es té un malson, és millor allunyar-lo, lluitar contra ell fins haver-lo anorreat. No se'n treu res de capficar-se. Les idees fixes afebleixen la voluntat.

La veu d'en Monllor, segura i pastosa, s'atura, i els seus ulls cerquen, als de la Marta, una mutació. La noia, però, sembla impassible i no està disposada a deixar-se convèncer. Ell, no obstant, prossegueix. Té ganes de parlar-li i vol treure-la del lloc on s'ha situat, amb la fortor de la peixateria propera i el baf enrarit del riu.

- Podríem parlar-ne d'això. Però, què hi farem ací sinó és arrebregar un dolor reumàtic? Et convido a menjar castanyes, si vols anar-hi, tot passejant. Què hi dius?

- Com vulguis.

I segueix el noi, encongida, perquè, entre ells no hi ha confiança ni amistat de cap mena. Però, la seva veu és tan persuasiva! No sap per què li recorda la d'en Xavier.

- Fa temps que hauria volgut ésser amic teu. Ets una noia d'un posat esquerp que et fa molt interessant. Però aquest curs no se't veu enlloc. L'any passat solies passejar amb la Rosa Perelló. Per cert, que contrasteu terriblement.

- Som, encara, amigues, però no tinc humor de sortir. I no és perquè vulgui ésser interessant.

- Ho suposo. Precisament ets interessant perquè no vols ésser-ho. Però l'humor no l'has de perdre mai. Fixa't en mi: creus que no tinc motius per submergir-me en la negror fonda del dolor com dins un pou ple d'escorpins? I, no obstant,

procuro esbaldir tota pena cercant consol en les mil coses, sense importància, de cada dia.

L'esguard dubitatiu que li adreça la Marta el fa exclamar:

- Sí senyora! Tinc motius de dol, potser pitjors que els teus.

- Oh, potser sí! No vull suposar que sóc única en el sofriment. Admiro la teva fortalesa. Quan era més petita també feia com tu: allunyar les grans cabòries per entretenir-me en petites coses agradables. Recordo que, moltes vegades, em feia feliç mirar els núvols. Així m'oblidava que vivia amb una tia reganyosa, que m'estimava molt però que no m'ho deia mai. Ara, però, és diferent.

- No em diguis què et passa, si no ho vols. Si ho vols, però, pensa que t'he d'entendre.

Per la Rambla, amunt, han arribat, passat el Pont de Pedra, fins la parada de la castanyera. A baix, a una vora del riu, el flameig d'una foguera fa esclafir les castanyes dins la torradora i una olor molt agradable envaeix l'aire.

- Tanmateix això és tota una altra cosa i no aquella olor de la peixateria -diu ell, oferint una paperina de castanyes a la Marta.

Ella les pren sense gaire entusiasme.

- Gràcies -diu, amb un deix de vergonya perquè és la primera vegada que un noi li ofereix una llepolia.

- Potser no t'agraden? Si és així no te les mengis. No has de fer compliments.

- Sí, m'agraden i t'agraeixo la gentilesa.

- Ha estat una excusa per acompanyar-te una estona. I, ho repeteixo: no facis compliments.

- No en faig.

Per demostrar-ho, en pela un parell, però es cansa aviat. La molesta veure's els dits negres. Sent enuig i diu amb la veu un xic seca:

- Voldria anar-me'n a casa.

- T'acompanyo?

- Com vulguis. Però no m'agradaria tornar a passar per la Rambla.

Pel camí ell li pregunta:

- Vius al barri de la Catedral? No és estrany que siguis contemplativa, aquell ambient s'ho porta. Penso en les hores que deus haver passat, muda, davant les grans pedres.

- Tens bon cop d'ull. Contemplar les pedres ha estat, en mi, una obsessió. Crec que, les de la Catedral, he arribat a comptar-les -diu.

I en Xavier, de nou, li ocupa el pensament. En Monllor prossegueix, enraonador:

- No sé si m'agradaria viure en aquests carrers tan tristos. Em semblen plens

de ronya medieval i em fa l'efecte que llurs habitants han d'ésser tafaners, insidiosos, hipòcrites i bruts. Sobretot les dones, tan santes, que creuen que la religió i la higiene són incompatibles.

Pugen per les escales de la Pera. Hi ha poca llum però, així i tot, el seu encís es fa palès. La glicina, que s'esfulla, les encatifa de groc. Ella, que està enamorada del seu carrer diu, sense enutjar-se:

- No creus que hi ha altres barris més ronyosos que aquest? Fixa't en la línia d'aquestes escales; mira-les pel costat que vulguis i veuràs que vessen, a doll, la gràcia. En tot Girona no hi ha un tros de carrer més poètic, amb el fons, tan digne, d'una Verge policromada. Ella és la que li dóna aquest aire especial que hi troben els pintors. Si això no hi fos perdria molt caràcter. Quant a la gent, no l'he apamada gaire. He tractat, sí, tipus de gran diversitat. Dones miserables, insidioses per ignorància, però no hipòcrites. A penes cal comptar-les entre el que s'anomena gent. No dubto que al barri hi deu haver tot això que has dit, però a mi no m'afecta.

- T'he tocat el punt flac, ja ho veig; i potser m'he extralimitat. Tingues, però, en compte que t'excloc d'aquest judici tan lleuger. I no creguis que, en dir ronya, em referís, únicament, a la brutícia. Per a mi, la ronya, és el conjunt dels defectes esmentats.

Al portal de casa la Marta s'aturen.

- Es ací on visc. La casa, restaurada fa pocs anys, no serva, a penes, romaneslles de l'antigor. Tot és emblanquinat i de factura corrent.

- No aprofundeixis gaire en el que t'he dit. També a mi m'agraden les pedres nobles. Les admiro perquè em parlen de grandeses, però, com diu el poeta, per trobar-hi quelcom, s'han de mirar amb els ulls del cor. Ho faig. Però viure-hi entremig és una altra cosa. M'agraden els carrers amples i rectes, ben inundats de sol.

- Cadascú té els seus gustos.

- I no han d'ésser motiu de desacord. Hem començat parlant de les nostres penes. Millor dit, de les teves. Oblida-les. No hi ha ningú que cregui que, a la nostra edat, se'n tenen o se'n puguin tenir, encara que ens fiblin molt endins.

Aquestes paraules el noi les diu amb un to tan patètic que fa creure a la Marta que, en efecte, deu tenir motius grans de turment. Qui sap quins seran?

- No em prenguis per una beneïta -diu, a la fi, confiant-se-. Els meus maldecaps es deuen a l'enyorança que sento d'un amic del qual, fa pocs dies, vaig haver de separar-me. M'ha deixat un buit molt gran.

- Enyorança d'un amic i buidor és com si diguessis amor. L'estimes?

- És al Seminari, serà capellà, com vols que l'estimi?

- Com a un altre, senzillament. Els afectes no es manen, però es poden dominar. Jo, això, ho sé molt bé. Un altre dia en tornarem a parlar. I si un amic se n'és anat, ací te'n queda un altre.

I allarga la seva mà, una mà tèbia que reté un moment la de la noia, quasi gelada i que se li ha donat sense regateig, en una encaixada cordial, absent de tota forma protocol·lària.

Les passes d'en Monllor, baixant les escales, retrunyen en la quietud del vespre. El toc d'Ànimes n'esborra la remor.

26

Entremig de les classes, els estudiants tenen temps de fer una escapada a la Devesa. Per a la Marta és emocionant enfonsar els peus en el gruix de fulles mortes que cobreix, de cap a cap, el passeig. Com quan era infant, li agrada sentir-les cruixir sota els peus, martiritzades. I, en els dies boirosos, de boira ploranera que es desfà en tènue ruixim, li plauria prendre del braç en Monllor i resseguir la llargària de les andanes que es perden entre els arbres, convidant-lo a la confidència, passant entre el vel d'humitat; fer-se ressò de les seves penes, amorosir-les-hi... Però ell no parla mai de les seves coses, per això, aquest desig, aparentment tan simple, és dels que mai no veurà acomplerts.

Al costat de la Rosa Perelló mira, vagament, com uns nois fan apostes intentant saltar el rec en tota la seva amplada. Els més atrevits s'arrisquen i, algun, cau a l'aigua. Llavors es fa una gran cridòria, mentre el que ha pres la remullada cuita a cercar el sol, ja massa feble per assecar-li la roba. Però tot això, a la Marta, l'entreté poc. Veu en Monllor fent roïllana amb altres estudiants -nois i noies- que sempre tenen la rialla a punt. Cerca, sens dubte, atordir-se amb l'alegria dels altres. Per això va poc amb ella, que d'alegria no en gasta gaire. Se li acostava però en companyia d'un noi rosat i barbamec, de cabell molt ros a qui tots anomenen "Borrissol", i li diu, sense embuts:

- Et presento en Joan Prats que és un gran admirador teu. Podria dir, millor, un enamorat teu.

En Borrissol envermelleix fins les orelles, com una magrana i també la Marta pel que l'ha sobtada la presentació, tan estranya.

- No mereixo tant -diu per dir alguna cosa, però sense donar-li la mà.

- Jo dic el que m'ha dit ell que, suposo, no deu tenir cap interès a enganyar-me. Ací te'l deixo. Ja us arreglareu.

Bon xic desconcertada amb el procedir del que un dia es va oferir per amic, enceta una conversa, perquè en Borrissol és incapaç de fer-ho.

- No sé què li passa a aquest noi -diu- fa coses estranyes.

- Això no és res -diu el ros, recobrat el to rosat normal-. En fa de pitjors. I pensar que es té per tan bon noi!

- Ho és, penso. Però, quines coses fa?

- Beu molt i corre de nits per cases de mala nota. No t'ho dic per fer-li mal ni perquè ets amiga seva...

Ella, l'interromp amb fúria:

- Per què m'ho dius doncs? Què he de fer-ne jo, d'aquestes coses?

El descobriment l'ha ferida profundament i trista.

Després, altra vegada a la classe, no escolta l'explicació de la professora. Es troba paladejant les gotes de fel que les paraules d'en Borrissol han deixat caure dintre el vas del seu cor, en lloc d'estar atenta. És la primera vegada que està a classe absent, pensant en coses horribles que li fan mal. Què deu ésser allò que el fa comportar-se d'una forma tan poc edificant? No vol pensar-hi més. No podria imaginar-s'ho. Ella creu que res no pot justificar una conducta així, però no deixa de pensar que també pot canviar-se amb una influència favorable. Veu, no obstant, que el noi no és gaire donat a deixar-se influenciar, ben clar li ho va dir el primer dia. No volia tenir cabòries i s'esbargia per acomplir que res de tot això pogués fer feliç cap persona exempta de vulgaritat. Ara veia difícil una amistat així. No li seria possible mantenir-la.

27

Però un vespre, de sobte, es troba davant del noi. Per allargar l'estona de conversa li fa donar la volta pel barri antic. Passen davant l'obrador d'un cisellador d'arquetes. La figura prima de l'artista apareix, enfeinada, a través d'uns vidres poc nets on hi ha, enganxats, cartells de propaganda turística i esportiva.

- Veus? l'artista en plena creació. Has vist algunes de les seves obres? -li pregunta ell, per parlar d'alguna cosa.

- Sí. Tenen noms molt suggestius -respon ella, convençuda.

- Jo els trobo ridículs: Capseta de la bella Dorment; Capseta de les flors de vellut; Capseta dels besos voleiadissos... De veritat creus que una obra d'art pot portar un nom cursi?

- Crec que ets injust. En el fons, aquest home deu ésser un poeta. No pots negar, però, que és artista.

- El que és és un gat dels frares, vet-ho-ací, més viu que la tinya. Té un fill del qual no es recorda i així no ha de mantenir-lo. Mentrestant ell, amb l'excusa d'això que fa, que en dius art, es passa la vida viatjant i gastant els pocs quartos que

guanya. Trobes bonic i artístic això? I poètic, ho és?

La Marta ha quedat coberta d'una suor freda.

- No sé què dir-te -respon-, el meu pare també és artista, tampoc no es recorda de mi.

Ell, que s'adona que ha fet planxa, tartamudeja:

- Per què no m'ho havies dit mai, això?

- Perquè m'és enutjós parlar-ne, però ara, ja he començat. Fa molts anys que va anar-se'n a Amèrica i encara hi és. La tia em deia sempre que no m'estimava i això em feia sofrir molt. Així vaig acostumar-me a distreure la imaginació amb coses que m'abellien, altrament, la meva infantesa hauria estat molt trista. Havia de passar-la en companyia d'una tia que s'havia entestat a fer-me anar a servir i em va fer plegar del col·legi quan va semblar-li.

- Així, la senyora amb qui et veig anar, és la tia?

- No, ella, pot dir-se que és la meva protectora. I, no és ben trist, tenint pare, haver de viure de caritat, com qui diu?

- T'influeix també, això, en el caràcter, no ho dubtis. Les coses dels pares pesen molt damunt nostre. Si m'hi fixés jo, acabaria neurastènic. Per això procuro cercar distraccions.

- Ja m'ho va dir en Borrissol -fa ella, amb els ulls compassius.

- En Borrissol no sap res, sols s'ho figura. Altra feina tinc que explicar-li el que faig! És bocamoll perquè és totxo, per res més. Bé, que és un beneit ja ho vas veure, no?

- Sí, ja ho vaig notar.

- Ara, espero amb il·lusió el dia de Santa Llúcia per anar al ball de les modistes. Són tan boniques i rialleres! Tenint-les als braços hom es creu estar al cel i s'oblida del món.

- T'agrada ballar? -pregunta ella, amb curiositat.

- Molt. Ballar és una cosa molt bonica -assegura ell, eufòric.

- Ho deurà ser tant com vulguis però, a mi, no em distrauria. Fóra, més aviat, un motiu de tortura. No trobo bonic haver d'acceptar el primer que es presenta.

Davant la Mare de Déu de la Pera s'aturen. Un fanal, encès al bell davant, aclareix la seva fesomia, greu i barroca. A la Marta li sembla que la pica de la font fa d'aigua beneitera.

- Senyora -prega, amb veu interior- tingueu compassió d'aquest noi que vol ofegar-se en la banalitat i es fa dolent perquè sofreix!

Com sempre, se separen amb una encaixada.

Una rauxa de vent gelat estremeix els arbres del jardí. La Marta, esgarriada,

s'acull a la tebior del pis que la reconforta. Però, a aquella rauxa, en segueixen d'altres. És la tramuntana, que ve del Pirineu amb unes ales immenses per despullar del tot els arbres i emportar-se'n les fulles qui sap on.

28

Santa Llúcia arriba amb la simfonia, grisa, de la pluja. Les gotes llisquen pels vidres del balcó perdent-se en fils gairebé imperceptibles, plens de transparències. La Marta sent l'enyorança del sol i de la llum, però, en va, els ulls, cerquen al jardí l'exuberància gerda de la primavera. Els arbres, desolats, ensenyen llur nuesa que l'aigua ennegreix i el vent assota. El darrer crisantem s'ha escabellat, amb folia en la seva agonia inacabable i uns pardals, esporuguits, s'han arrebossat sota un arbust sense gràcia, amb piuladissa llastimosa.

Vora el foc de l'escalfapanxes, amb el llibre d'estudis a la mà, tracta, inútilment, d'aprendre quelcom del que llegeix sols amb els ulls. El seu pensament, etern rondador, fa via per camins diferents en giragonses, reculades, salts endavant i endarrere... El silenci pesa. La cançó de la pluja és monòtona.

Al petit cosidor, la senyora Aurèlia s'afanya a començar una gran punta i, la remor dels boxers parla del seu desfici. La Marta no entén com aquesta dona pot viure amb tanta placidesa; sense sotragades; sense emocions; sense contratemps; com un compàs i un ritme aniquil·lants, i amb l'única preocupació de les puntes i de complaure-la en tot. No. Allà no hi viu de caritat. Va ésser injusta quan va dir-ho a en Monllor. Aquesta dona sembla, més aviat, la seva serventa. Amatent a totes les necessitats, sense migradesa, sense posat ferreny, sempre amb gest amable i cordial. Però, encara que no sigui una caritat és una protecció el que ella li dóna, i no pot oblidar que és, gràcies a ella que no ha hagut de fer de regatxo en qualsevol cuina com era l'ideal de la Perpètua. De què li serveix tenir un pare famós i a l'altra banda de mar? Per què mai no s'ha recordat d'ella? Quins altres amors, poderosos, l'han privada dels seus afalacs? "Les coses dels pares pesen molt damunt nostre", li havia dit en Monllor. Per això avui anirà a rebentar-se ballant; a confondre's amb una multitud histèrica que balla el xarleston, importat d'Amèrica. Aquesta terra, que exporta coses de tan mal gust, quin cas pot fer als artistes? El xarleston! No sap imaginar-se en Monllor ballant-lo amb aquell ritme frenètic que el toquen. Però el ballarà i així, creurà alliberar-se d'aquest pes horrible de la tragèdia íntima que mina, malgrat tot, obrint esvorancs que mai no es cicatritzen. Ella no ha sentit necessitat d'atordir-se així. El seu desgavell interior no deu ésser tan terrible com el d'ell, inquiet sempre, ocell etern.

Com si el repicar dels boixets fos un toc de crida s'alça, enduta pels nervis, i va al cosidor. La senyora Aurèlia la rep somrient.

- Serà bonica, eh? -pregunta, ensenyant-li la punta que comença-. Ja sé que ara no s'estilen les puntes i que les noies no tenen necessitat de saber-ne fer; que els coixins, a quasi totes les cases, s'han arraconat a la golfà. Però, per a les vestidures sacerdotals, encara no s'ha inventat res que les superi. Aquesta, tan for-mosa, serà per a l'alba d'en Xavier. Jo seré la seva padrina quan canti missa. Voldràs ajudar-me?

- Ben cert que sí.

- T'ho he preguntat perquè sé que no t'agraden gaire aquestes coses.

- Però, essent per a en Xavier no he de pensar en els meus gustos, no vull regatejar-li res. Hi posaré tota la meva voluntat i bon zel. I cada punt serà un gest de gràcies que retindré amb agulles per a què no s'escapi.

Una lleu exaltació ha acompanyat les darreres paraules.

- Ho celebro -diu la senyora Aurèlia. Et prepararé la feina i, a les estones de lleure, podràs entretenir-t'hi.

Sortint del cosidor torna, de nou, als llibres, aquesta vegada enfilant records. El llangoteig de les flames sembla voler arribar fins a ells. En Xavier, dolç, suau, seré, amb pau interior; amb el camí definit, és l'antítesi d'en Monllor. Les seves paraules, manses, han rodolat sempre com les gotes de pluja, diàfanes, a través d'ella. Mai no l'ha torturada amb res, ni la seva amistat ha estat versàtil.

"Oh Xavier, Xavier, amic admirable! Per què m'has deixat quan tant et necessito?" El cap sembla encendre's amb l'escalfor de les brases i surt, empesa per una força que la impossibilita de romandre un moment més a dintre. La senyora Aurèlia sent el cop de la porta. Se n'ha anat sense dir res.

L'aire fred li fereix el rostre, com d'una coltellada, en sortir del portal. Obre el paraigües. La tensió de la tela rep la pluja amb un repicar adelerat. No sap on posar els peus, car els xaragalls van plens d'aigua que s'escola pels carrers en petites torrentades. La plaça dels Apòstols és un petit llac. L'aigua emplena els sots que formen les lloses gastades de les tombes i allà hi restarà alguns dies. Els Apòstols, aixoplugats en llur petit pòrtic desert, presideixen l'espectacle de la natura llagimejant.

Dóna un tomb per la placeta, sota el campanar i les herbes, amarades, li mullen la roba. Va fins a la porta principal. L'escalinata, solitària, ha esdevingut lluent, com un mirall. Al fons, embolcallada amb una boira blanca, la muntanya de Rocacorba mig perfila el seu gran gep i, al lluny s'albiren les Guílleries, difuminades, invisible el penya-segat del Far.

Mig apagat, li arriba el so de l'orgue, com una música llunyana d'un món inconnegut. Entra al temple. L'organista llança, al vol, les notes com ocells. A l'harmònia hi reviu l'ànima excelsa de Bach, el músic diví, forjador de cors d'àngels. Arriba fins a l'Altar Major, tocant la reixa, i resta com embadalida. On cercar una pau millor? No necessita el clam de mil veus en eixordadora cridòria per trobar la pau. En té prou amb les notes de la música que la posseeixen, amb la quietud de la Casa de Déu; amb el Solitari de la Capella Fonda... S'hi acosta. La llàntia parpel·leja, espurnejant, feblement. "Oh, Déu Altíssim! Retingueu en mi aquesta pau vostra i feu que mai no hagi de cercar consol entre altres veus que no siguin les de la vostra casa!" I els sants, immòbils, dels vidres policromats dels finestrals, semblen mirar-la amb bonhomia.

29

Quan retorna a casa, la senyora Aurèlia, amb cara somrient, li ensenya una carta. És del seu germà Marian, que fa temps que és a Viena i vol mullerar-se. Demana que li enviï els papers.

- Estic contenta que es casi, però em molesta que ho faci amb una estrangera -fa la dona, amoïnada de sobte.

- Per què? -diu ella, que ho troba normal del tot. -El cas és que a ell, li agradi. Que sigui austríaca, polonesa o francesa no ha d'ésser motiu de disgust. A més, fa tant temps que viu lluny d'ací i tot sol!

- Sí; ja ho sé. Es deu haver acostumat a tractar gent molt diversa. Però m'havia fet la il·lusió que, per casar-se, li havia de plaure una noia de Girona.

- De Girona? I quina noia? Una sabatera? Una carnissera? Quines dones coneixem aptes per a un artista? Volia que li passés com a casa meva?

La Marta es detura, espantada de la seva gosadia. Pensa que, potser, la senyora Aurèlia s'ha enutjat perquè la veu molt seriosa i diu, per atenuar la seva brusquedat:

- Ben poc deu recordar-se'n de Girona!

- És possible. Al principi d'ésser fora m'escrivia sovint. Després, les cartes van anar espaïant-se. Segurament que ara feia més d'un any que no n'havia rebut cap. Si no es recorda de mi, menys es recordarà que a Girona hi ha noies casadores!

I ho diu amb un to trist que li afebleix la veu.

- Girona, al seu món, deu comptar ben poc. Aquest grapat de cases tan allunyat i tan diferent de París i Viena! El seu futur el té allà, ja me'n faig càrrec!

Mentre diu això, li allarga la carta. Ella no gosa prendre-la.

- Llegeix-la -fa la dama- em pregunta per tu. Com que li'n vaig parlar!

"A aquesta petita Marta que et fa companyia i t'alegra les hores, la beneeixo perquè m'imagino com deu endolcir la teva soledat", llegeix. I es ruboritza.

- I pensar que no és cert tot això que ell es creu! -es dol, amb sinceritat-. Ni l'alegro, ni li endolceixo cap moment.

- Calla, calla! Per què dius això? És que m'he queixat de tu?

- No. Vostè és tan bona que no es queixarà mai, però jo m'adono que em continc estranyament. M'esforço, sovint, per a ésser com vostè voldria que fos. Si no ho sóc és perquè no puc. I ho sento. Em sap greu. No hauria de tenir cap motiu de pena, res que em fes angúnia.

- Però, què t'apena i què et fa angúnia, criatura?

- El no saber res del meu pare; l'oblit en què em té. Si no hagués estat per vostè fóra una pobra noia a l'estil de la Cinta malgrat ell, els seus diners i la seva fama.

- I bé! Això no és cert -aclareix la senyora-, esperava que esbotzessis per aquest costat. Jo em vaig fer càrrec de tu per tenir un afecte a la meua vida, algú a prop de qui preocupar-me constantment, un objecte definit. Al principi et veia tan feliç a casa, que m'esponjava la satisfacció. Quant al teu pare, és menys dolent del que et penses i no s'ha oblidat mai de tu. Tens un capitalet al banc que ell, periòdicament, va augmentant.

La revelació sorprèn la Marta, que no pot reprimir que el cor se li encabriti follament.

- I, això, jo no podia saber-ho? Per què m'ho han amagat? -fa ella, dolguda que se l'hagués tinguda en tanta ignorància sobre una cosa tan important.

- Jo no vaig saber-ho fins que ella va decidir deixar-te amb mi, i no havia tingut ocasió de dir-t'ho. La teva tia té tanta antipatia al teu pare que va preferir la misèria abans de tocar un sol diner dels que ell t'enviava.

- I, m'hauria posat a servir? Hauria estat capaç? -pregunta ella, esmaperduda.

- Sí, Marta, ella té un tarannà molt especial. Llavors creia que el seu pensament era el millor.

- Que Déu la perdoni, pobra tia, com la perdono jo.

- La història dels teus pares me la va contar senzillament. Sembla que ell, el pintor, es va enamorar de la pageseta que va servir-li de model per a un quadre que li va valer un premi. Com que tots dos eren prou joves, es van voler casar, sense pensar més. Els teus avis prou van posar obstacles veient la desigualtat del casament, però fou en va. I aquella flor de la pagesia posada a la ciutat es va marcir d'enyorament. I van començar les divergències. Llavors ell va intentar marxar a Amèrica perquè la Perpètua, intervenint sempre a les seves coses, els amargava

l'existència. Però la teva mare es va negar a seguir-lo; aconsellada per la seva germana que va acabar d'esguerrant-ho tot. I així ell va marxar, sol.

- Sol?

- Segons la teva tia no, però és quelcom que no se sap. Llavors la teva mare va començar a malaltejar fins que es va morir de passió d'ànima, poc després de néixer tu. Així és que de molt petita vas quedar amb la Perpètua i, encara que el teu pare va reclamar-te moltes vegades, per les bones, ella li va exposar unes raons que el van convèncer que al costat d'ella estaves millor, i et va deixar, sols per això.

- Em fa un gran bé saber-ho. I, on és, ara?

- A Nova York. Tinc l'adreça si li vols escriure.

- Avui mateix ho faré -diu, decidida.

- També hauries d'escriure a en Marian. Ha enviat programes dels concerts que ha fet.

- Li escriuré també, doncs.

Estones després, encara acompanyada de la cançó de la pluja, es posa a la feina amb una lleu tremolor als dits.

CAPÍTOL VIII

Variacions

30

Corren els dies hivernencs empaïtant-se, amb el ròssec de les boires que, pujant dels rius, abriguen la ciutat a les primeres hores del matí; amb el cristall del gebre que emmantella de blanc les teulades i les plantes dels jardins i amb les gelades que endureixen les aigües quietes. El fred, com un tascó, fereix la carn i cala els ossos. El brogit a la Rambla minora i els pocs passejants es recullen als porxos, insuficients i amb corrent d'aire. Fins que s'inicia el febrer, porugament esbalaït per la folia del Carnestoltes i s'abilla amb les florides branques dels ametllers, els ciutadans no es revifen. Llavors l'aire, s'emplena del groc polsim de les mimoses i el sol es va fent viu, envejós d'elles.

I arriba Sant Tomàs, que els estudiants esperen per lliurar-se tot un dia a l'esbarjo, sense pensar en els llibres. Les mosses s'empolainen i estrenen els vestits primaverals. Els nois es raspallen un xic la roba i s'enllustren les sabates per a anar a ballar les sardanes i a veure el partit de futbol. És un dia de gatzara que la Marta tampoc no sap aprofitar del tot. La companyia d'en Borrissol l'avorreix i no sap de què parlar-li.

- No ho saps, -li demana ell-, en Monllor cada vegada va més malament. Ja l'han de treure de les sales de ball perquè fa tant l'idiota. Fixa't el que li va passar...

Ella l'interromp, vivament:

- Oh, no m'ho expliquis! No s'ha de parlar així d'un amic, com fent la bugadera. Deixa-ho per a les dones dels safareigs. Des d'ara no vull saber-ne res.

Cada vegada que en Borrissol li explica alguna facècia de l'amic es trasbalsa per uns dies; estudia poc, calla molt i fa versos!

31

- Quants dies que no hem parlat, Marta! Tenia ganes d'estar amb tu una estona. I en Monllor s'asseu, al seu costat, al banc de la Devesa on ella reposa.

Porta a les mans dues branques de muguet que li dóna.

- Les he furtades per donar-te-les, quan el vigilant estava distret.

- Gràcies -fa ella, reconeguda-, per mi no calia que t'exposessis, no val la pena.

- Això creus? Un concepte tan minso de tu mateixa tens?

- No tinc motius per tenir-lo millor -diu sense rumiar gaire.

- No t'empetiteixis, que vals la pena. T'ho asseguro.

Hàbilment, canvia la conversa.

- La Perelló m'ha dit que fas versos. M'agradaria llegir-los -li demana, sense gaire esperança.

- Això és molt fàcil. No sé si t'agradaran, però. No em sembles home de versos, almenys al meu estil.

- Estàs agressiva. I jo que venia tan ben disposat! Per què no proves de centrar-te?

La mira amb dolçor. L'ombra verda dels arbres nimba la noia i, el sol, obrint-se pas entre les branques, sembla la seva falda d'estels. Ella pensa que se centraria si pogués dir-li: "Mira'm sempre així, que els teus ulls em fan companyia! No t'allunyis tant! Per què vas a cercar conhort entre les que no et comprenen? Sóc aquí, disposada a escoltar-te. No t'escapis foll! No ho veus que em deixo per compartir les teves penes?" Però calla.

- Què penses? -pregunta ell, prenent-li una mà, que s'abandona.

- Penso en tu, que t'entestes a voler ésser superficial i a demostrar-ho.

- És que en sóc. I tu, hauries d'imitar-me. Patiràs molt si no canvies. Aprofundeixes massa. Ets massa sensible; has d'aprendre, com jo, a afrontar la vida amb indiferència.

- Indiferència en sento per poques coses, són moltes les que m'interessen.

- Per això ets així, perquè, com que el que t'interessa et falla, sempre tens un motiu de neguit. Si no és una cosa és l'altra, el cas és que l'esperit no reposa. I, amb tot, reconec que l'ésser d'aquesta manera et fa més selecta. Ja ho veus, si no fossis així, si no m'hagués adonat que ets així, mai no m'hauries interessat.

- I voldries que canviés? - pregunta, sorpresa.

- S'ha de deixar l'egoisme de banda. És pel teu bé que t'aconsello.

Entre les seves, en Monllor sent tremolar la mà de la Marta com un ocell que volgués escapar-se.

- Tens raó de dir que després d'una cosa me n'inquieta una altra. Ara que ja sé que no visc de caritat i que el meu pare no és tan dolent com em pensava...

- Ho celebro! -exclama ell, interrompent-la -explica'm, vejam...

Ella ho fa, amb tranquil·litat i reposadament.

- Quins casos! Els artistes no s'haurien de casar. Pots creure que, per a ell, va ésser una sort que tu i la teva mare us quedéssiu. L'art vol llibertat, no admet lligams. No pot junyir-se a un horari normal de vida. Vosaltres li hauríeu privat d'asolir la fama.

- Potser sí, però, pel que em va escriure, sembla que ens necessitava, a moments.

- Segurament, a l'hora de la glòria, pel gust d'atansar-se als que s'amen i poder dir-los: "Ho he fet per vosaltres", els nostres actes necessiten una justificació.

La mà continua presa i premsada. Ell, s'oblida que és una mà que viu, mentre va parlant-li. Li fa mal, però la noia es resisteix a dir-l'hi. No li agradaria sentir-lo excusar-se.

- Em deixaràs llegir alguns dels teus versos? -torna a demanar-, deuen d'éssers bonics i interessants. Després dels exàmens, però, que tindrè més temps.

I, sobtadament, s'alça.

- Et trobo molt prima -diu- deus estudiar massa. Vés amb compte. La salut és molt important, també.

I afegeix, veient un llibre que la Marta ha deixat sobre el banc:

- Pots deixar-me'l? És sols per un parell de dies.

Ella li allarga, amb gest autòmata. És un llibre que no li interessa massa. Ell, el fulleja i s'adona d'uns pensaments que, sobre la dona, la Marta ha escrit al blanc del final d'un capítol. Llegint-los, somriu maliciosament.

Més tard, a la seva cambra d'estudi, sota els pensaments anotats per la Marta, n'hi escriu un altre. Dos dies després li retorna el llibre dient:

- No t'ofenguis del que m'he atrevit a fer. He posat un pensament més al lloc on ja tu n'hi vas escriure uns. És una idea general que no va per tu.

Un cop sola, obre el llibre i llegeix la frase d'Erasme: "La dona és un animal extravagant i impertinent, però que distreu".

La revetlla de Sant Joan, que enroenteix el cel amb la claror de les fogueres i el solca amb les mil esteles dels coets, és el fermall que tanca una època de la vida ciutadana per a moltes famílies. Passat aquest dia van desfilant i cerquen, a prop del mar o la muntanya, l'esbarjo estiuenc i la frescor. La de la Rosa Perelló és una d'elles. Va a un poble de muntanya i viu en una petita torre a prop d'un riu. La Marta hi va, convidada. La senyora Aurèlia és qui li ha aconsellat d'acceptar la invitació perquè l'excés d'estudi l'ha fatigada i, tal com va dir-li en Monllor,

està prima. Ella no volia acceptar per no deixar sola la dama, però aquesta va insistir tant que, al final, va accedir.

S'emporta la roba que broda i cus per a en Xavier, i alguns llibres. Entre ells *Madame Bovary*, que li ha deixat en Monllor perquè la creu un **xic** malalta de *bovarysme* des que ha llegit els seus versos.

La família, nombrosa, de la Rosa Perelló és amable i atenta i, entre ella, la Marta s'adona que, potser, una de les causes de la seva taciturnitat ha estat la manca de gent al seu voltant que ha tingut tota la vida dintre el marc de la casa. Allà està obligada a parlar, a seguir les converses generals, a dir coses per compte propi i a discutir, amb el pare i els germans de la Rosa, les mil coses corrents de cada dia.

- Vostè que ho sap tot -li diu, un dia el germà petit-, a veure si endevina aquest jeroglífic que hi ha ací.

I li ensenya el *Patufet* de la setmana.

- Jo no ho sé tot, però estudio per saber moltes coses. Tu també hauràs d'estudiar i aplicar-te -li respon tractant de desxifrar el jeroglífic.

Quan no és el germà petit, és el més grandet, o la germaneta, o la cosina, o la mare i fins la minyona qui sol·licita, d'ella, l'explicació d'alguna cosa. I com que no pot negar-se a donar-la i tot el seu interès l'ha posat a fer-se simpàtica, sense adonar-se'n es troba formant part de l'engranatge d'aquella família tan ben avinguda.

La Rosa està contenta de tenir-la a prop. És tan bona! Mai no la contradiu ni la reprèn i fa sempre el que ella vol. Tot això, però, li és tan fàcil de fer a la Marta! La Rosa és un esperit senzill que es preocupa sols de menudeses, sense aprofundir. Un dia li confessa el seu amor per en Monllor, i a l'endemà, el seu menyspreu:

- No t'hi has fixat? Sempre porta les sabates descordades. L'he avorrit!

Un altre dia s'entusiasma llegint uns versos i, l'altre dia els troba deplorables. Amb coses de tan poca importància bé se li pot donar la raó!

- Em deixaràs llegir la *Bovary*? -li pregunta un dia, interessada per l'obra.

- Oh, no t'agradaria! -li fa ella, concisa.

- Què saps?

- És que, a mi, no m'ha agradat -diu, resistint-se.

- Però, potser, a mi m'agradarà prou, vés a saber -insisteix la Rosa.

Per fi, la hi deixa i es passa dos dies llegint. En acabar, en ple empatx, li diu, per tot comentari:

- Tenies raó, no m'ha agradat. Vaja una dona ximple! Li agradaven uns homes ben estranys tanmateix!

Ella intenta explicar:

- No li agradaven, però no va trobar-ne d'altres.

- Si no li agradaven, per què va fer tantes coses: arruïnar-se, matar-se... Prefereixo, mil vegades, *La conquesta del marido*.

- És més fàcil d'entendre. A tu i a totes les jovenetes agrada.

- Creus, doncs, que no he entès el llibre? -fa la Rosa, picada.

- Sí, però no del tot, altrament no hauries preguntat per què la pobra Emma anava amb homes que no li plaïen gaire. Ella estava plena de falòrnies. Havia llegit molts llibres i volia ésser una heroïna de novel·la, fer com feien elles. Per això es va procurar uns amadors estranys, com dius tu, perquè al poble on vivia, petit i ensoïtat, no n'hi havia d'altres. El sentit és aquest:

- Si que és un sentit bonic, com hi ha món! -exclama la Rosa.

- Al temps en què el llibre es va escriure, podia ésser alligador, per a certes dones. Ara ja no. Tenim altres inquietuds.

I, en havent-ho dit, pensa quina semblança pot trobar en Monllor entre ella i la dissortada suïcida de Flaubert, potser aquesta ànsia d'estimar que sent? Però, si la Bovary no estimava! No, ella no farà mai com Emma, n'està segura. Sentirà l'amor de veritat, no com un producte de la imaginació.

Cosint, sota els pins, amb el xiulet, feble, del vent que els escabella, la tarda s'escola, agradablement. La Rosa, bon xic emmurriada, acaba un brodat de coloraines i ella fa la vora calada d'un purificador. Mentrestant una aranya es despenja, silenciosa, a l'extrem d'una branca, pel fil que va filant per no estar, tampoc, ociosa.

33

El pare de la Rosa és un home que ha vist gran la seva fillada estant, encara, al millor de la vida. Tombada la quarantena i, absorbit pels negocis i el benestar de la família, no s'adona que encara fa goig. La muller ben segur que tampoc no s'ha fixat en aquest detall, ataleuada portant el rem de la casa. Primerament van ésser els fills, que li vingueren molt seguits, els qui van privar-la de dedicar-se al marit tal com hauria volgut. Després, es va acostumar a la rutina de cada dia, gràcies a la qual la casa marxava sobre rodes. Era de tots i per a tots i es repartia a la mida de les seves possibilitats, no pensant mai en ella mateixa. Amb el temps se li ha accentuat aquesta virtut i, ara que els fills són grans, veu que ha de preocupar-se'n encara més que quan eren petits. I com que els ulls, no sembla que els tinguí sinó per admirar, constantment, la patxoca que fan els seus rebrols, no veu que s'ha fet vella i que el marit, és el més plantós de la colla.

A la Marta li sembla que el seu pare deu ésser un home així. No se l'imagina migrat. El rostre magnífic i els ulls d'intel·ligent que veu al retrat que va enviar-li, no poden correspondre a un home esquifit.

Cada vespre juguen a les dames sota l'ombrera de la galeria, ells dos sols, perquè no hi ha cap dels fills que vulgui entretenir-se amb aquest joc tan avorrit. La Marta també l'hi troba, però, l'home és tan agradable i li demostra una tal afició, que no s'atreveix a contrariar-lo. Sobretot perquè, després de la partida, parlen una estona de coses que li agraden i perquè és l'únic de la família amb qui pot parlar-ne. Ell també ha volgut llegir el llibre de Flaubert.

- Què li ha semblat? -li pregunta.

- El mateix et pregunto jo. Què te n'ha semblat? No m'imagino que pugui ésser un llibre per a joventes.

- Potser és per això que no m'ha agradat.

- Ho crec -diu, mirant-se-la.

Ella també el mira amb els seus ulls clars i dolços que pertorben l'home. Fa dies que, aquesta noia tan expressiva, l'atreu. Tan diferent de la Rosa! Ben mirat, és una ximpleria desassossegat-se un minut per a una mosseta que podria ésser la seva filla! Ben mirat, és clar, perquè, podria ésser-ho, la seva filla, però no ho és.

- No obstant, crec que, als quaranta anys podré fer el mateix judici sobre aquest llibre -diu ella, ignorant els pensaments de l'home-. Al meu entendre, la Bovary, és sols una pobreta dona sense principis. La seva vida, mancada d'això, és una cadena de desencerts. Però no és culpa seva si mai ningú no li havia infós un autèntic esperit!

Ho diu pensant amb en Xavier. Si Emma hagués tingut a la vida, un guiatge com el seu, no hauria caigut tan avall ni s'hauria trobat sense misericòrdia a la vida, i a la mort.

- Tens molta raó en el que dius, però, fixa't que és una novel·la i que, si no t'ha satisfet...

- No m'ha satisfet perquè no és del meu temps.

- Tots els temps són iguals per a les obres eternes. Aquest llibre no passarà mai de moda, és una de les seves qualitats, i, no et sembla molt gran?

- Potser sí, però, ara, ja no hi ha romanticisme.

- Més del que et penses!

I, amb els dits, s'escabella, com si, en fer aquesta afirmació, s'hagués preocupat.

- Alguns homes poden, també, fer com la Bovary, només que, a alguns, la fallera els ve quan ja, cansats de maldar per a que tots vagin bé, s'adonen que hi ha molta vida a la sang i que cap dels que el volten en fa cabal.

Amb el cap baix, ella ha escoltat les paraules de l'home. No entén el perquè de l'estranya confessió. De sobte, la mà d'ell li pren la barbeta i li alça el rostre, obligant-la a mirar-lo.

- Mira'm, Marta. Comprends el que t'he dit?

- Sí, però no sé per què m'ho ha dit -fa, seca.

- Perquè jo, al teu costat, em sento jove. Des que ets a casa, trobo que sóc tot un altre. La teva companyia m'emplena de delit nou i m'il·lusiona que me'n facis cas, Marta bonica! -li diu, prenent-li una mà-. A voltes somnio que emprenc un llarg viatge en companyia teva, respirant la juvenesa, embriagant-me'n. Quina bella cosa ésser jove! Comprendc que hi hagi homes vells que es deleixin per les jove-netes. És ben explicable!

A l'endemà ella prepara les coses per anar-se'n. Tothom se n'estranya.

- És que no estàs bé, entre nosaltres? -li pregunta la senyora, tement que pugui ésser per causa de la manca d'atencions que se'n vagi.

- Oh, per Déu! -fa ella excusant-se-, entre vostès he estat molt feliç. Però la senyora Aurèlia em necessita perquè està molt sola.

Amb el cotxe, el senyor Perelló l'acompanya fins a Girona. Pel camí li fa algunes reflexions:

- Ets una noia malpensada, Marta, la qual cosa m'ha estranyat en tu. Et creia més entenimentada. Però jo he estat imbècil. Si hagués sabut callar, t'hauries estat a casa tot l'estiu.

Quan arriben a prop de la ciutat la pren, impetuosament, i li emplena la cara de petons.

- Perquè te'n recordis -li diu.

Espera una reacció que no es produeix. Ella resta atùida. Si li hagués pervingut d'un jove-net, el xàfec, l'hauria bufetejat. Però, del pare de la Rosa! "Pobre home!", pensa. I una gran tristesa l'envaeix.

34

A casa, troba la visita de la tia Perpètua. Ha baixat del poble proveïda de pots de confitura de tota mena que s'arregleren damunt la taula de la cuina.

- Per què en portaves tants, beneïta! -diu la senyora Aurèlia-, en tindrem per vida d'hereus. La Marta és poc llaminera, ja ho saps.

- Això rai que no es fa malbé! Em vaga molt de fer-ne. No saben el bé de Déu de la fruita que hi ha, allà. Valga'ns Déu! La fan anar a puntades de peu! Vols venir-hi uns quants dies? -pregunta a la Marta, que encara no ha obert la maleta.

- Però tia! Que no ho veus que tot just arribo?

- I això, què hi fa! -diu la senyora Aurèlia, que no vol ésser un destorb, - pots anar-hi, si vols.

- No, no vull deixar-la tant temps sola. No ho vull!

- Tant temps i sols feia un mes que eres fora! -exclama ella, encoratjant-la.
- Ja n'hi ha prou, cregui-ho!
- Fes el que vulguis -remuga la Perpètua que ja comença a molestar-se de tants compliments-, però, si no véns et perds una gran cosa. És un poble tranquil i saludable.

- Ací també s'hi està de tranquil! Ja ho enyorava! Tenia moltes ganes de beure aigua de la Font d'en Pericot.

- Aquesta tarda hi anirem, doncs.

I, la senyora Aurèlia, comença a parar la taula. En havent dinat, la Marta dóna la sorpresa a la Perpètua.

- Vingui, tia -li diu emmenant-la a la seva cambra.

- Quina en portes de cap? -pregunta ella, seguint-la.

- El coneix aquest senyor? -fa ella ensenyant-li el retrat del seu pare, posat en un marc sobre la tauleta.

- Bé massa que el conec! -diu, contristada la dona. - Més et valdria tenir-hi Sant Josep en aquest marc.

- Jo l'estimo, el meu pare, tia!

- Bah, bah! Si no l'has vist mai!

- Però ja fa temps que ens escrivim. Ell també m'estima.

- Ja pots pensar! Però tu, fores capaç d'anar-te-n'hi si t'ho demanés!

- No pas per ara!

Certament, no li ha passat mai pel cap la idea de travessar l'Atlàntic i creu que, possiblement, no el travessarà mai.

- No m'estranyaria que, qualsevol dia, sortissis amb aquest ciri trencat. Quan vulguis anar-hi, hi aniràs. Bé ho sé prou!

I, a la Perpètua, l'aire de profeta li escau tant, que fa somriure la Marta. "És la mateixa de sempre", pensa, pobre senyor rector!

Quan a la tarda se'n va, ella l'acompanya, sota la xardor del sol, que estaborneix. Pel camí, va pensant en els dies tan agradables que ha passat entre els pins i a l'ombra fresca de les vores del riu. I haver d'anar altra vegada a la Font d'en Pericot! Hi ha, però, una ombra que li enterboleix el record. Quina pega que el pare de la Rosa es captingués d'aquella forma! Com ho faria per fer entendre a la seva amiga que ha d'amoixar-lo més i estar més per ell; jugar-hi a les dames. Li ha semblat veure-li l'aire d'un infant oblidat; un aire compungit de criatura que espera que els grans s'adonin que hi és i, per por que no ho facin, suplica.

Tornant de l'estació, al capdamunt de la Rambla, troba en Monllor que va al cafè.

- Ets tan aviciat, doncs? Què hi trobes al cafè?

- Amics i conversa. I tu, què hi fas per ací? Em creia que eres amb els Perelló.

- Sí, hi era. Avui he tornat.

I, d'una manera sumària, li conta la façècia que l'ha obligada al retorn.

- Em deixes parat. Però no n'has de fer cas ni jutjar-lo malament. Són coses de la vida pròpies dels mortals. Ens és fàcil tenir una relliscada. Per això, jo procuro agafar-me fort.

Ella, fa la desentesa a les paraules que acaba d'escoltar.

- És una llàstima, perquè, allà, hi estava bé, i em provava -diu.

- Sí. Et trobo millor d'aspecte. Me n'alegro.

Mentre li dóna la mà, unes fulles rostides pel sol, es desprenen, lentament, sense que cap bleix atmosfèric les faci dansar. Cauen, aplomades.

Retorna a casa, on el silenci li pesa i se sent sola com mai. Pel seu compte, sense dir res a la senyora Aurèlia, escriu una llarga carta a en Marian.

CAPÍTOL IX

Sacerdot de Crist

35

Encara tot un altre any s'ha escolat i en Xavier veu arribar el desitjat dia de la seva Missa Nova.

L'altar, com un jardí, inundat de llum, l'espera. Tot revestint-se sent una emoció profunda que no pot dissimular. Les mans li tremolen en prendre les vestidures sacerdotals, seves per la magnificència de la senyora Aurèlia i de la Marta, que li ha ofrenat, també, el calze. Ell, capellà pobre, no se sap avenir del bé de Déu que té al davant.

Es posa l'alba, quasi tota una punta meravellosa, sobre l'àmbit que ha brodat la Marta. Se ceneix el cingul i després, es posa la casulla, constel·lada d'or. S'entreté, com indecís, preparant-se el calze i els draps litúrgics que la Missa requereix.

- Què fa, mossèn Xavier? La gent està esperant-lo diu el sagristà.

- És que, estic tan emocionat! Diria que espantat.

- Aquesta sí que és bona, diantre! Rediantre! Animi's i cuiti que l'escolania ja està a punt.

Quan comença la Missa, la Marta, com extasiada, no perd un sol moviment dels que fa el novell sacerdot. La tonsura, blanquíssima, contrasta amb la negror del cabell i les mans es mouen, pàl·lides i tremoloses perquè, dintre poc, hauran de sostenir el mateix Déu.

Per fi, el moment de la Consagració arriba i tot sembla fondre's en el silenci solemni. L'orgue, diries que sona espavordit de trencar-lo, tan suaus són les seves notes. I Déu és mostrat als fidels. Les mans que tremolaven, s'han afermat i sostenen l'Hòstia triomfalment.

La Marta prega, prega sense parar, mirant-la i li sembla que perquè l'ha consagrada en Xavier, l'Altíssim que hi ha en Ella, ha d'escoltar més la seva oració.

A l'hora del besamans vol ésser la darrera. Ha esperat molts anys el feliç instant que ara podrà gaudir: besar la mà de mossèn Xavier que ha sostingut Déu.

S'acosta al nou sacerdot amb menys calma de la que es creia, els ulls reblerts de llàgrimes emocionades. Els seus llavis reposen, un moment, sobre el dors, pàl·lidíssim, i respira l'olor que se'n desprèn, com si volgués copsar, a través d'ella, tota l'essència de Jesús.

I, sobre aquest dors pàl·lid hi queda, fulgurant, una llàgrima. Mossèn Xavier la contempla, uns moments. És d'entre totes, la millor ofrena, la més autènticament rica. Una gemma que sent no poder conservar incrustada al calze, amb altres pedres, no tan valuoses. I, perquè no es perdi del tot, amb la punta dels dits l'escampa a tall de bàlsam guaridor.

36

Esperant l'ordre de partir al poble on l'han destinat de vicari, passa uns dies a casa la senyora Aurèlia. La Marta es desviau per atendre'l.

- Em tractes massa bé -diu ell, que segueix essent senzill tant com quan era campaner-, després em vindrà de nou perquè a la rectoria em penso que no em faran tants compliments.

- Segur que no. Depèn de com li caiguis a la majordoma, -intervé la senyora Aurèlia-, n'hi ha de molt repetànies i els sembla que el vicari no és ningú.

- Prou que faré oposicions a rector així que pugui! Almenys la majordoma em respectarà i, a la meua rectoria, faré el que em sembli: criar conills i gallines i cavar l'hort, si convé.

Al vespre, prenen la fresca a la galeria.

- Estàs content? -li pregunta la Marta.

- És clar que ho estic, ja pots suposar-ho. Si no fos per la política...! Que redimoni passarà, ara que ja no tenim Dictadura? Sols Déu ho sap i no ens ho diu. Per això haurem de provar una altra cosa a veure si ho encertem.

- Tinguem confiança. No t'entristeixis per a això -fa ella volent-lo animar.

- Si no m'entristeixo! Els temps canvien i els homes també s'han de canviar, de tant en tant. No passa res que Déu no vulgui. I, parlant d'una altra cosa, com van els versos?

- Bé, em penso -respon ella, un xic avergonyida-; almenys continuo fent-ne. Sóc una calamitat! No me'n sé estar.

- I, per què has d'estar-te'n? És, per ventura, un pecat?

- Però, és que els faig molt malament.

- Això, qui ho diu? A mi van semblar-me molt bonics.

- No, no ho són. En Monllor els troba molt retòrics.

Mossèn Xavier se sent fiblat, com d'una vespa, i pregunta amb molta curiositat:

- En Monllor? Qui és en Monllor?

Ella se sufoca com atrapada fent una dolenteria. I diu, fent-se la indiferent:

- Un company.

Ell s'adona de l'atorrollament de la noia i no vol ésser inoportú. Prova de dir, com si no s'hagués adonat de res:

- Bona persona?

- A mitges. Hi ha algun factor, penso que d'ordre familiar, que influeix molt en ell. Per oblidar-se'n cerca esplais que no sempre deuen ésser-li convenients. És una llàstima!

- Fa cas de tu?

Ella, amb seguretat, respon:

- Gens, ni mica.

- Vull dir, si té per a tu algun interès d'ordre sentimental.

Ella es torna a sufocar.

- No. Des del punt de vista sentimental no sóc la dona ideal d'ell.

- Ves! De quin pa fa rosegons! Què més podria voler que una noia com tu?

A la Marta li sembla que mossèn Xavier està molt verd per a tractar d'aquestes qüestions. Li sembla ingenu i caigut dels núvols.

- És qüestió de gustos. A ell li agraden d'una altra mena que no sóc jo. A més a més, no hem tractat mai d'això, som amics i prou, i quasi ni amics. És un company com un altre.

Mossèn Xavier no s'ho creu i diu, encara, insistint:

- És una llàstima! Li podries fer molt bé. Una mà que es doni a temps arriba a ésser miraculosa. Pobre noi! Perquè és amic teu, pregaré per ell.

Abans de marxar, la Marta li ofrena encara un Breviari, magnífic, amb coberetes de pell i cantells daurats. I un quadern, relligat també artísticament.

- Quina Marta, aquesta! -diu, satisfet, en extrem, de l'obsequi. - I el quadern, per què és?

- Perquè hi escriguis les teves impressions.

- Està bé. Tens por que no tingui feina i per això vols donar-me'n!

- Justament! -respon ella, mirant-lo, riallera, perquè el veu content.

I els seus ulls sota el sol, s'aclareixen i, mossèn Xavier pensa que s'assemblen als topazis del seu calze.

A l'estació, mentre esperen el tren li pregunta:

- Has guardat i llegit l'Evangeli que vaig donar-te?

- L'he guardat i l'he llegit. El llegeixo sempre que puc. Però, quan més m'hi endinso, més veig que és un llibre desconegut de molts cristians. I si no és

desconegut, fan com si ho fos. La seva Doctrina és tan meravellosa com vulguis, tan sublim que no té parangó, però ningú no posa en pràctica. Fa vergonya pensar-ho!

El sacerdot queda bon xic sorprès d'aquesta explicació de la joveneta. Està, però, plena de raó i no pot dir-li el contrari.

- Si tothom l'acomplís, els capellans no hauríem de predicar tant. I, ja ho veus: missions, prèdiques, exhortacions constantment. Però al món, sí, és cert, la caritat cristiana és molt poc practicada. Déu faci que mai no hàgim de sentir-ne els efectes! En tot cas no podrem inculpar ningú sinó a la nostra pròpia negligència.

La Marta no entén prou clarament el que vol dir mossèn Xavier, però no té temps de preguntar-li res més. El tren arriba, escopint fum que envaeix l'estació i fa l'aire irrespirable. Ella besa la mà al sacerdot que, aquesta vegada té una mica de pressa i puja al tren arrossegant la maleta. Un grup de xicots que fan barrila deixen pas a la Marta quan se'n va. Un d'ells li diu, descaradament:

- Qui fos capellà per tenir clientes així! Quin petonet!

Aquestes paraules la fereixen, la fan envermellir. Decidida s'acosta al jovencell i li dóna una bufetada. Després li escup al rostre:

- Imbècil!

Es fa un tumult. Tothom creu que el xicot s'ha atrevit amb la noia i l'aclaparen a insults.

- Si en són de desvergonyits els joves d'ara! -mormola una senyora que camina ranquejant.

37

La Marta surt de l'estació entre la gent que aglomerada davant la tanca oberta, insuficient del tot, l'empeny cap a fora.

Una mà ferrenya, prenent-la pel braç, la fa sortir d'entre la riuada humana. És el senyor Perelló que acaba d'arribar d'Àustria on el van portar els seus afers d'editor musical. També ha passat uns dies a París.

- Vine ací -diu amb aire protector-, - altrament corres el risc que t'esclafin.

- És igual -respon ella- encara sota els efectes de l'insult rebut, - hi ha coses pitjors que aquesta!

La conversa s'ha iniciat naturalment. El llarg temps que ha passat sense que ni tan sols s'haguessin vist, no compta per a res. És com si s'haguessin acomiadat el dia abans.

- T'he vist bufetejar aquell noi. De moment, no em semblava que fossis tu. Després he vist que ho eres, però t'has perdut entre la gent i em pensava que no

et podria pescar en aquest remolí.

- No feia falta. Ni me n'adonava de les empentes! -diu, vermella per l'exaltació.

- Estàs disgustada. Què t'ha fet aquell noi? Mai no t'hauria cregut capaç d'una reacció així.

- Hauria estat molt menyspreable si hagués pogut escoltar-lo com qui sent ploure!

- Certament. Ha pagat l'insult que ha dedicat a mossèn Xavier, però a un preu irrisori. Mereixia més, el desvergonyit.

El senyor Perelló no havia vist mai tan sulfurada la Marta i, tal com li ha dit, no la creia capaç d'una reacció violenta. Va esperar-la en debades el dia que, dintre del cotxe, va besar-la i va acabar convençut que el plàcid tarannà de la noia, no admetia actes d'aquesta mena. Veu, però, que va equivocar-se. Qui pot entendre les dones?

- Calma't -li diu, - calma't i assossega't. Ja ha tingut més del que li has donat. No has vist que tothom l'escriu?

I, mirant l'entorn diu, decebut:

- I, de casa meua, ningú no ve a esperar-me. Quins frescos!

- Potser no es pensaven que arribés en aquest tren -diu, per excusar-los.

- Oh, ja els conec! No passen mai ànsia. Ja hi serem a temps!

Caminen sota els plàtans de la plaça de l'Estació que rega un home amb l'aigua que surt d'una mànega i que descriu un arc de polsim brillant. Uns brivalls s'entretenen molestant-lo amb una cançó ofensiva. Cerquen, en realitat, una remullada. Ell, però, fa la seva feina sense que res el destorbi i una frescor agradable puja de la terra.

Sota la vela d'un bar, s'aturen.

- Què et sembla si refresquéssim una mica? -pregunta ell, deixant la maleta i eixugant-se la suor.

- Oh, no, no! -respon ràpida.

- Seu, dona, i no facis l'esquerpa, que no t'escau.

Malgrat la resistència, la fa seure i demana uns gelats.

- No ho saps que vinc de Viena? Bella ciutat! Per cert amb menys valors dels que us imagineu les noies, però rival de París, en molts aspectes.

- Sé algunes coses de Viena -diu ella, donant-se importància.

- Així, no fa falta que te'n digui res? Quina pena! Jo que volia parlar-te'n!

- Parli-me'n, si vol -fa penedida de la seva ximpleria momentània. - Què puc saber-ne d'un país on mai no he estat? Les coses que en sé me les han dites i les he vist a les postals.

Ell la mira, abans de començar. Aquesta criatura que té al davant no li sembla la mateixa que va estatjar-se a casa seva fa un temps. La troba aspra i ressentida. Potser per la influència del que li acaba de passar a l'estació o potser perquè no li plau d'estar amb ell.

- Doncs sí, Marta, a Àustria, més clarament, a Viena, vaig trobar-hi un gironí.

I la fita sense parpellejar per copsar els moviments del seu rostre. Voldria veure'l amb una expressió d'interès i sense ombra de descontent.

Ella, alça els seus ulls clars i mira l'home. L'esguard no està d'acord amb les paraules, massa seques, que tota l'estona li ha adreçat. És manyac i franc i la reverberació del sol el fa bellíssim. És així com ell no ha pogut suportar-lo mai sense emocionar-se. Resta com fascinat, pertorbat interiorment i amb ganes de submergir-se en aquella mar calmosa.

- T'ha sorprès -diu fent un esforç per asserenar-se i seguir la conversa sense caure en extrems ridículs.

- En certa manera ho és de sorprenent, el fet de trobar-lo en una ciutat tan gran i, tenint en compte que, molt sovint n'és fora.

- Ah, però ja saps a qui em refereixo? -pregunta, com si el sorprès fos ell.

- És clar. Qui podria ésser aquest gironí, trobat a Viena i de qui vostè té interès a parlar-me sinó en Marian Climent, el germà de la senyora Aurèlia? Què jo sàpiga, a Viena no hi ha ningú més de qui pugui interessar-me l'existència. Com va ésser que es trobessin?

- Per casualitat. Va ésser en un concert. Vaig anar-hi per trobar un client que no va comparèixer. Anava sol i com esmaperdut, però em distreia estar en aquell lloc, entre tanta gent que hi entenia, i amb treballs, comentava la primera part del concert. Gent totalment desconeguda. Jo sóc versat en música, per tant doncs, m'era un consol pensar que no s'acostaria ningú a demanar el meu parer sobre el violinista o el flautista. Però, heus ací que, de cop i volta, vaig sentir que, darrere meu, algú parlava en català. Vaig tombar-me estranyat. Eren el teu amic i un company seu de Barcelona. Vam començar a parlar i així se'ns va fer de dia, pels carrers. Ell va contar-me que feia anys, s'havia absentat de Girona per tal d'estudiar música, però que, aquí hi té una germana. Jo, que alguna vegada t'havia sentit a contar quelcom per l'estil, vaig imaginar-me tot seguit qui era i així va ésser com sortírem a parlar de tu. Per poder fer-ho més extensament vam renunciar a la segona part del concert. Feia una nit molt tèbia i quieta i donava gust passejar. Però jo no abastava a respondre totes les seves preguntes, perquè era molt el que volia saber.

- És estrany que anés sol, perquè és casat! -interromp la Marta a la qual el pensament divaga.

- D'això no va dir-me'n res. Tan sols va demostrar un gran interès per tu.

Em va dir, també, que començava a tenir èxits com a concertista de piano i orgue, i, quan vaig marxar va anar a acomiadar-me i em va donar un present perquè te'l portés. La minyona te'l farà a mans juntament amb un de meu que vull que acceptis en desgreuge per si, alguna vegada, t'he ofès.

Ella, abaixa el cap i calla.

- M'agradaria que t'oblidessis d'aquell dia i no em parlessis amb ressentiment.

- Me n'havia oblidat del tot -diu sense fingir-, i no m'ha ofès mai. El meu afecte envers vostè, ha estat com el que tinc al meu pare.

- Doncs, per què vas marxar de casa?

- No ho sé. Em va passar així. Perdoni'm.

Quan se separen li allarga la mà. Se'n va però el deixa convençut que ja mai més no podrà gaudir de la seva simpatia.

38

- No ho sap? El senyor Perelló, que acaba d'arribar de Viena, ha portat noves d'en Marian.

La senyora Aurèlia interrompt la feina.

- Es van trobar? Quina casualitat! Perquè Viena no és com Girona, aquí sí, que no és estrany que la gent es trobi essent tan petit, però allà...

Ella li conta com es va produir l'encontre.

- I, de la seva dona, no n'ha dit res?

- No. No l'ha vista.

- No és estrany, després de tot, ja se sap que les dones sempre tenen feina a casa -diu, sense gaire convicció.

Una estona després la minyona dels Perelló posa a les mans de la Marta el que ha esperat amb dissimulat desig. L'obsequi d'en Marian és un braçalet, artísticament treballat amb llaceries, a l'encreuament de les quals destaca una gemma nítida que desprèn reflexos estel·lars. Se'l posa i mou el braç: l'allunya, l'apropa, l'alça, l'abaixa... una i altra vegada, a poc a poc, per a veure'n millor l'efecte. Els brillants fulguren amb petits llampecs. Davant el mirall i, amb gest de coqueteria, es posa la mà al cabell i enfonsa els dits entre les ondes. Sí; el braçalet és magnífic. Una joia de gran valor. El present del senyor Perelló és més senzill. Consisteix en un flascó de perfum d'una bonica forma amb una etiqueta daurada que diu: *Soir étoilé*. I a baix, *Guerlain*.

El destapa, curiosament, deslligant el fil daurat del precinte. Posa la punta de l'índex al lloc del tap i tomba el flascó en un moviment ràpid. Després, torna a

tapar-lo i passa la punta del dit perfumat pel dors de la mà. Una olor delicada emplena la cambra. És l'alè del món del qual ella viu tan allunyada i que està condensat a l'ampolleta de forma rara. Se sent com embriagada i es tomba al llit, amb displicència, com si el perfum li encomanés una total inèrcia. Pensa en Viena, en Marian; en el luxe i l'elegància de les dames que l'escolten als concerts. Dames escotades, enjoiades i perfumades amb *Soir étoilé*. Són uns moments d'abandó i d'oblit d'ella mateixa i de les coses més pròximes. Sent el braçalet que li oprimeix el braç encadenant-la al món d'en Marian. I el perfum li relaxa els músculs.

Sobtadament li revé l'escena de l'estació, l'alegria de mossèn Xavier, ignorant de l'insult. S'alça ràpidament. És doncs, de bona presència? Com ho podria saber? El noi havia dit: "Qui pogués tenir clientes així...". El mirall no li dóna la solució, però, tant se val! No li fa falta! Es treu el braçalet i el torna a l'estoig i, el flascó resta tancat, dins la capsa. Els fica al calaix i gira la clau. Abans de sortir de la cambra corre, encara, la cortineta per deixar entrar l'aire. El moment massa frívol ha estat superat.

CAPÍTOL X

Política nova

39

El nou curs li porta l'absència d'en Monllor que, avantatjant-la d'un any, ha acabat els seus estudis, de moment. Ha anat a raure a un poble no gaire allunyat. Aquest fet, però, no és, per a ell, el començament d'una nova existència, sinó un compàs d'espera, segons li diu. I, cosa rara, li escriu amb freqüència, si bé, les seves cartes semblen les d'un vell desenganyat. Ella li envia versos i després en rep els comentaris, sempre sincers, de l'amic. Insisteix que els troba excessivament florits i carregats. A ell li plau més la sobrietat: "Hauries de mostrar-te amb l'ànima nua. És clar que això comporta la manca de grandesa verbal, i és tan difícil a un aficionat com nosaltres desempallegar-se de la retòrica!".

S'esmena en el que pot i quan li presenta l'esperit al descobert, li diu: "No tens prou baixesa d'ànim per a submergir-te a la monotonia de la vulgaritat i et trobes desplaçada en el món confusionari dels nostres dies. No ploris, però, ocultament. Molt millor és una rialleta escèptica i afrontar les vicissituds sense il·lusions ni esperances".

Quin drama terrible s'amaga en ell, per parlar així al llindar dels vint anys? Pobre noi que ja no té el fil blau del somni –maroma miraculosa– per on passar.

A cada carta hi ha pensaments dolorosos que l'esgarrinxen, però no és capaç de repudiar aquella amistat que sent accentuar-se en l'absència. El contacte epistolar la posa més a prop d'ell que quan el tenia al costat i li parlava. Així, contesta les seves cartes sense fer-se esperar i passa els dies sotjant els carters amb una ànsia inexplicable. Creu que, de fa temps, estima aquell noi, i ho creu per la tortura que li produeix saber les seves coses íntimes: els seus amors, els seus gustos, els seus projectes... "No faig sinó fer plorar dones que m'estimen. I és trist veure plorar angelets de divuit anys! Però, qui pensa en res formal si fins d'aquí a deu anys, com a mínim, no hauré estabilitzat la meua vida? M'és, però, impossible, passar al costat d'una floreta sense aspirar-ne el perfum".

Es confessa, doncs, amb ella, malgrat callar el més important. La considera

una gran amiga, una amiga única, per això rep confidències que la torturen fins al paroxisme, que li emplen el viure de sofriment i d'amargor. Abans que tot, però, és ell, que es consola bolcant inquietuds en el seu cor comprensiu i afectuós, sense pensar gaire en ella mateixa. I el dolor de l'amor no compartit s'entronitza dintre l'ànima que ja no podria donar vida al cos sense sentir-lo.

Una tarda, obre el calaix on guarda el braçalet i el perfum i es recorda del llanguiment i les idees en les quals va submergir-la el seu contacte. "No em creguis massa profunda –escriu a l'amic–, amb un simple braçalet de brillants, sota els seus reflexos, i envaïda per un perfum francès, sóc capaç de tanta buidor com una altra qualsevol; i puc tombar-me al llit, perdent l'estona, plena de torpor i deixament, pensant en vaguetats. Això em va passar. Des de llavors, fujo de tota frivolitat".

Però ell la desenganya: "El que tu creus frivolitat, és una altra cosa que se'n diu sensualitat. El braçalet i el perfum van ésser l'excusa. No vull ofendre't i potser faig mal fet de dir-t'ho perquè seràs capaç de flagel·lar-te, però, sempre m'ho havia semblat que eres una sensual reprimida. Els teus versos ho diuen clarament. Però, això, no ha d'espantar-te. Cadascú és com és. El que passa és que has estat educada d'una manera estranya i massa a prop de capellans. Tot et sembla impropï, inadequat, inacceptable, pecaminós... Has deixat de fer moltes coses per amor a un capellà més que per un sentit clar de l'ètica...".

En Monllor no sabrà mai el mal que la seva carta ha fet a la Marta. Ara comença a entendre el perquè de comparar-la amb la Bovary. Ell la creia enamorada de mossèn Xavier, amb un enamorament obcecat i porfidiós que li ha llevat tot altre gust. Com si l'estar enamorada d'un clergue fos quelcom natural i corrent a la vida i no un pecat abominable. Què en trauria d'explicar-li res? No n'entendria ni un borrall! Feia falta haver passat la seva infantesa per saber el que mossèn Xavier significava a la seva vida! Aquesta carta, però, li descobreix el que ignorava. Si és una sensual (quina horrible paraula!) tal com li diu, haurà d'estar alerta i redoblar l'esforç per salvaguardar-se de les desfallences. Els sentits agombolen tan suau! Li serà difícil desoir el reclam del seu brill?

Més espaiades li vénen, també, lletres d'en Marian que li parla dels seus èxits i dels seus estudis, incessants: "Tan sols em manca al costat una companyia per animar-me. Tinc moments de depressió moral, que no són gens propicis al meu art. La meva muller i jo, tan distanciat! Res no ens acosta. Tal com és al retrat que us vaig enviar, tal és en realitat. Els seus ulls, inexpressius, em fan sentir completament sol. Oh, Déu! Per què no vaig adonar-me'n, abans, de la seva buidor?".

També en Marian vessa el seu dolor dintre el cor de la Marta que no en diu res a la senyora Aurèlia per no neguitejar-la. És millor que pensi que el germà és

feliç. Ella, però, és que no pot assignar-se un altre paper que el d'eixugar llàgrimes de tots?

Sols mossèn Xavier li envia noves en cartes admirables, plenes de serenor: "La parròquia és gran i dóna molta feina. Pot dir-se que sóc sol a fer-la car el pobre senyor rector cada dia val menys. Té una malaltia de cor que l'incapacita per a moltes coses. Però, lloat sigui Déu! També tinc les meves hores de repòs, i, en elles, em plau d'estar a l'església, doncs no hi ha ningú, i reso, amb el Breviari que em fa present la teva bondat. Després, si tinc temps, surto a passejar. Vaig a una pineda que cobreix la part alta d'un penya-segat als peus del qual la mar esberla la seva blavor. El cor s'eixampla davant la immensitat marina. Tinc també estones per estudiar. A moments, però, sento que tinc desgana de llibres. Potser és que estic cansat. Cansat, de què, als meus anys? Però tot passa. A l'endemà em sento tot un altre i vaig a la feina com si tal cosa..."

Aquestes cartes de mossèn Xavier són una injecció que la revifa. Serà possible tenir pesars, sentir inquietuds i dolors a aquest contacte amb l'esperit senzill del sacerdot? No vol pensar en les ombres pertorbadores.

"Oh, aquesta teva pau, Xavier! És la pau de Déu que sols en Déu es troba! Voldria, encara, com abans, rebre'n les irradiacions. Les he mancat tant! Prega per mi que visc confusa i tinc por d'ofegar-me en una mar no tan blava com la que t'és donat contemplar..." escriu, amb sinceritat a l'amic, després de molts dubtes. Per què, però, amagar a mossèn Xavier l'estat del seu esperit? Sap que haurà de rebre'n consol.

"Si creus que Déu dóna la pau, per què tens por d'ofegar-te? O és que, tal volta, vols fer com aquells homes de poca fe que, tenint-lo dins la barca tenien por de naufragar? Marta, Marta! A què pot obeir la teva confusió? No siguis covarda i arrenca't de l'esperit tot quan sigui un llast que no el deixi solcar prou bé pel mar de la vida. Què s'ha fet d'aquella noia amb afanys d'ocell? No et deixis encadenar per res ni vulguis viure a les fosques que la llum està en tu, ja ho saps".

Al repté dolç, creu que podrà modificar-se, esbaldir tot quant la inquieta i amarga, matar el dolor, hoste perpetu del seu cor; fer com abans, que se cenyia al manament de les paraules manyagues amb tanta facilitat. Però d'altres cartes, després, obren de nou la ferida que va fent-se profunda. Un amor sense raó d'existir s'hi ha entaforat i amagat, igual que un escorpí s'amagaria en un esvoranc obert entre roques.

Passat l'hivern, més dolç que de costum, amb pluges eternitzades sobre el cel, la floració primaveral s'ofereix amb tot el seu esplendor. Una primavera com

poques vegades es pot gaudir, sense ventades ni xàfecs ni calamarsades que enfredoreixen l'aire.

En ple abril, un bon dia, es produeix el canvi de règim polític i, en un girant d'ulls, la ciutat s'enfloc de banderes republicanes. Han estat sortint, com per art de màgia i flamegen als balcons d'edificis, públics i privats. És a causa de la primavera exhultant o, perquè, de veritat la satisfà el canvi de règim, que la gent s'ha llençat al carrer, eufòrica, emplenant la plaça de l'Ajuntament en manifestació pública? Estudiants, modistes, empleats, cantant la Marsellesa que la ràdio no para de tocar, van d'ací d'allà posant espessor a l'aire transparent del dia.

La Marta, com de costum, ha anat a la Normal. Alguns elements del professorat, no poden dissimular llur disgust. Ben clar el manifesten les seves cares llargues. D'altres en canvi, mostren un rostre satisfet com mai els alumnes els havien vist.

No hi ha classe. És un gran dia que passarà a la història: la implantació de la República sense vessament de sang. Això, al país, és quelcom extraordinari.

Amb la Rosa Perelló, van deambulant pels carrers, confonent-se entre la multitud sense entendre gaire el significat de tant d'entusiasme. No s'ha vessat sang, no, però, quina s'havia de vessar?

Cansades, a la fi, seuen en un banc de la Plaça de Sant Agustí, a prop dels herois de la Independència.

- No et sembla que no n'hi ha per tant? -pregunta la Rosa, que està absent a tot i sols ho viu superficialment.

- No hi entenc -respon la Marta-, sembla que tot és perquè no s'ha vessat sang.

Passen dos homes enardits:

- Renoi! quina fugida el rei! I que malament li devia venir d'anar-se'n!

- Bé prou que ha trigat!

I encara d'altres:

- Pobre home! Per evitar una sagnia s'exilia!

- I ca! La sagnia no s'hauria evitat si hagués pogut comptar amb algú, amb la força. Però tot li ha fallat. No et pensis que fos tan càndid. No es deixa així com així el tron! Però, com defensar-lo, sense ajut?

Tots aquests comentaris els recull la Marta, amb interès. L'esperança de la gent en el nou règim és ben palesa. Tothom ho diu cridant a ple pulmó. Sembla que, ara, serà possible la justícia social, la igualtat i la fraternitat entre els homes.

El senyor Perelló, que passa amb el seu cotxe, sorprèn les dues noies.

- Què hi feu ací, tan ensopides? Pugeu!

Elles obeeixen.

- Val la pena d'estar més alegre amb aquest bon temps. Jo he decidit aprofitar la festa i anar-me'n a pescar. Us agradarà el Congost?

- Al Congost ens vols portar? -fa la Rosa, que mai no està d'acord amb el seu pare-. Ens morirem d'avorriment.

- No, dona -intervé la Marta- prefereixo el Congost a qualsevol altre lloc. Almenys hi haurà quietud.

- Fas com jo -diu ell-. Ja està bé que se celebri la implantació de la República vinguda tan pacíficament. Jo, però, no hi crec gaire en tota aquesta pau. Perquè una República pugui tenir vida és necessari, abans que tot, que al país hi hagi republicans. Aquí sempre som del darrer que ens parla.

Ja veurem el que durarà la tranquil·litat! Millor que no passi res. No voldria ésser un ocell de mal averany. Deixem escolar els dies que ells decidiran si hem fet bé o malament d'escollir la canya.

A l'hora de dinar retornen a casa. La senyora Aurèlia té els ulls vermells i amb senyals visibles de llàgrimes. A la Marta la sorprèn. Quin disgust tan terrible deu passar per arribar a plorar, aquesta dona tan forta!

- I doncs, què li passa? -pregunta.

- Què vols que em passi, filla? Tot això no ens portarà res de bo, res de bo. I jo sóc monàrquica, com el senyor canonge que en pau descansi. Tinc una pena terrible de pensar que el Rei se n'ha hagut d'anar, pobret!

Sanglota de nou.

La noia no s'havia adonat mai que la senyora Aurèlia fos tan monàrquica com li ha dit, però, el seu desconsol li ho demostra ben a les clares.

- No s'entristeixi tant! Els temps canvien i els règims polítics també. Ben pocs reis queden a Europa. Sols els països més endarrerits els serveixen, -diu, volent apai-vagar la dama però sense estar segura de les seves paraules, terriblement ofensives per a l'Imperi Britànic.

- Oh, calla, calla! Per què em dius aquestes barbaritats? La monarquia és l'únic sistema per conservar la vida espiritual dels pobles, el senyor canonge sempre ho deia. Ja veuràs com ens tractaran tots aquests tan civilitzats i tan avançats. Pobre país, pobre país!

Aquest dia no es dina. Es gasta el temps en lamentacions. L'alegria de fora arriba a la Marta com un escarni, car a la casa, sempre tan plàcida, la tristor hi té el seu setial. Què s'hi pot fer, però, contra la voluntat de tot un poble? Els homes del carrer ho han dit molt bé: el Rei no hauria marxat si hagués tingut amb què fer front a la situació. Però la voluntat general ha estat que partís i ha hagut d'acceptar-la.

Al caient del dia, surt a orejar-se. Ha passat una tarda terrible al costat de la senyora Aurèlia! Als carrers, l'animació hi continua si bé ja, més atenuada. Davant el Centre Republicà hi ha un grup espès de gent que fa comentaris. Hi veu en Monllor. S'atura perquè el cor se li esvalota sota una emoció intensa. No gosa acostar-se-li. Té por de deixar traslluir el seu trascor i espera uns moments per refer-se de l'emoció rebuda, que li ha allunyat les trifulgues de la política. Ella no ha variat en res. El canvi de color de la bandera té un significat petit davant el seu problema sentimental amb més força absorbent que tots els discursos que pugui sentir. La seva vida íntima és el que compta perquè n'és l'eix principal. En canvi, de la vida social, n'és una insignificant partícula.

Assossegat el baticor s'obre pas entre la gent i es col·loca, dissimuladament, al costat de l'amic. El toca d'un braç.

- Hola! -diu ell, sorprès-. No em pensava veure't per ací!

I, empenyent-la, suaument, l'obliga a sortir del grup.

- Què em dius de nou? -continua.

Ella, quasi no pot respondre.

- Estàs afectada, és clar, amb l'agitació del dia! Potser t'ha disgustat el canvi de règim? Com pensa el teu amic capellà?

- No ho sé: ell no té res a veure amb mi. Però, sí sé que és amant de la justícia i que practica la caritat cristiana. Si ara es predica la justícia social i la fraternitat entre els homes, no és res de nou, ja va fer-se fa vint segles. Quant a mi, no sé què dir-te. Quasi m'ha deixat indiferent. No sé si alegrar-me'n o no.

- Però, què dius? -fa estrany ell-, això no pot ésser. Jo, que sempre predico l'indiferentisme crec que, en això, no hi ha ningú que pugui restar-hi. O a favor o en contra. És massa important. No vulguis fer com els panxistes que tot els va bé mentre puguin prosperar.

Ella es recorda del senyor Perelló. S'ho ha pres amb filosofia i amb calma. Mentrestant, en Monllor, prossegueix:

- No, no pot haver-hi indiferència. En tot cas, covardia o temença. No et negaré que hi ha esperits pusil·lànimes. Uns callen i sembla que no hi donen importància. Altres no cessen en els mals averanys.

- No sé què dir-te -exclama la Marta sense esma per discutir de res. La senyora Aurèlia ha plorat tant i està tan dolguda, que he hagut d'esforçar-me per consolar-la, sense saber què deia, tampoc. Puc assegurar-te que no m'hauria capficat gens. Ho volen així, doncs ja està bé!

- Tu sempre amb la introversió! Si et poguessis vessar una mica enfora! Et fa mal no expansionar-te i deixes passar totes les ocasions propícies. Avui tenies una

excusa molt gran, per fer-ho. Em sembla impossible que no se t'hagi encomanat l'alegria, perquè fins el temps hi acompanya. No és possible estar trist, a la nostra edat i quan el país té unes perspectives tan falagueres.

Ella, amb habilitat, canvia la conversa.

- Com és que has vingut? -diu amb interès.

- La mare no està bé i li cal un canvi d'aires. Jo he d'anar amb ella, per això he hagut de deixar el poble.

Sembla com si un deix de contrarietat volgués posar un toc de descontentament a les seves paraules. Però, seguidament, afegeix amb el seu aire habitual:

- Ja ho veus, no tinc cap motiu per estar content, no obstant, m'hauria estat impossible no contagiar-me de l'alegria general. I això és el que no m'explico que no vulguis fer. És tan senzill!

- No és que no ho vulgui sinó que no està en mi. Jo sóc d'una forma i tu d'una altra. Per què has de voler que tots fem el que fas tu? -talla, seca.

I, seguidament, amb veu més amable diu:

- Sento que la teva mare estigui malalta.

- Sí, a causa del seu geni estrany i del meu pare. Ha estat incomprensiva. Algun dia t'explicaré com ha influït en mi, tot això.

Van caminant. En uns jardinetes, la xicalla juga amb l'esperit absent a la importància de la diada. Uns rosers florits recargolen les seves branques pels ferros d'una petita pèrgola i la llum crepuscular encén, lleument, el quadro, que esdevé com una aiguada.

- Algun dia? -fa ella amb dolçor-. Per què no ara?

I amb gest voluntari, detura la mà sobre el braç d'ell.

El to suplicant commou el noi d'una manera insospitada i veu que els ulls d'ella l'acompanyen, també, les paraules.

- No, ara no podria. No puc parlar-ne d'això -diu, vencent l'influx que exerceix ella, damunt seu, en aquests moments-, és tan difícil, si ho sabessis!

- Però t'aconsolaria, t'alliberaria... -segueix amb la mateixa veu càlida. Parlant s'afluixarien les seves arrels molt més que atordint-te per oblidar-ho, cosa que no aconsegueixes.

- No insisteixis, Marta, per favor. Sé el que penses i quin és el teu desig. La teva feminitat, tan rica, t'impulsa a voler part en el que no puc compartir amb ningú, amb el que ara no vull compartir amb ningú. Amb tot ja m'aconsola veure't tan ben disposada a favor meu. Sé que la teva mà no em fallarà, quan la necessiti.

- No, mai no et fallarà! -fa, en un transport d'afecte-. Pots estar-ne segur.

Ell la mira, amb un xic d'arrovament i s'adona de la suavitat que hi ha en els seus ulls, de llum afalagadora que se'n desprèn, temptant-lo a parlar més del que voldria; de dir-li coses que la sorprendrien i la farien feliç. No pot, però, fóra insensat per a ésser, més tard, cruel. Diu tan sols:

- No em miris així, criatura. Tot plegat no té importància.

A la Rambla hi ha una gentada imposant. Als bars i cafès, els altaveus funcionen sense treva. Enlloc no es pot donar un pas.

- Sembla estrany -diu ella. No puc suportar les gentades, les multituds...

La multitud fa olor d'allis, deia Petroni. Tu, també ho penses?

- Qui sap! Els crits, els tumults, em produeixen descàrregues elèctriques als nervis.

- És que estàs prima i deus estudiar massa. El sistema nerviós és molt senyor i s'escota fàcilment. Hauries de reposar i menjar molt. Deixar inquietuds de banda -afirma sentenciós, volent exercir de metge-, ja t'ho he dit altres vegades.

Arribats a casa, la Marta el fa pujar al pis. És la primera vegada que hi entra. La senyora Aurèlia no comprèn per què, justament avui, ha tingut l'acudit de portar-hi el seu amic.

- Imagini's! Precisament el convida a venir un dia que no estic per a res.

- És igual -respon ell una mica encongit, - no fa falta que em facin compliments. He pujat per conèixer-la i saludar-la. La Marta m'ha parlat molt de vostè.

- Si que em sap greu que em trobi tan descomposta! No he pogut evitar-ho. M'ha afectat molt la partida del Rei. Què serà de nosaltres?

- Tranquil·litzi's -diu ell que sap de quin peu es dol la dama-, vostè creu en un perill des del punt de vista religiós, no?

- Exacte, exacte! El poble sempre reacciona en contra dels que som religiosos, dels que tenim creences, com si fóssim uns malfactors i ja se sap que, en aquest sentit, la República els anirà a l'ajuda.

- Qui ho sap! De moment, el president és home de comunió diària.

- De comunió diària i republicà? No hi crec, no hi crec! -segueix amb obstinació.

- Per què no hi ha de creure? Deixem prejudicis de banda. Es pot ésser un bon religiós i ésser republicà. La sobirania dels Estats no està vinculada, necessàriament, a cap forma determinada de govern i tan bona pot ésser l'una com l'altra. Pensi que el que li estic dient forma part de la Doctrina de l'Església i jo sé que hi ha hagut capellans que han votat per la República.

- Prou! entre els Apòstols hi va haver també un traïdor. No en voldria veure cap a casa meva d'aquests.

Quan en Monllor se'n va, la Marta l'acompanya fins al portal.

- No t'hi encaparris -diu-, ja li passarà quan vegi que no ocorre res del que es pensa.

A la nit, de cara al cel estrellat, respirant l'essència de la glicina, que embafa d'intensa, no es recorda de la República ni de la senyora Aurèlia. Pensa en l'amat i en el goig d'haver-lo vist i d'haver-li parlat. Ha estat un dia amb bell final, el primer d'una època que comença sota els millors auspicis perquè s'acompleixi, inexorablement, el destí que Déu ha assenyalat a mossèn Xavier.

41

Assumptes de cùria, l'obliguen a baixar a Girona perquè al senyor rector no li és possible. La senyora Aurèlia, que no s'ha revingut, encara, del disgust, es desfà en llàgrimes davant del sacerdot. La seva actitud és quasi inexplicable als que, de temps, la coneixen.

- No es preocupi tant, per l'amor de Déu! No sabem per què permet les coses, però, si Ell les vol així, no ens hi hem d'oposar. És voluntat seva que hagi vingut la República i, certament, no ens podem queixar de com ha vingut. Jo mateix hi he ajudat, i molts companys meus. L'Església preconitza, també, la justícia social, com a cristians, no ens en podem desentendre.

La senyora Aurèlia resta corglaçada. Tot ho hauria pensat menys que mossèn Xavier... Oh, Déu! Haurà de seguir creient, com fins ara, que els que han fet com ells són uns traïdors, tal com va assegurar a en Monllor? No, no és un traïdor, l'in-feliç! Potser no està bé del cap. En tot cas, el que és segur, és que desconeix les coses de la vida i no té experiència de cap mena.

- Pobres de nosaltres! -diu, amb pena-. De què ens podrem queixar si els capellans ja no sabeu el que us pesqueu i tireu l'art als enemics? Em fas llàstima! No saps com t'anirà ni com t'engreixaran aquests que has votat!

- Amiga meva! No he pensat en mí, pot creure-ho, ni un sol moment. No vaig fer-ho, tampoc, sense consultar-ho amb la consciència ni demanar l'auxili diví, en el pas tan transcendental que anava a donar. Si no m'engreixen, en el sentit que vostè vol dir, potser serà millor, vagi a saber!

- Millor? Cada vegada t'entenc menys! Com pot ésser millor quedar a l'estacada?

- A vegades és molt més important conservar la independència, que haver d'humiliar-se massa a causa d'una petita protecció. Jo, almenys, no en sóc partidari. Recordi el que li va passar a mossèn Torras, que va treure de l'Església a dues senyoretes que no anaven prou decentment vestides. Les dues senyoretes

ja sabien que no era forma la seva de presentar-se al temple, però el pare era tan influent que a mossèn Torras va tocar-li el rebre. I ningú no el va defensar. Li sembla una bona protecció aquesta?

La senyora Aurèlia calla. Aquesta li sembla una raó convincent. És clar que han passat alguns fets vergonyosos i ella els recorda prou bé, en els quals capellans digníssims han estat posats a la picota. Tampoc no és bonic que els servents del Senyor s'hagin de veure escarnits d'aquesta forma! Però, aquests, són fets esporàdics, casos que no succeeixen gaire sovint. En canvi ara, sols de pensar en el que pot passar se li posen els cabells de punta.

Mossèn Xavier, que ha sortit a la galeria, es posa a parlar amb la Marta:

- Com t'ho pas pres, tu, tot això?

- No ho sé. Em dol el disgust de la senyora Aurèlia, però penso que tens raó.

- Ella està disgustada perquè s'afigura coses que no seran. Els temps canvien, per això crec que, quan un sistema no va prou a l'hora, val la pena provar-ne un altre.

- Fa poc he sentit que deies a la senyora Aurèlia no sé què de la justícia social. Què volies dir?

- Què et diré? És una mica llarg d'explicar i per parlar d'això s'ha de fer un xic d'història. Ja fa anys que Lleó XIII va escriure una encíclica exhortant, els que podien fer-ho, a millorar la condició dels obrers. Però, qui en va fer cas? Molts catòlics que havien d'haver-la llegida no se'n van preocupar gens ni mica de fer-ho. Recordo el meu pobre pare treballant des de les sis del matí a les deu de la nit, per una ben mesquina paga, els diumenges i tot. Llavors els Estats no s'havien preocupat encara d'implantar el descans dominical. Però per als catòlics no hauria hagut d'ésser necessària aquesta mesura. El patró del meu pare, molt religiós i practicant, considerava, no obstant, que la religió i els negocis eren dues coses que no tenien res a veure l'una amb l'altra. I, com que així n'hi havia molts, malgrat la Llei de Déu que ens mana de reposar els diumenges, l'exemple no podia ésser més deplorable. Què havien de fer els pobres, als quals no se'ls ensenyava a respectar el dia del Senyor, només que covar inquina? Si els que es deien gent de bé no s'interessaven només que per augmentar els cabals a costa de tantes suors seves... És una vergonya l'haver-ho de dir, Marta, però no han estat del tot les encíclics que han aconseguit la implantació del descans dominical si no la violència, la sang... Si ara un règim nou pot procurar un millorament social per les bones, votar-lo pot constituir un imperdonable pecat? Aquests antics procediments que et contava han estat la causa que moltes ànimes es perdessin, que molts esperits siguin irreligiosos i fins enemics nostres. Jo voldria

atreure'ls i ensenyar-los el camí de la veritat, però amb gent que viu en condicions indignes d'éssers humans, no cal ni pensar-hi. Mira doncs si puc penedir-me'n del que he fet! Sols demano a Déu que els il·lumini i no errin en redactar la nova Constitució.

- Jo també ho desitjo. De tot això no n'havia sentit a parlar mai però és interessant saber-ho. La pobra senyora Aurèlia, que es recorda d'antigues revolucions, sap que qui rep sempre és el clero i la religió, per això pateix. No li diguis però, res del que m'has contat. No ho entendria. N'ha viscut sempre tan allunyada d'aquests problemes!

- En canvi, els meus pobres pares, que van morir joves, prematurament envel·lits, i jo mateix, vam ésser víctimes de la injustícia. Quan van posar-se malalts i ja no van poder treballar, qui els va tenir en compte res? Qui no treballa no menja. I, si és a causa d'una malaltia, ha de morir-se. Així vaig quedar sol, essent, encara, un nen.

La Marta sent commoure's el seu cor.

- Però ara, no et caldrà patir. Si és necessari t'ajudaré, que bé puc fer-ho.

- Gràcies, però no crec que faci falta. Hem d'ésser optimistes. El pessimisme no és sinó manca de confiança en Déu.

42

La febre dels exàmens fa oblidar als estudiants el galimaties polític en què s'ha submergit el naixent règim. Alguns professors, inclinats a la benevolència, aproven tothom. D'altres, amb cor més agre, provoquen disgustos. És una forma com una altra de manifestar l'aversion que senten per la República i aboquen tot llur fel·damunt els infeliços que han tartamudejat en contestar. Així, almenys ho explica en Borrissol a qui han suspès de gramàtica i història. I, quan ho diu, es posa vermell.

- Et deuen haver tocat coses difícils -diu la Marta, benèvola.

- Sí. Hauré de passar l'estiu empollant i el meu pare no em permetrà cap mena d'esbarjo.

"Tant en traurà", pensa ella, "és tan soca, pobret!".

Ella ha passat bé tots els exàmens i ja deixarà la Normal, per sempre.

En el fons li dol perquè ara haurà de quedar-se a casa, on sentirà que la senyora Aurèlia tot el dia es lamenta. En aquests moments la preocupa la qüestió de les campanes, de les que ella, des que en Xavier va deixar de bogar-les a penes en percebia el so. Primerament es va esforçar a no sentir-les perquè la seva veu li recordava en tots moments l'amic que tant enyorava. Després, havent de passar

tantes hores allunyada del barri, va deixar d'estar pendent d'elles i, llevat de l'Oració i el Toc d'Ànimes esfondrant el silenci, a cap altra hora les notava a causa de l'hàbit. Ara, uns rumors estranys que han arribat fins ella per conducte de la senyora Aurèlia, fan que es torni a fixar en l'agradable concert de llurs veus variades. Sembla que volen prohibir de tocar-les. Però, afortunadament, és un rumor infonamentat. Ningú no pensa a fer emmudir les llengües que, durant segles, han estat com els batecs del cor de la ciutat.

La senyora Aurèlia, que des de la galeria ho comenta amb una veïna que té dispesers, quasi tots xantres i beneficiats de la Catedral, diu, planyívola:

- Sempre tindrem una cosa o altra que ens farà anguniejar. S'ha ben acabat la tranquil·litat per a nosaltres.

Atrafegada enraonant, no sent que truquen a la porta. Quan per fi, se n'adona, entra a la casa, on el repicar del timbre li excita els nervis. Al rebedor -sobra una caixa de núvia, hi ha un vas de cristall amb un ram de roses que hi ha posat la Marta. Involuntàriament el tomba, en passar, i el vas s'esmicola. Obre la porta enutjada i amb mal humor. El carter li allarga una carta escrita en paper lila i amb tinta violeta, el color que, actualment, predomina a la vida d'en Monllor.

La Marta la desclou, amb pressa, i la besa abans de llegir-la perquè encara no ha rebut altre contacte que el de les mans d'ell. Se l'imagina plegant-la amb suavitat, marcant, amb més força, el séc, amb la punta dels dits. Les noves que li dóna de la salut de la seva mare són poc falagueres. Malgrat l'esforç per a aparentar serenitat, tota la carta traspuia tristesa, està amarada d'angoixa. I els batecs del cor fan tremolar la mà de la Marta, que sembla imprimir un alè de vida al paper. També li parla de política: "No em sembla prudent que es facin totes les coses amb un sectarisme tan exagerat. Molts se sentiran, forçosament, defraudats. Voler arrancar els sentiments religiosos així, com el qui sega herba, em sembla perillós i insensat. Sento haver-ho de dir: no és sols un partit que ha d'acontentar-se sinó tot el poble. Això és donar peixet..."

Després de la lectura se'n va a la Catedral. La Seu, plena d'ombres i d'iriscions, silencioses, immensa, li suggereix les més belles oracions. I no es cansa de dir-les. Prega per la mare d'en Monllor, per mossèn Xavier, que deu començar a sentir el sofriment que produeix el desengany. L'hi sorprèn el capvespre i es recorda del dia en què en va sortir amb dos llibres fortament premuts contra el seu cor i amb una gran alegria interior: la de saber que en Xavier seria sacerdot en contra del que propagaven les desvagades del barri, i que cap amor terreny no li prendria mai el seu afecte. Aquell va ésser el millor temps de la seva vida. El canvi de passar de la tristesa de la cuina de la tia Perpètua a la claror de casa la senyora

Aurèlia; l'incentiu dels estudis superiors; la companyia d'ell i l'obrar sota el seu consell encertat van contribuir, favorablement, al seu caràcter.

L'amor infantil per l'estudiant de capellà li emplenava les hores de silencis i en elles brollava, com d'una font submergida dintre seu, la inspiració que la impulsava a escriure versos, senzills i plàcids, com els seus pensaments i el ritme del seu cor. Després, tot va canviar. L'absència d'en Xavier va deixar-la enmig d'una gran soledat. Acostumada a la seva mà, se sentia com un infant abandonat i quan va començar a alliberar-se d'aquesta impressió va ésser perquè en Mollor començava a obrir-se pas a la seva vida, que havia començat a ombrejar-se amb els primers contratemps espirituals. I en Monllor no li va aclarir cap tenebra. Sense proposar-s'ho, perquè hauria estat incapaç de fer mal a la Marta a gratcient, va semblar-hi el dolor i la tortura, plantes espinoses que, creixent i estenent-se, van enfosquir-la encara més.

Ara es troba al final d'una etapa de la seva existència i constata amb pena que no té cap il·lusió ni esperança. No per escepticisme, com en Monllor, sinó perquè la vida les hi nega i els esdeveniments no han estat favorables per a què s'hagin produït. La senyora Aurèlia li ha manifestat el seu desig que no exerceixi de mestra mai. Ella no podria suportar la idea d'haver contribuït a donar, al nou Estat, una que no pogués sembrar la llavor religiosa al cor dels infants. "Si no em vols matar d'un disgust, no facis mai de mestra laica", li ha dit. Perplexa, es troba, doncs, sense saber vers on emmenar les seves passes. Davant seu no hi ha cap perspectiva, no hi té una cruïlla inquietant i la manca de problema econòmic fa que no pugui resoldre el problema espiritual. Mai no ha estat en contacte amb infants, però, indubtablement, una escola, hauria estat el gran remei per a ella. Ho sospita. A moments en té plena certesa. Com capténir-se, però, davant l'obstinació de la senyora Aurèlia que no s'avé a raons?

El seu amic, serà del mateix parer? Cal escriure-li-ho.

La llàntia del Santíssim espetega, mancada d'oli. Un campaner, amb un setrill a la mà, l'empena.

- Què hi fa aquí? -diu, veient la Marta que no es mou- és hora de tancar l'església!

Surt cap a fora, per força. El cel és ja una gran taca de tinta negrosa. L'agulla despuntada del campanar de Sant Feliu hi destaca la seva ombra.

Mossèn Xavier se sorprèn amb la carta que la Marta li envia i escriu: "Trobo estranya la idea de la senyora Aurèlia i no la hi aprovo. No sap el bé que pot fer

a l'escola laica una mestra que no ho sigui. No la contradiguis, però, que ja està prou apesurada. Pensa que no tens cap edat! Divuit anys són ben poca cosa i pots cercar un altre camí. Per què no proves d'estudiar per a bibliotecària? Quina millor companyia, per tu, que els llibres que tant estimes?”.

L'alegria de saber que el sacerdot no comparteix l'absurda idea l'aconsola i troba escaient la seva suggerència. Com ho faria sense els seus consells? Començarà a estudiar de nou, perseguint un objecte definit: fer-se escàpola a la vida anodina de casa la seva protectora, on, des del quinze d'abril, es compra el diari i es parla de política a totes hores.

Un vespre li porten la nova del traspàs de la mare d'en Monllor. Enmig d'un trastorn inexplicable li escriu una carta de condol. Després d'uns dies, va a veure'l a casa seva. Parlen i parlen del dolor i de la mort. Però el secret ja no té raó d'existir ni d'ésser revelat, i la Marta comprèn que ell mai no trairà la memòria dels seus. En el fons n'està contenta. Ha estat un bon fill.

CAPÍTOL XI

En Marian

44

L'agredolç del temps passant, adés amb lentitud, adés amb rapidesa, ha portat, a la vida de la Marta, un xic d'assossec. La uniformitat dels dies ha arribat, per fi, i, ella, que tant la temia, s'ha deixat engolir per les seves aigües manses, incapaç de més lluita, acollint-se al treball de la biblioteca d'una entitat particular, a fi i efecte de no deixar la senyora Aurèlia.

L'amor latent per en Monllor va diluint-se en el temps, i aquell malestar, com una pedra enorme, minat per la base, està prompte a caure pel seu propi pes. Fa anys que el noi és a Madrid per a dedicar-se a l'estudi de la filosofia. Després de la mort de la seva mare va marxar i, des de llavors, poques vegades ha sabut d'ell. Li escriu, de tard en tard, llargues cartes, com abans, però ja quasi no l'inquieten; i en això coneix que l'amor va extingint-se. Un amor com aquest, quan mor, no deixa dol sinó una sensació d'alliberament i també una mena de buidor car l'amor és un impuls per als esperits com el seu. Sense amar no li sembla ésser la mateixa. Li costa de polir els versos, una miqueta fets, descolorits; i li és difícil trobar què li causi una miqueta d'emoció. En l'amor hi existia. I amb tot, l'amor, no s'havia fet per a ella, que n'era una enamorada.

Un alè d'aire que entra per la finestra, fa moure els poms florits d'un gerani. El balanceig de les flors la distreu dels seus pensaments. Dintre poc, començaran a entrar les noies -les de costum- a llegir. Llibres d'amor rosat amb herois i heroïnes plens de belles qualitats físiques i exornats amb les més altes virtuts morals. Com si la vida fos un bell aparador ple de merengues, les noies acabaran convençudes que tot és fàcil i planer i l'amor a l'abast de tothom. Alguna vegada els ha suggerit la lectura d'obres de més alt nivell moral i literari. Han dit, després, que no ho entenien; que no volien capficar-se; que no pretenien altra cosa que passar el temps. Passar el temps! I després, darrere d'ell que ha fugit per sempre, res, res.

Ben segur, però, que són felices. Tenen un sentit de la vida molt senzill i llurs

anhels, si en tenen, deuen pujar ben poc amunt. Sortoses? Qui ho sap! Però així l'hauria volguda la tia Perpètua, com si hagués estat fàcil, per a ella, ésser-ho! Afortunadament, la tia Perpètua no sap res d'ella ni de les seves cabòries. Si poguessin viure plegades, però, creuria que el temps no ha passat, car, com quan era petita, li abelleix de mirar els núvols i assaborir la quietud de les nits; respirar l'aire olorós de la primavera. Veuria com, a les estones de lleure, surt a passejar pel barri, ja sense processons i que comença a envair gent immigrada. Però, tant se val! Les pedres són les mateixes, no han perdut llur grandesa ni llur aspecte que cap mena de política no podrà destruir mai perquè en elles hi ha, acumulat, l'esperit de massa segles. I aquest esperit no és sols el del barri sinó el de tota la ciutat. I ella ha llegit que l'esperit de les ciutats és indestructible.

Prova de llegir en la soledat muda que l'envolta. Tants llibres que hi ha, allà, i necessita, precisament, el que fa tant temps va donar-li mossèn Xavier. L'ha tingut al davant tantes vegades! A voltes sense obrir. Per aquesta causa se sap, de memòria, la mida i la forma de les lletres del títol; aquella ratlla de tinta que les creua i que, involuntàriament, es va escapar a algú; el filet verd que les emmarca i el doblec de l'angle superior de la coberta. El llibre de mossèn Xavier, que en la seva petita i pobra parròquia ha trobat l'acompliment dels seus desigs. Isolat i perdut a la muntanya, pendent de les ànimes de carboners i llenyataires, passa tantes hores de lleure en la meditació i l'estudi.

Cava, també, l'hort; aquell hort travessat per l'ombra blava dels xiprers del cementiri. Toca la campana lleugera, sense esforç i sense que, a la seva veu, algú s'acosti a l'església si no és alguna velleta que ja no serveix per a res. La misèria del poble és molt gran i potser és més misèria espiritual que altra cosa. Maldar amb ella li costa esforç i sacrifici. Cal donar, donar sempre per a què els cors endurits s'estovin una mica. La Marta li envia diners que reparteix entre uns i altres que diuen que mossèn Xavier és un sant. Un sant no ho és, però, tan pobre com aquells que constantment pidolen sí...!

Les lectores triguen a venir. Les broques del rellotge han avançat bastant i l'ocellada no s'ha aplegat al seu voltant, encara. L'aire li porta el refilar d'una tenora. Hi ha sardanes: "Ja no vindran", diu.

I es prepara per sortir. Abans de tancar la porta dóna una llambregada a l'estança: els lloms, grisos, dels llibres s'arregleren en uns prestatges de fusta pintada de color gris i que coronen uns testos, també grisos, on creixen uns petits cactus grisos. Grises són les cortinetes que protegeixen els llibres de la pols. Sí; no pot remeiar que tot, a la seva vida, hagi adquirit aquest color tan poc brillant, tan apagat. Gira la clau, petita i lluent i baixa l'escala.

- Mal dia, avui, per la feina, senyoreta! -li diu el porter.

I, assentint, surt al carrer, amb un xic de recança.

45

Just el temps de telegrafiar, i en Marian es planta a Girona, des de Salzburg on està oferint una tanda de concerts.

La senyora Aurèlia i la Marta han anat tot el dia atrafegades amb els preparatius per rebre'l. Totes dues tenen ànsia perquè no saben com és ni quins gustos té.

- Era tan jove, quan va marxar! -diu la germana-. Com deu haver canviat, Déu meu!

Per la Marta, el telegrama ha estat una xarbotada, una commoció. Per fi sabrà la veritat d'aquest home que li ha enviat tantes cartes i presents i l'ha idealitzada tant a través de la distància. Té una engruna de por de desplaure-li que la neguiteja i no encerta a fer prou bé les coses.

Preparen la vaixella i els cristalls i les porcellanes antiquíssimes. Treuen les fundes blanques dels mobles de la sala i, de l'armari, els llençols de fil amb riques puntes a la gira.

- Deu estar tan ben acostumat, aquest noi! Cal que se senti bé entre nosaltres!

De sobte, un dubte l'assalta.

- I, si no vingués sol? Fóra tan natural que portés la filla i la muller!

Per si de cas, li prepara la cambra que havia pertangut al senyor canonge, ampla i amb balcó al carrer. Hi ha un gran llit de roure amb baldaquí cisellat; una calaixera de caoba, un armari i una taula amb un Sant Crist al damunt. Als peus de la imatge, un crani mostra les seves conques buides i un rellotge d'arena espera, inútilment, la mà que el tombi.

Després de feinejar una estona, ha restat tot que dóna gust mirar-ho. Però la Marta sap que ha estat feina vana perquè en Marian ve sol. En canvi, la senyora Aurèlia, veient arribar el tren, encara pensa que ha estat una idea feliç deixar-ho tot a punt per als altres, si convé. El telegrama només deia: "Arribaré tren tarda", però vés a saber si li reservava una sorpresa. Perquè a ella li agradaria conèixer la seva cunyada, malgrat que sigui estrangera, i la nebodeta, tan bufona. No són, per ventura, la seva única família?

Quan comença a baixar la gent del tren, la Marta sent que el cor li repica. Ha estat tant temps sense rebre impressions que la víscera vital, bombant amb pausa, no li donava senyal d'existència. I avui no fa sinó saltar, com una orada, dintre el pit que sembla que hagi d'esbotzar-se.

La senyora Aurèlia és la que s'adona d'ell. El veu venir, sobresortint per damunt de tothom, ja que és molt alt, dels vagons de primera que s'han quedat una mica enllà del lloc de l'andana on s'havien aposentat. Porta unes grans malesques que no el priven de caminar dret. I bé deuen pesar com mil dimonis!

Deixant l'equipatge a terra, tracta d'abraçar la seva germana. Ella ha d'enfilar-se de puntetes i amb prou feina si pot voltar-li el coll amb els braços. És tan menudeta!

La Marta se sent, també, petita, petita, i voldria marxar. Aquest home l'imposava. La seva presència física l'aclapara. Els retrats no havien pogut donar-li idea de com era de bell en Marian, ni de la seva prestància.

Li allarga la mà, estamordida, i això que els seus ulls la miren, afables i bondadosos i no reflecteixen desencís de cap mena ni desplaença, davant la noieta cohibida que no sap què dir-li.

Prenen un taxi que els porta fins a la placeta de la Pera.

- Tot és igual, igual que quan me'n vaig anar, per ací dalt -diu, girant els ulls a tots costats.

I, en entrar a la casa afegeix:

- I ací, també. Sembla com si fos ahir que vaig marxar!

Ho ressegueix tot. Darrere d'ell dues dones, com dues ombres, van sense dir res. L'emoció no les deixa parlar.

A la sala, obre el piano i sona un arpegí. A la fi es deixa caure al sofà i s'hi recalca amb gest teatral i amb veu teatral diu:

- Estic cansat, molt cansat!

- És clar que ho has d'estar. És un viatge llarguíssim! Et faré un bon cafè, -fa, sol·lícita, la senyora Aurèlia.

- No em fa falta, de moment. No és del viatge que estic cansat. És de la gent, del traüt, dels contractes... de la celebritat... He vingut fugint de tot això, a reposar amb vosaltres; en la vostra quietud, en el silenci de la ciutat. I he deixat Salzburg pretextant estar malalt. Avui havia d'oferir un concert d'orgue a la Catedral però els meus devots tindran una desil·lusió. I ho sento perquè són moltíssims.

A la Marta li sembla que les darreres paraules han estat dites amb molta seguretat. Ella sap, però, que serà així, per això pot dir-ho sense falsa modèstia.

- M'havia fet il·lusions pensant que portaries la teva dona -gosa dir-li l'Aurèlia, - per aquest motiu t'havia preparat una cambra gran.

- És que els viatges la fatiguen molt. No m'acompanya gaire. Prefereix estar a casa i tenir cura de la nena.

- Me'n faig càrrec -diu amb un punt d'enyor.

La Marta seu al braç de la butaca mirant els arabescos de la catifa on posa els peus i li sembla que mai no el podrà traçar amb franquesa.

- Vols anar a reposar una estona? -diu, encara, la senyora, amb amabilitat.

- No, no; ací s'està molt bé.

- Doncs vaig a desfer-te l'equipatge.

- La maleta gran, només, que és on hi porto la roba. L'altra no la toquis. Està plena de papers i ja la buidaré jo.

En sortir la senyora Aurèlia, la Marta fa un moviment per seguir-la.

- Pots quedar-te, Marta -diu ell- l'Aurèlia no et necessita i no tinc ganes d'estar sol. Vine, acosta't, seu ací.

I, amb la mà, li assenyala el lloc buit del sofà, al costat seu. Ella obeeix, amb un somriure forçat.

- Anima't una mica, petita -li diu prenent-li la mà entre les seves. Comprend que estiguis afectada. No et pensaves veure'm mai, veritat? Jo tampoc a tu. I en tenia un gran desig! Mira si era viu, que he acabat per venir -afirma, sense deixar d'acariciar-li la mà.

- Per això? -fa ella, dubtant.

- Et sembla per poc, tal vegada, però sí: per això he vingut. Per veure't, per a conviure amb tu, per a amarar-me de tu i rebre de més a prop el teu influx. A la darrera carta em parlaves de com sonava l'orgue de la Catedral en el solemne imposant silenci de la nau. M'has temptat. No he pogut resistir l'impuls de venir a tocar-lo sense que ningú més m'escolti, si no tu; amb la teva emoció; sols per al teu gaudi; sense crítica ni jutges de cap mena. En Marian Climent s'abaixa fins a tu, ell, que està tan alt!

Ella escolta, escolta amb el cor empetitit, perdent l'esguard en les filigranes al boix de la consola, en les roses de paper de la paret, en les llàgrimes polièdriques de la làmpada.

- T'agrada que hagi vingut, o no?

I la sacseja, una mica enfollit.

- És clar que m'agrada! M'agrada molt, molt, -diu sense dissimular.

I li adreça l'esguard que s'havia perdut pels objectes de la sala.

- Sí: són els mateixos ulls, els mateixos! Que bé me'ls va descriure en Perelló! "Embolcallen amb flonjors de vellut", va dir-me.

I, veient que ella els vol tancar, diu, imperiós:

- Què fas! No els tanquis! Deixa'm que els miri. Creus que és un plaer petit veure a la vora uns ulls tan dolços?

- No ho sé! -fa ella, que ploraria.

Deurà ser un pertorbat, aquest Marian que li prem el cap entre les seves mans i l'obliga a mirar-lo vulgues que no?

46

Després de sopar treu la cigarrera i, oberta, l'allarga a la Marta. Ella refusa:

- Gràcies -diu.

- Gràcies? -fa, estranyada la senyora Aurèlia. - Jo m'ho prendria com una ofensa que em suposessin gustos d'home.

En Marian riu.

- No me'n recordava que aquí es viu als llimbs en moltes coses. Dir que fumar és propi d'homes em sembla de l'any de la picor. Ara, a tot arreu, les dones fumen. Hi estic tan avesat a convidar-les, que ho he fet d'esma.

- Fuma, la teva? -pregunta ella, encuriosida.

- Com una xemeneia! I no s'assembla a cap home, en res, t'ho asseguro!

- Ai, Jesús! Millor que no hagi vingut. Se'm regiraria l'estómac, veient-la.

Creient que la Marta ha d'estar enutjada es tomba vers ella i li diu:

- No et voldria haver ofès.

- No, no m'he ofès, en absolut. Però no he fumat mai. Crec que no en sabria ni m'agradaria.

- Fa de mal dir...

- No, no -interromp la senyora Aurèlia-, no és per aquestes coses que ha estat educada. Ella és una senyoreta fina. Pot estar de moda que les dones fumin però a mi em sembla un costum de donota. Sóc així, molt antiga!

En Marian s'alça, molest. El seu gest, tan natural, fóra l'origen d'una discussió si s'ho proposava. Però, no. No en té ganes ni és per discutir ridiculeses que ha vingut. Comença a pensar si deu haver fet una beneiteria.

Surt a fora i s'aboca a la balconada respirant, amplament, l'aire nocturn. El concert d'un grill és l'única remor que romp el silenci. Sobre el ric-ric, pausat, hi ha l'estesa dels estels, fent-se l'ullet. Ni una veu. Ni el més petit indicatiu d'humanitat. Clou els ulls i li sembla estar al mig d'un desert. Tot d'una pensa en el que passaria si, en aquest silenci, hi vessés la Gran Polonesa a través del balcó obert. No ho farà, però, perquè la quietud li sembla sagrada i, profanar-la, un sacrilegi. No se sap avenir de la seva inactivitat. És ell, el que ara mira el carrer, il·luminat pobrament i ple d'ombres de plantes, sent cantar un grill i, dintre de poc s'acotxarà a un llit on va morir un canonge? És ell, el que s'ha decidit a passar una temporada amb aquestes dues dones, quasi desconegudes, de mires estretes i vida

monòtona, lligada als costums de la petita ciutat provinciana, asfixiadora? El deu haver enganyat la Marta apassionada i viva de les cartes? La Marta, sensible i vehement, dolça, comprensiva i manyaga, la que es delia per sentir la seva música? No; no és possible un engany. El que passa és que la Marta no ha vist el món per un forat i la seva germana no la deu haver deixat anar de les seves faldilles. Amb quin orgull ha dit: "No és per això que ha estat educada!". La creu, possiblement, una obra seva. És per aquesta causa que la noia apareix apagada, car haver hagut de viure retenint els seus impulsos l'ha petrificada, aparentment, i no estan d'acord els sentiments i els seus actes i per això, el que per dintre és emoció, per fora, és impassibilitat. Falsa, tanmateix. També deu ésser aparent la seva submissió. Pobra Aurèlia! Què deu saber-ne, en veritat, d'aquesta noia, malgrat haver viscut amb ella tants anys?

La veu perfilar-se al rectangle de la llum del balcó. Ella no sap que l'home la mira perquè no en veu més que la punta lluminosa de la cigarreta en ésser aspirada. Deixant tot temor s'hí atansa.

- Trobes aquest carrer bonic? -pregunta, per dir quelcom.

- Sí, molt.

I amb la mà, olorosa de tabac ros, li pessiga la galta sense que ella faci un gest per apartar. Aquesta olor li plau. Tanmateix el tabac que en Marian fuma no és gens ordinari. Mentre ho pensa, sense voler, es recorda de la mà pestilent de l'home que, un dia, volgué abusar d'ella; de l'olor de netedat que s'escapava de la de mossèn Xavier el dia de la seva Missa Nova. La mà de l'homenot! Encara hi pensa, amb fàstic. En canvi, la de mossèn Xavier, va encomanar-li una gran dosi de pau. Ara, la d'en Marian, li desvetlla una emoció diferent, semblant a la que va produir-li el perfum que encara dorm al fons del calaix.

El fum va sortint de la boca d'en Marian, envaint-la. De tota la seva persona se'n deu desprendre el mateix perfum. Per què, però, pensa això, tan poca-solta? Al capdavant no és res important. Aquesta mena de tabac deuen fumar-lo tants homes!

- Aquest silenci m'ha deixat sord -explica ell-, però m'agrada, si bé per al treball no em serà favorable, en el sentit que a la nit és quan millor estudio. Ací no podré.

- Penses treballar? -pregunta, estranyada.

- Penso restar amb vosaltres, algun temps. No puc estar ocios, de cap manera. Els dits, per a un pianista, són com una clau que si no es fa servir es rovella.

- Com ho faràs? No tindràs més remei que aprofitar les hores del dia.

- Totes les hores que pugui, hauré d'aprofitar. No m'agradaria descendir com

a valor musical. Veuré si puc llogar una casa als afores i arreglar-hi un estudi.

- En sé una, no gaire lluny d'aquí, situada en unes hortes que hi ha sobre l'absis de la Catedral. És una mena de torre. L'horta la conrea un home, però l'amo ja fa temps que ha penjat un rètol a la porta perquè llogaria la torre si trobava llogater.

- Demà m'acompanyaràs a veure'l. Penso que el llogater ja ha arribat.

Satisfet de pensar que fàcilment resoldrà aquest petit problema que se li presentava pessiga, de nou, la galta de la noia. La cigarreta s'ha esgotat i, una petita burilla és llençada al carrer. El seu rastre, però, no se'n va. Quina mania amb aquesta idea! Es molesta per la persistència del pensament. I entra a la casa per veure si, amb el llum, se li esvaeix. Darrere seu entra, també, en Marian i la fa seguir fins a la seva cambra. Es disposa a obrir la maleta dels papers. Solfes i solfes. Però també hi ha uns paquets.

- Són uns presents que us porto i que podia haver-vos donat abans, si no hagués tingut mandra d'obrir la maleta. Em perdoneu? Gairebé tothom, quan arriba a un lloc on l'esperen, cuita a donar els obsequis, per a la doble satisfacció d'oferir-los i de veure el plaer que causen.

Els va deixant damunt la taula, al costat del crani. S'atura, un moment, mirant-lo.

- És molt necessari per arrodonir el conjunt de la cambra, o es podria retirar? Si és possible, us agrairia que ho féssiu. Podria ésser que, algun dia de pessimisme, em suggerís excessives reflexions i acabaria tirant-lo pel balcó. Em doldria donar tal disgust a l'Aurèlia i tal espectacle als veïns.

Sols de pensar-ho, la Marta s'enriola. Seria terrible!

- A més -segueix ell, amb to seriós-, sentiria cometre un acte així. Després de tot, són les restes d'un mortal que qui sap què fou en vida, ja que la mort ens iguala tots però no per això deixa d'infondre respecte.

La Marta pren el crani i surt de la cambra. En retornar-hi, ell li pregunta:

- On l'has portat?

- A un lloc on no et faci patir ni et recordi que és així el dipòsit de les teves idees, del teu geni. No val la pena que t'inquietis. Si bé tinc entès que si tothom pensés en el que ha d'esdevenir el món rutllaria molt millor.

- Ets colossal! -fa ell, fumeta, davant la profunda filosofia de la noia. - Veig que tants anys de República no t'han malejat.

- No -fa ella, seguint la broma - no hi hauria cap República capaç de destruir l'obra de mossèn Xavier. És massa sòlida.

- No m'agrada parlar de capellans.

Un plec de roba de seda s'escorre entre les mans d'en Marian, caient com una cascada.

- És perquè et facis un vestit de nit.

Ella recull del sòl aquella tofa blanca, sense dir res. Però la mira, hi enfonsa les mans, l'amanyaga...

- T'agrada?

Fa que sí, amb el cap. Pensa, però, de què li servirà un vestit de gala a ella, que no va mai al Casino.

Encara desfà un altre plec, de vellut negre.

- També és un vestit de gala. Aquest, per a l'Aurèlia.

I afegeix, faceciós:

- Encara que ja en té més de... quaranta!

El secret dels altres embolcalls es revela, successivament, a la Marta, i, al final, li ensenya, dintre un preciós estoig, un collaret, més preciós encara.

- Són brillants, autèntics. L'he portat perquè fa conjunt amb el braçalet i són obra d'un amic meu. M'agradaria posar-te'l, però no ho faig perquè damunt la bruseteta d'esport no hi escauria i no vull rebren de tu cap mala impressió.

- Però, valga'ns Déu! -crida la senyora Aurèlia entrant a l'estança. - T'has pensat que anem a reunions? Pobres de nosaltres! Què en farem d'aquest bé de Déu de coses?

I les coses, esteses damunt la taula, no l'enlluernen gaire.

- El crani, on és? - pregunta, adonant-se de la seva absència.

- L'he tret -respon la Marta-, perquè a en Marian li feia por.

- Ai, Jesús! Por? A un home tan gran? Encara et dura, doncs l'aprensió que et feia?

- Aprensió, dius? No. Excés de respecte. Sí, encara em dura.

Mentrestant les onze cauen, retronjint. Cada campanada és com una gran gota d'aigua que, a poc a poc, forada el silenci petri de la nit.

Les deu i en Marian encara no es lleva. La senyora Aurèlia fa estona que, ran del balcó, ha arranjat una tauleta amb el parament per servir-li el desdjuní. Les confitures de la Perpètua la faran quedar bé, perquè el seu germà és llaminer de mena. Prou se'n recorda de quan feia enutjar la Gregòria ficant els dits dintre el pot de la mel! Que lluny aquell temps en el qual eixordava la casa amb les seves corredisses i demanant llepolies que l'empatxaven sovint! Però... tanmateix, hauria de llevar-se. Les deu no és hora d'ésser al llit una persona sana. Qui sap, però,

la nit que deu haver passat. Podria ésser que el rellotge de la Catedral l'hagués despertat a cada hora, o el canvi de llit l'hagués tingut desvetllat.

Al despatx, la Marta tecleja a màquina. Prova d'escriure però no pot. Les idees s'han encallat entre els brillants del collaret. Per què en Marian troba un gust tan extraordinari a regalar-li joies? Ben segur que creu que li agraden. Però, per què ho creu? Amb afanys tan petits la suposa? Haurà de preguntar-li-ho. No és culpa seva sí, després de tot el que li ha escrit, no ha sabut descobrir-li bé les seves aficions!

Dos quarts d'onze! En Marian estira un braç i obre els ulls que es topen amb la fusta del dosser del llit. Que enorme, que imposant! I que trist! Per què a la gent d'abans li agradava dormir sota un cobrícel? Quin sentit del repòs tenia? Ell no ha notat que el seu fos més tranquil. En canvi, sap que li ha fet mala impressió topar la vista amb la fusta de color fosc en que l'embelleixi un cisellat antiquíssim. Aquest llit deu ésser del segle XVII, ben segur. Potser fou estrenat en una nit de noces? Potser pertangué sempre a elements de la clerecia? Qui sap quantes llargues malalties han vist sofrir aquests caps de lleó que hi ha a cada angle! A quants dolors i agonies han assistit! A quantes hores de plaer! Val més que no parlin, però. Que restin amb llur muda impassibilitat. S'espantaria dels horrors de la vida i de la mort que podrien contar-li!

Per fi, es decideix a llevar-se. Es posa la bata i va a la sala. El seu bon dia són les notes de l'Himne al Sol, que ja fa hores va passant, aparentment sense pressa, i que ell no ha vist encara que ja és ben alt.

La Marta, acostumada a les mans de la senyora Aurèlia, no sap avenir-se que sigui el mateix piano el que sona. Això és quelcom inesperat. De cop i volta s'adona que està escoltant Marian Climent, el colós, l'ídol d'Europa, senzill, dintre la seva bata i tocant perquè no pot resistir més hores de silenci. Resta esborrifada, sense delit per moure's, clavada al mig del menjador i mirant el pot de vidre, on la confitura de la Perpètua és il·luminada per una ratlla del sol que es filtra per l'escletxa del finestró ajustat.

La torre és un edifici destatalat, amb un colomar desert. A en Marian però, li agrada perquè està situada dominant el tríptic dels campanars de la ciutat, isolant-se dins l'horta petita. En una sala, no gaire gran, hi ha un ample finestral amb vidres de color vermell i blau que, a l'hora del sol, fan més suportable la claror. Els fusters i pintors amb pocs dies l'han deixada a punt. Hi manca sols el piano. Quan li diuen que és inútil, que no es faci il·lusions, que a aquell lloc un piano no

pot pujar-s'hi, s'enfurisma per la resistència al primer ensopec. Els que construïren la Catedral, per ventura, van parar-se a pensar si el lloc era desconvenient? I, tanmateix, bastir-la, fou una empresa ben difícil en aquell temps en els quals els mitjans de transport no comptaven! Transportar un piano a l'època dels camions, era més aventurat que aixecar el campanar altíssim, pedra a pedra i pujar-hi, després, campanes tan monumentals com aquella Beneta de més de quatre tones de pes? Quins pastanagues els camàlics!

Ara, però, està satisfet de veure'l col·locat. Els herois que l'han descarregat i l'han baixat pel pendent pedregós, fins a la porta, i han hagut de pujar, encara, una escala, fins al nivell de l'horta, on hi ha la casa, pateixant s'eixuguen la suor. Ell, somrient, els ajuda a recobrar la frescor fent lliscar unes monedes d'argent entre llurs dits de porra. I els descendents d'Hèrcules, se'n van satisfets. La gesta els servirà per a ésser contada entre els grans esdeveniments de llur vida i se n'emplenaran la boca a tots els hostals on s'aturin a beure.

49

La Marta troba que l'estudi és bonic i les pintures de la paret li semblen excel·lents.

– No, no ho són. Però el pintor les ha fetes amb una gran dosi de bona fe. Fins s'ha inspirat en temes musicals. Assegura que, aquesta, és la Pastoral de Beethoven; aquella altra El festí de l'aranya i, la del fons, L'ocell de foc. No em negaràs que ha tingut imaginació perquè, tot això, sols ho ha vist ell.

Tots tres riuen. Efectivament. Sols un gran esforç d'intel·ligència, podria copsar el sentit musical de les figures que cobreixen les parets de la sala.

La senyora Aurèlia, mira i remira els mobles, cop rere cop. El gran musiquer, abarrotat de partitures; el divan amb coixins flonjos sota "El festí de l'aranya"; els vidres de color de la finestra...

– N'estic contenta que hagi trobat un bon lloc. A casa hauries esvalotat el barri.

– I us hauria molestat, al capdavant. Són hores i hores de tocar! Jo no me n'adono però, a vosaltres se us faria insuportable. Ací no hauré de passar angúnia i, quan em senti cansat, reposaré al divan. Potser algun dia no vagi ni a sopar ni a dormir. No heu de sentir estranyesa, us aviso per endavant.

Asseient-se al piano, afegeix, no sense il·lusió:

– A veure com sona aquest, aquí? A la botiga em va semblar el millor.

Inicia una sonata. La Marta obre la finestra, fingint mirar l'horta, però és que, sorpresa com el primer dia que el va sentir tocar, no pot dissimular l'emoció.

- Sona bé, no et sembla? - pregunta a la Marta la senyora Aurèlia que no ha perdut una engruna de la seva serenitat.

- Sí, però és que en Marian faria sonar bé qualsevol trasto.

- No -fa ell rient-, miracles no en sé fer. Si el piano fos una carraca ho notaries, encara que el toqués jo.

Com que vol anar a les Quaranta Hores, la senyora Aurèlia els deixa dient:

- Ja baixareu, quan us plagui. Procureu que no sigui fosc.

I se'n va pensant que la senyora Joana encara és viva, i el que viurà, com una mòmia que es mou! - i que passa tantes hores al balcó com abans.

Des de la finestra, la Marta, la veu passar pel camí, ran de les feixes tot just regades, i sent el clac! de la porta en tancar-se. Les orenetes volten el campanar, xisclant, i, la tarda d'abril, s'escola, seguint el sol, cap a ponent.

- Escolta, Marian...

Ha parlat alt, sense voler. Ara ja no pot recular.

- Digues, Marta -diu ell, acostant-se a la finestra.

- Voldria saber per què... per què vas portar-me el collaret?

- No et va agradar? -fa ell, sorprès de la pregunta.

- No és això el que vull que em responguis, sinó per què vas portar-me'l.

-Insisteix subratllant els mots darrers.

- Perquè va semblar-me que t'agradaria. No era prou?

- Així, doncs, em creus tan superficial que puguin agradar-me aquestes coses?

- Superficial? No gens no te'n crec. En canvi, sí, penso que tens bon gust i saps apreciar la bellesa de les coses. O, potser, m'equivoco? Bé, vaja! -fa ell, rient-, no em diguis el contrari, que suposar-te estúpida no entra al meu pensament.

Ella resta seriosa i avergonyida. No sap què respondre ni què fer.

- Ni tu mateixa has pogut adonar-te'n de les coses que t'agraden. Algunes no has volgut ni paladejar-les perquè et sembla, o t'han dit, que eren poc dignes de tu. D'altres no se t'ha donat tastar-les, però et sorprendries si sabessis tot el que t'agradaria de fer!

Lí sembla que els ulls, transparents com dues gotes d'aigua, travessen fins al fons de l'ànima descobrint-hi de què li parla. Com un record desagradable, li ve a la memòria el dia que es va posar el braçalet i va perfumar-se. És pel seu propi domini que el que porta dintre no s'ha traslluit? Deurà ser cert que, en el fons, li agraden coses que troba menyspreables i que la intuïció d'en Marian ha descobert? No és quelcom per l'estil el que li havia dit en Monllor?

- No cavil·lis tant! -prega ell, asseient-se al seu costat, al divan on s'ha aclofat ella, amb un xic de nerviosisme-. Si et poses el collaret seràs més bonica i,

moralment, no hauràs perdut res, seguiràs essent la mateixa. Qui gosaria dir que en vals menys perquè et volta la gorja un enfilall de pedres refulgents? A mi m'agrada el seu esclat sobre la pell de la dona, sobretot si és com la teva: una pell tan fina i sense màcula.

Li pren el cap, entre les mans, com el primer dia.

- Ets una nena poruga, tens por de perdre't a tu mateixa i t'has empresonat en les teves idees. Si fumes, si et poses perfum, si t'enjoies, creus que minoraràs el teu valor quan, aquestes, són sols coses externes.

- Reflex de l'esperit quasi sempre -respon, segura.

- En totes les coses hi ha la discreció que és la que té cura de fer les distincions. Jo t'aconsellaria que abandonessis tant temor. És el capellànet que en té la culpa. Creu que totes les dones han d'ésser monges o majordomes?

- Calla! No parlis així d'ell. No té la culpa de res -cria, defensant-lo. Sóc així, jo, jo!

- Està bé, dona. No t'exaltis -diu ell, manyac-, però em sap greu que pensis tan estretament. Pots ésser així, com ets, amb una mica de despreocupació, això és tot.

S'alça del divan i va al piano. Toca un nocturn. Ella s'hi acosta. Veu el perfil de l'home. Un perfil completament romà, un xic inclinat, i les mans, àgils, sobre el teclat. Sense adonar-se'n, repenja la mà sobre l'espatlla d'ell, que va tocant com si no sentís aquell breu contacte. Soltadament interromp el nocturn, li pren la mà i la hi besa, deixant-la sense respir. Després prossegueix com si hagués fet la cosa més natural del món. La música augmenta la seva emoció i no gosa obrir la mà per por de perdre el contacte dels llavis que ha sentit, vius, besar-li el palmell. Quin temperament més absorbent aquest Marian! No és un pertorbat com va creure el primer dia, sinó un gran artista, un home de món, si bé senzill, amb uns ribets de no sap què. La seva música la fascina. I es recorda, amb una mica d'inquietud, de l'home dissortat que va sentir cantar les sirenes i ja no va poder viure més tranquil. Fins que, un dia, va submergir-se al fons del mar i se'n va anar amb elles.

CAPÍTOL XII

Confidències

50

A l'hora de l'aperitiu, la Rambla està plena de gent que va, amunt i avall, voltant pel lloc reduït que deixen lliure les taules dels cafès.

En Marian i la Marta miren, un xic avorrits, aquell moviment de plataforma giratòria, mentre prenen el vermut. Ella, que no té el costum de beure res espirotuós, sent una escalfor terrible a les galtes i una pesantor a les parpelles que l'ensopeix. Al seu voltant, les dames distingides de la ciutat llueixen vestits i capells de gran novetat i miren, sense dissimular, el foraster tan bell que acompanya una dona tan senzilla. La seva elegància i gestos, gairebé cerimoniosos, crida llur atenció i, mentalment, comparen el seu aire senyorívol amb el de llurs marits, ensopeïts i de no gaire bon veure. Ell, se sent objecte dels esguards sense afectar-se. Hi està tan habituat! Aquests pocs ulls no són res comparats amb els milers que han estat pendents dels seus moviments a les sales de concert. Avui, però, el miren perquè no el coneixen i, cada esguard, dibuixa un interrogant.

- Aquests senyors i senyores que van tan mudats, deuen constituir l'alta societat, no? -pregunta, sense curiositat, sols perquè veu la Marta, amb coloret a les galtes, callar, aplanada.

Així l'obliga a mirar, a resseguir les taules...

- Són metges, advocats, apotecaris... quasi tots, però, són empleats.

- Les senyores sembla que es facin la competència per veure quina es posarà més draps i més joies. Veus, allò que et deïa de la discreció? Ací es posa de manifest ben a les clares. De segur que cap d'aquestes dones no canviaria els seus flocs pel teu vestit. No obstant, és molt millor la teva elegant senzillesa. A risc que em prenguis per frívol t'ho faig remarcar, sols per ajudar-te a conèixer-te.

- No en parlem d'aquestes coses, Marian. La veritat és que em trobo malament. L'excés de gent sempre m'ha amoïnada. No puc suportar-lo!

- Si vols, ens n'anirem. No tinc el més petit interès a quedar-me i no m'agrada que estiguis molesta.

Ella assent, però al mateix moment el senyor Perelló se'ls presenta.

- Tinc un vertader plaer de saludar-lo. No em pensava que fos per ací!

- Fa només uns dies.

El convida a seure, per cortesia. La Marta fa un gest de desencís que recull, i dissimula, el Perelló. Li diu:

- I tu? Ets cara de veure! Per què no vas mai per casa?

- Tinc feina -diu, excusant-se-. La veritat, no sé com ho faig per no tenir mai temps de res!

Els dos homes segueixen parlant amb una poc interessant conversa. Aquest senyor Perelló que, un temps, li havia semblat un esperit selecte, és sols un petit iniciat en ben poques coses. Mentre ho pensa el mira. Els cabells blancs l'envelleixen. Qui sap si encara té aquella dèria d'anys enrere?

Quan, per fi, l'acomien, no s'adonen que resta voltat de curiosos, ni senten l'"Oh" perllongat, que llença el president de l'Associació de Música amb la boca arrodonida com la seva calba lluent.

51

El boníssim cafè que ha fet la senyora Aurèlia fumeja a les tasses i emplena el menjador amb la seva aroma agradable.

El senyor de la calba lluent, amablement convidat, vol convèncer Marian.

- Pensi en el brillant final que donàrem a la temporada si vostè no es negava als nostres desitjos.

- És que... he vingut sols a reposar, no a oferir concerts -es resisteix.

- Però no ens pot desairar. La seva ciutat està desitjant sentir-lo. Una negativa fóra un gest de mal gironí, un menyspreu per a tots. Pensi-ho, senyor Climent.

- No es tracta de menysprear ningú, però no estic en forma. Em convé repòs i, si em comprometo, hauré d'esforçar-me més del que puc.

- Ens conformem amb poca cosa. Tot es farà, segons la seva conveniència. Però, per Déu! Digui que sí!

- Si ho dic serà tan sols per a què no se'm conceptui erròniament. Em sabria molt greu que es pensessin que és per presumpció que m'hi he resistit. Encara que aquesta opinió poc hauria d'importar-me. Que perilloses són les petites ciutats! -diu, fingint un somriure.

En anar-se'n el senyor de la calba lluent, la Marta i la senyora Aurèlia veuen que en Marian resta emmurriat. Li desplau fortament l'haver hagut de comprometre's perquè no sent cap desig de fer aquell concert. Se'n va a la sala. La Marta, pensant que, com sempre, li ha de plaure la seva companyia, el segueix.

- No m'amoïnis -li diu ell, sec-, deixa'm estar! Hauré de tocar a un teatrot de poble i, possiblement, amb un piano desafinat. M'aplaudiran els botiguers d'arròs i fideus i els nobles arruïnats. Bona perspectiva! A un home com jo gosar demanar-li una cosa així! Vés-te'n i no siguis pesada.

Ella resta, al pas de la porta, desolada. Com que no es mou, ell es tomba per repetir-li una vegada més que se'n vagi, però veu els seus ulls, sempre tan afables, mirar-lo amb una duresa impenetrable. S'hi acostà, humil.

- Sóc una fera, a voltes. Perdona'm! Però no em miris així, no ho suportaria!

La veu és tan sincera ara, com quan l'ha rebutjada. Fa un moviment per anar-se'n.

- No, no te'n vagis, per favor!

I l'obliga a seure en una butaca on s'aclofa, muda, sense mirar-lo, deixant caure els braços, fins, amb les mans, tocar la suavitat del vellut.

- No sé com fer-ho per foragitar de mi aquest vandalisme que les contrarietats em somouen. Sortosament són pocs minuts els que em dura l'agitació. Els justos, però, per haver-te ferit a tu, que no saps com t'amo ni fins a quin punt t'adoro.

Sense haver perdut del tot la duresa, potser entre durs i tristos, com en un aiguabarreig, els ulls d'ella tornen a mirar-lo.

- No callis, per Déu! Diga'm que he estat incorrecte, groller, qualsevol cosa; però no callis ni em miris així -prega ell, agenollant-se al davant seu i prenent-li les mans.

- T'asseguro que t'amo molt, fa temps. M'has fet somniar tant! A causa teva vaig triomfar quan semblava anar de dret al fracàs. No ho saps, no ho saps tot això i jo voldria explicar-t'ho. Voldria...

- No, -diu, per fi, ella, cloent-li els llavis-, calla! Aquí no diguis res. Alça't!

Sent una angúnia mortal. La idea que la senyora Aurèlia pogués sorprendre'ls d'aquesta forma, la cobreix d'una suor freda i enganxosa.

- Vés -segueix dient-, véste'n a l'estudi. Allà tornarem a parlar d'això.

Ell obeeix, talment un infant després d'ésser amonestat per una malifeta.

La porta del pis es tanca, suau i, ella, encara asseguda a la butaca, plora, silenciosament. No sap si pel passatger refús d'en Marian o per l'emoció de saber-se'n estimada.

Al camí de la Font del Ferro, al cor de Sant Daniel, els magraners bords dels marges, comencen a florir. Hi ha un encís estrany a aquest camí no gaire bonic ni pintoresc. Potser l'encís és perquè, un cop passat, s'arriba a l'obagor agradable

del lloc on hi ha la font. Si bé la font ja fa temps que no raja. La deu ha estat desviada vers la fàbrica on s'explota per extreure'n l'àcid carbònic i per embotellar-la per tal de destinar-la al mercat. La Marta, que ha anat a l'estudi a cercar-lo, l'ha emmenat per aquell camí i no li desplaia a en Marian.

- Quan era menut venia, sovint, per aquí, amb l'Aurèlia i la Gregòria. Llavors la font encara rajava i la gent hi venia a sopar. Tot és igual! Els magraners, les atzavars, la ridorta florida, la pols...

La Marta, que no sap per què l'ha portat cap aquí, escolta com ell parla evocant temps passats. De tant en tant es distreu i no el sent, perquè la veu d'ara es barreja amb la d'abans, enutjada, feréstega, que tan mal li ha causat.

- Recordo que la Gregòria li tenia mania a aquesta pols -segueix ell per allunyar de la Marta el que sap està pensant-, i, és clar que n'hi havia de tenir. Amb les faldilles llargues, l'escombrava. Si no volia que fos així, havia d'alçar-se-les d'un costat i això la feia caminar molt malament perquè, tossuda, sempre volia portar dos cànirs. Ara els cànirs hi sobriren.

Quan arriben a la font se li desvetlla la set.

- Arribar a una font i no poder beure! Vols un cas més xocant?

- Vine, -diu ella.

I, fent-lo sortir del recinte obac, amb taules i bancs de pedra que recorden l'antic prestigi del lloc, el porta a l'extrem de l'edifici de la fàbrica on, per un broc, es vessa l'aigua sobrer.

- Llàstima que no tinguem un vas! -fa ella.

- No en necessitem -diu, ell, solucionant-ho-, serà millor beguda amb les mans. Amb les teves mans!

- No, no! Que cadascú begui amb les seves -fa ella, assenyada.

- Vull beure amb les teves! Per què vols privar-me d'aquest gust?

Amb una mica de desplaença posa les mans, en conca, sota el raig. L'aigua, xarbotant, curulla la copa improvisada que s'ofereix a l'assedegat. Marian beu, reposadament, xarrupant i sostenint amb les seves mans, les mans d'ella tremoloses.

- Gràcies -diu al final-, mai no havia trobat tan bona l'aigua de la Font del Ferro.

Al silenci que trenca el cant de l'aigua, s'hi barreja el refilar d'un rossinyol. Sota un arbre, a un tou de trèvol florit, s'asseuen a reposar. Aviat en Marian s'ajeu, recolzant el cap damunt d'un braç i sostenint, amb l'altra mà, un bri d'herba del qual va rosegant la tija.

- Què bonic és el repòs en un lloc així! I pensar que hi ha tanta gent al món que viu ignorant aquesta delícia! Frida, per exemple.

És la primera vegada que anomena la seva muller.

- Per què no en parles mai, d'ella? -pregunta, donant peu a la confidència.

- Perquè no en sento necessitat. És tan lluny, que sembla no afectar-me la seva existència. Fa molts anys que va deixar d'interessar-me.

- Ah, però ella existeix! Recordo molt bé el dia que vas escriure que volies casar-te. La teva germana es va doldre que volguessis fer-ho amb una austríaca.

- Tenia raó de doldre's. No perquè fos austríaca, que això és el de menys, sinó perquè, ella, justament, era la dona que no em convenia. Jo, però, llavors, què en sabia de dones! Havia passat la joventut al piano, preocupat sols pels estudis. La meua única passió havia estat la música i únicament ella emplenava el meu ésser. Frida era la filla de la dispesera que jo tenia i em semblava un àngel. Totes les noies em semblaven àngels si sabien fer el posat de gata maula que ella tenia. A més d'aparentar ésser un àngel, va fingir que m'estimava. I no va parar fins a aconseguir el que s'havia proposat, influïda per la seva mare que veia, en mi, un gendre de futur. Tot això que sembla una opereta, per a mi fou la catàstrofe en deixar-me caçar com una mosca. Frida era molt bella, però poca-solta, mal educada i frívola. El seu esperit no vibrava per a res i fent l'amor, no podia dissimular que no sentia res. La música li crispava els nervis i així que jo començava a tocar, es queixava de mal de cap, em deia assassí i s'exclamava del martiri que li donava amb la meua crueltat. Jo havia de treballar molt. Donava lliçons i les hores i els minuts de cada dia m'eren insuficients. Però, esgotat i tot, havia d'acompanyar-la a les sales de ball, que era a l'únic lloc on es distreia i es trobava bé. Et fas càrrec de quin era el meu dia a dia? Quan se'm va presentar l'oportunitat de fer-me un nom, vaig posar-me a treballar sense miraments. Dies i dies. Havia d'anar a Budapest i el dia bans, encara dubtava de si l'Humoreske de Schumann, que figurava al programa que havia d'interpretar, em sortiria bé. Vaig repetir i repetir els compassos difícils. Llavors, m'hauria plagut de sentir al costat la fortalesa de la dona, animant-me. Però em sentia sol. Ella se n'anava de casa. Un dia a la nit va tancar amb clau la sala de la música per a què no pogués tocar més. Això em va sulfurar. Vaig demanar-li la clau per les bones, sense resultat. Vaig insistir, inútilment. Ja has vist quin és el meu geni. En el sùmmum de l'exasperació, vaig donar-li dues bufetades. Llavors va llençar la clau i va trencar un mirall de Venècia que m'havia fet comprar amb gran esforç de treball. "Ets un boig, un criminal", cridava. Em va dir que odiava la música ensopida i que no triomfaria perquè era un alienat. Però jo no la sentia. En possessió de la clau, vaig llençar-me altra vegada, a l'Humoreske. Quan a l'endemà, desfet, em disposava a partir, em va donar la teua carta salvadora. Les dificultats musicals i la terrible discussió amb Frida,

m'havien desmoralitzat. Tu, ho recordo molt bé, em deies: "Desitjo que els teus afanys trobin la recompensa a la íntima satisfacció de saber que has plagut al públic i no has decebut els que creuen en tu. No dubtis que voldria estar ben a prop teu i compartir el teu goig i els teus èxits, que deuen ésser més grans del que contes perquè, pel que he vist als diaris, gairebé has arribat al cim. I penso: què devia somniar la teva mare, quan et duia al seu si? Que infantava una branca de llorer, com la de Virgili? "La confiança que em tenies va ajudar-me a adquirir, de nou, el meu domini i l'Humoreske va sortir perfecta. Després del concert vaig escriure't, sense reposar tan sols.

El bri d'herba ha estat jaquit. Marian fa un silenci i encén una cigarreta. La Marta se'l mira, un xic abocada damunt seu, que ha clos els ulls com fadigat de l'explicació i respira, amb delectança, l'aire pur amb l'olor d'herba tendra. El rosinyol continua emplenant l'ambient amb el seu refilar vibrant.

- I, després? -pregunta ella perquè creu que la història d'en Marian no s'ha acabat, encara-, vas fer les paus amb Frida?

- Llavors em semblava que no tenia més remei. Ella era la meva dona. Vaig demanar-li perdó excusant-me d'ésser un artista i de fer-li passar la vida tan plena d'avorriment. Vam anar una temporada a Suïssa que no va millorar res, però, allà, hi vaig engendrar la meva filla. En retornar a casa, la vida de sempre va desballes-tar, de nou, Frida. Fins que vaig acabar per prescindir d'ella. Quan va néixer la nena, ja no m'interessava com a dona. M'havia aniquilat l'amor. Potser per aquest motiu, l'estar allunyat d'ambdues, no em fa sentir enyorança de cap d'elles. Ni l'una ni l'altra van aconseguir el que tu i la música: centrar-me. Des de llavors, com més temps passo lluny de casa, millor estic. No m'és possible fer el paper de marit i no puc acostar-me a Frida. Sóc incapaç d'amar físicament si no hi ha l'acostament espiritual. Potser és de poca homenia, què sé jo! Però sóc així!

Finalment obre els ulls. Veu la noia inclinada damunt el seu rostre que, amb suavitat, li passa la mà pels cabells com si, amb la seva dolçor, volgués rescabalar-lo del desamor i la incomprensió de Frida; veu el seu esguard compassiu.

- No em compadeixis -diu-, ara, sóc molt feliç!

- Ets feliç ara, però, i demà?

- Demà no existeix per a mi. Mentre pugui estar amb tu, sempre serà avui -respon prenent-li la mà i besant-la-hi. No em parlis de demà si l'avui és tan meravellós! S'incorpora i la pren per les espatlles, sacsejant-la.

- No te n'adones que és a causa teva que sóc feliç?

I, sense aturador, l'estreny, en una abraçada, que li lleva el respir.

- Marta meva!

Li vessa aquestes paraules, ran de l'orella, mentre va besant-la amb exaltació creixent.

- Marian, per favor... -diu ella, mig esvanida.

- Perdó -mormola, sense deixar-la del tot-, t'amo tant! Pensaràs que, certament no sóc cap jovenet per tenir aquests impulsos, però és que, en que no d'anys, en amor sí que ho sóc, de jove. Voldria que ho compreguessis i també m'estimessis.

No respon. Prova d'alçar-se i se'l mira com dient que sí, que ho comprèn. Se sent, per això, tristament feliç i, arrepenjada al seu braç, en silenci, l'indueix a reprendre el camí de tornada. Un camí curt, amb olor d'herbes, i envaït de veus de granotes. " Per què les granotes no paren de cantar, quan es fa fosc?", havia preguntat, un dia, a la Perpètua, quan era molt petita. I ella li havia respost: "Perquè passen el Rosari. Són més bones que la gent". Ara, sentint l'aldarull que mouen, se'n recorda. Com dels seus pensaments de llavors. Va imaginar-se els ulls de les granotes a flor d'aigua, mirant el cel i comptant les denes amb enfilalls d'estels.

Ho conta a en Marian que, s'atura, i la besa de nou.

- Ets deliciosa!

Ella s'aparta a una vora del camí i cull un menat d'herbes on pasturen unes cuques de llum. Arriben a casa dolçament trasbalsats i Marian s'asseu al piano.

- Sóc tan pobre de paraules! -assegura-. Els músics hem de dir-ho tot amb notes. A través d'elles podem expressar millor el que sentim.

I comença una cançó de Bach:

Al teu costat, tranquil·lament,
me n'aniré a l'etern descans.
La mort vull rebre alegrement,
si sento que, en tan sant moment,
clouen mos ulls tes dolces mans.

Bé prou que la sap aquesta cançó! L'ha cantada tantes vegades! Però avui, té un sentit nou, per a ella. Quasi li arrenca el plor. No sap el que li passa! És feliç i està trista, dues coses que es contradiuen. Però és que ella també voldria restar amb ell fins a la mort, si no hi hagués Frida, que és la seva dona.

La cançó continua i Marta va mormolant-la, baixet. Ella segueix pensant que Frida no l'ama però que, en canvi, el seu cor comença a emplenar-se d'ell; sent que l'amor va prenent-la i lligant-la, inevitablement. I vol aquest amor i li dol, alhora. El present curull d'inquietud, de foll turment... Es troba a prop de Marian quan la cançó acaba. A prop d'ell que li besa les mans, oloroses de les herbes que ha

collit pel camí de la font.

- Sempre amb tu, al teu costat, sempre!

De bona gana li obriria els braços i l'estrenyeria fort, com ha fet ell en un impuls indomable. Però, no, no...

El bust de Bach, sobre el piano, sembla mirar-la, com un jutge inexorable.

CAPÍTOL XIII

El concert

53

El vestit blau, estès damunt el llit, espera l'hora d'anar al concert. La millor modista l'ha fet segons un dibuix que recorda el que porta Irene Dunne a un film de la guerra sudista. La senyora Aurèlia té, però, un fort disgust. No entén per què, una noia com la Marta, ha de presentar-se al teatre ensenyant les espatlles.

- Cridarà l'atenció, t'ho asseguro. És molt bonica la Marta -diu Marian volent calmar-la.

- Calla, calla! Ja ho veuràs com serem el tema obligat de totes les converses i comentaris.

- En tot cas, serà per enveja, perquè farà més goig que cap altra. I bé! Val la pena de donar importància a aquestes miserietes de la gent? -exclama amb por que la Marta es desdixi de posar-se'l, contràriament al que li ha promès.

La dama es recorda de quan era jove.

- No coneixes el barri. No coneixes la ciutat. Jo sé que la Marta no deixarà d'ésser bona, per això. Jo tampoc no havia deixa't d'ésser-ho i una mala llengua em va mig partir.

- No ho sabia. Amb tot, penso que ara la ciutat té un esperit més obert. No serà sols la Marta la que portarà un vestit adequat, per altra part, senzill i bonic, escaient a una joveneta com ella.

- Tant de bo que tothom pensi com tu! I que Déu ens prengui a bé una cosa tan poc digna de gent com nosaltres.

- Quin concepte tens de la dignitat tan especial. És més digna aquella senyora que porta el coll ben tapat i mata de gana les minyones? O aquella que et va mig partir?

- Calla, calla, que ets un plaga. Amb tot fas brometa!

I se'n va a planxar amb midó les faldilles que la noia haurà de portar sota el vestit. Ella n'és destra i no confiaria aquesta feina a cap planxadora.

La tanca del collaret és assegurada i, en Marian té un xic de feina a cordar-la. L'esclat de les pedres es reflecteix al mirall i a la Marta li sembla **que** un bocí de cel li envolta el coll. No pot negar, tampoc, que en Marian té un **gran** sentit de l'elegància. D'on el deu haver tret? Potser del costum de veure dames tan ben vestides?

Quan acaba de cordar-lo l'obliga a mirar-se detingudament. Li fa remarcar la seva bellesa i ella resta confusa, sense saber què dir. Després li besa una espatlla amb un fregadís suau, com si una papallona s'hi hagués posat **un** breu instant al damunt. Però s'ha estremit al lleu contacte dels llavis d'ell, tan càlids.

La senyora Aurèlia també fa goig dintre el seu vestit negre, d'escot tancat on ressalta la blancor d'unes perles. Ambdues però, estan intranquilles i neguitoses. En canvi ell, quina serenitat! Ell, que ha d'ésser l'heroi de la festa, el que més pres dels nervis hauria d'estar, i no! No està afectat, en absolut, com si el concert hagués de fer-lo a la solitud de l'estudi.

- Estàs tranquil? -li pregunta dissimulant l'emoció del bes.

- Molt, ja ho veus. I content de veure't tan bonica. Sols per això valia la pena d'acceptar oferir aquest concert. Sense ell pot-ser mai no t'hauria vist lluir el collaret, ni aquestes espatlles tan temptadores.

Ella somriu, agraint els mots de lloança. Sap que són afalacs sincers, que, en que no sigui veritat, ell ho creu així.

- No n'hi haurà d'altra com tu, al teatre.

- Penso que exageres! N'hi haurà que faran més goig que no pas jo.

- Ho dubto. Voldria poder convèncer-te'n.

- Cosa difícil. Tinc ulls i un mirall al davant.

- Incrèdula! Tens massa poca presumpció -que potser és una bella qualitat, però que et lleva seguretat en tu mateixa, confiança en les teves possibilitats. Sempre creus que el que ets, el que fas o pots fer, no té importància i que qual-sevol pot superar-te. No, no has d'ésser així! Fes-te la idea que aquesta nit seràs la millor i presenta't amb aire desimbolt. Et sentiràs millor dominant la gent que deixant-te dominar per ella.

- Et sembla molt fàcil, això? Tu hi estàs acostumat a dominar el públic. Però tu pots fer-ho. T'imposes amb l'art. Jo, amb què podré imposar-me? **Quan** em sembli que em miren l'escot i parlin baix fent comentaris, em voldré fondre. No sé per què te n'he fet cas! Sort que em penso que no me n'adonaré perquè seràs tu l'única cosa que m'importarà de tot el que allà hi hagi!

I, nerviosament, obre i tanca el ventall de blonda amb antiqüel·les que va

pertànyer a la mare del senyor canonge i que la senyora Aurèlia ha tret de la vitrina de la sala.

- Gràcies -diu ell, tornant a besar-la, aquesta vegada al front.

Ella, amb gràcia, li dóna, al rostre, un cop de ventall. Després, deixant-lo sobre el tocador, obre un calaix i en treu el flascó de perfum.

- Potser estarà esbravat. Fa tant temps que el tinc! -diu.

Amb una poca traça que fa somriure en Marian, es perfuma i deixa caure unes gotes al mocador amb puntes. El flascó ja no torna al calaix. Es posa els guants llargs i el braçalet i, prenent el mocador i el ventall passa davant d'en Marian amb un gest fingit de coqueteria. Ell li fa una reverència i surt, darrere seu, emportat pel rastre delicadíssim de Soir etoilé, que conserva, encara, la seva primitiva fragància.

55

Des de la llotja del primer pis, a prop de l'escenari, la senyora Aurèlia domina l'aspecte de la sala. A les llotges del pati de butaques, hi ha moltes senyores que llueixen escots al costat dels quals el de la Marta resulta tan discret que a penes es veu. Altres joves, com ella, els porten per l'estil i la dama fa un respir d'alleujament. D'altres senyores, que van entrant, mostren, exageradament, llurs esquenes nues i, encara, d'altres, més atrevides, ensenyen bona part del pit.

A la llotja del costat unes senyores, discretes com ella, comenten l'impudor d'aquestes dones que es presenten tan sense escrúpols.

- No sé on anirem a parar! Aviat els filharmònics haurem de deixar de venir als concerts perquè seran pedra d'escàndol -diu, una d'elles.

- Ni respecte pels capellans, no tenen, -fa l'altra-, fixi's mossèn Plana quina senyora té al costat! No digui que això no ha d'ésser-li violent!

- I no hi ha res a fer! Els temps s'ho porten! Ai, quins temps tan calamitosos! Visca la llibertat!

- Tia, això no és res -exclama una veu d'adolescent-, s'esgarripen per poca cosa. Els caldria d'anar a la platja!

- Déu ens en guard! No hi anirem mai!

La senyora Aurèlia, mentalment, els dóna la raó. Potser és un abús de la llibertat. Hi ha coses que ofenen a la vista. O, almenys ella, ho creu així.

La Marta no s'ha fixat en res, ni res l'estranya. Com si cada dia, assistís a una festa semblant. Totes les senyores poden anar vestides com vulguin que poc la molesten. Els seus ulls simulen llegir el programa que es mou entre els dits i al qual hi ha el nom d'en Marian escrit amb grans lletres. Se'l sap de memòria

perquè ell va deixar-lo gairebé al seu albir. Per això resulta estrany. Però serà atractiu. La meitat de l'auditori, profà en música, no haurà d'esforçar-se per dissimular els badalls comprometedors.

Se sent, llunyà, un timbre. Els comentaristes dels passadissos s'afanyen a entrar. A la sala hi ha un remoreig, una bonior d'abelles que es fon quan Marian apareix a l'escenari. La Marta tremola, i, per dissimular, mou el ventall. En Marian la mira i ella el veu engrandit, tant, que li sembla impossible tenir-ne l'amor.

Comença a tocar. Uns senyors ressagats entren i l'acomodador els acompanya a la tercera fila de butaques. En Marian s'interromp i es tomba a mirar-los, fins que resten ben aposentats. L'ànim del públic està en suspens. Mai cap concertista no havia fet una cosa així i el president atorollat, a gambades, deixa la llotja i va a avisar el porter que no deixi entrar ningú fins al final de la partitura.

S'ha iniciat, de nou, la Sonata en la major de Mozart. L'agilitat sorprenent dels dits fa que la interpretació sigui magistral. I la Marta sols el veu a ell, confós amb la seva música, com una branca de llorer entre núvols de glòria. És possible el capteniment de Frida envers l'home admirable que és el seu? Frida, l'avorrible, que tantes hores se li apareix pertorbant-li el silenci, amb cara de joia i veu triomfant que li diu: "D'aquest arbre esponerós, me n'ha caigut un fruit a la falda".

Que mortificadores les divagacions! Ella, que no hauria volgut perdre cap nota! "Ah, però això és la Marxa Turca", pensa la senyora d'aquell botiguer de robes que seu amb les mans creuades sobre la panxa, quan en Marian, després del Minuet ataca l'Alegretto. I també ho pensa aquella altra senyora que té ràdio. I aquella altra, i aquella altra...

Jocs d'aigua a la Vil·la d'Este-Liszt, diu el programa, al final de la primera part. Una bella peça musical, perfectament poètica que la Marta no es cansaria d'escoltar mai. És l'aigua, talment, que es sent a través dels arpegis. L'aigua dels brolladors i de les fonts, amb les gotes que van caient sobre el marbre, repicant i perseguint-se. La Marta té a la imaginació, un quadro magnífic d'uns bells jardins de Roma. I és Marian qui li dóna moviment. Marian! No ho saben, no, els que l'escolten bocabadats i l'aclamen, delirants, que l'ama a ella! Un home gloriós, un artista exquisit i la vol... la vol!

Quan, a l'intermedi, va a l'escenari, en Marian està voltat de dames i damisel·les que li donen a signar llurs programes. Ell, somrient, amb amabilitat, les atén i respon als seus afalacs amb gentilesa. La Marta se li acosta. És ara que un sens fi d'ulls se la miren. La seva gràcia i el collaret no poden passar inadvertits.

- Senyor Climent, tindria la bondat...? -li diu, allargant-li el programa.

Ell el pren seguint, amb gust, la facècia. Escriu unes ratlles i li torna.

– Gràcies.

I se'n va, amb aires de dama vuitcentista, alçant-se una miqueta les faldilles del vestit que li arrosseguen. De nou a la llotja llegeix: "No tinguis gelosia. Entre tantes, sols tu". Gelosia? Què vol dir? És la gelosia aquella mena de picada que l'ha empesa vers ell amb aire faceciós? Qui ho sap! Però sí que, quan l'ha vist voltat de tantes dones ha sentit una mena de malestar, molt més pels compliments que ell els feia. Li ha semblat que quedava eclipsada, insignificant i sols ha pogut restar allà i acostar-se-li fent un esforç per advertir-lo de la seva presència. Hauria pogut obrar així, sense aquell impuls que l'ha obligada a l'esforç? Si és la gelosia li fa vergonya que en Marian li hagi descobert. Està tan segur d'ell mateix! En totes les coses! Si almenys hagués pogut amagar-li aquell sentiment inferior! Però, on li afloren els pensaments per a què ell els llegeixi amb tanta facilitat? Gelosia! Té dret a tenir-ne? És, per ventura, seu, en Marian? No hi ha pel mig aquella Frida, amb el fruit a la falda, que té cura d'advertir-la constantment?

Diria que té febre. La segona part la passa entre la tortura dels pensaments. Marian, que els ignora, acaba el recital enfilant les notes de l'Humoreske, en el tènue fil del record i ella es revé quan, entre sorolloses ovacions, el veu saludar el públic, una i altra vegada.

56

El respiracompassat de l'Aurèlia, que dorm a la cambra del costat; el tic-tac del rellotge de caixa del menjador; el ressò d'algun tro llunyà, és el que sent Marian, desvetllat i fumant una cigarreta darrere l'altra. La nit té una pesantor turmentosa i sufocant que li oprimeix els nervis i li lleva la respiració. Tal vegada és perquè ha hagut de prodigar-se massa al teatre; fer compliments; parlar més del que hauria volgut... Potser és perquè no ha pogut restar amb la Marta, després de l'èxit per compartir-lo de ple amb ella i tenir-la per a ell, tot sol. Sí; deus ésser això. L'opressió no és per la nit tempestuosa, ni pel tic-tac del rellotge, sinó pel córrer de la seva sang, potent i ardorosa, que passa cor endins arrossegant l'amor, fent-lo afluir a tots els indrets del seu cos, emplenant-lo d'un inútil deliri que el fa naufragar entre les ones del desig. Que insensat desitjar el que no posseirà mai! Perquè, ho serà, algun dia, seva, la Marta? Podrà emportar-se-la, com tantes vegades ha somniat i començar, junts, una nova vida? A voltes una vaga esperança l'anima. Li sembla que ella també l'ama. Altres vegades en dubta. Com hauria d'amar-lo per passar per damunt de tot! Podria sotmetre-ho tot a l'amor? Segurament que no. I el capellà, amic seu, amb la seva influència... El detesta francament.

No el coneix i mai no li ha fet res, però sí, el detesta. Ell té la culpa que la Marta sigui tan estreta de criteri en les coses de la vida. Fins imagina... Si pogués deixar de pensar en tot això! Per què fer-se castells si ni tan sols la Marta sap els seus somnis?

Surt de la cambra per anar a la galeria. Passa davant la cambra d'ella. A sota la porta hi ha una ratlla de llum. No dorm, tampoc? S'atura. Què deu fer? Què deu pensar? Si girés el pom i entrés? No. No fóra prudent ni correcte. Ell, un home de món, encara té escrúpols. És que també influeix en ell, el capellà?

L'Aurèlia dorm, reposadament. Sols ells dos vetllen presos, tal vegada, pel mateix neguit. El pom de la porta s'acosta i s'allunya, com la mà que vol arribar-hi, indecisa. Passa, per fi, la temptació. A la galeria respira. Un remolí mou les plantes i la llússor dels llampecs aclareix la tenebra nocturna. Els trons retrunyen més a prop i comencen a caure grans gotes.

Torna a entrar. La ratlla de llum l'atreu de nou i posa la mà al pom i el gira i obre la porta.

Ella, vestida, encara, s'alça del balancí on seu.

- Per què no trucaves? -li diu, recriminant-lo.
- No ho sé. No em preguntis el que no puc respondre.
- Sabies que les tempestes m'espaoarden? Em faràs companyia.

I, prenent-lo de les mans, el fa seure al balancí on resta, aclaparat. Ella, apaga el llum i encén la làmpada de la tauleta. Abaixa la persiana al temps que un llampec li fereix els ulls.

- Marta -diu ella, - com em fas sofrir!
- Jo? -fa ella, amb sorpresa.

No saps la mala estona que ha passat al teatre, els pensaments dolorosos que ha tingut. Per això li diu que el fa sofrir. És injust. Ha de dir-li-ho:

- Per què sofreixes, Marian?
- I m'ho preguntes? No veus que t'estimo follament?

Ella s'agenolla, davant seu, com demanant-li perdó de causar-li mal i li assegura:

- Jo també, i també sofreixo.

Ell s'anima i s'alça; l'alça a ella i l'abraça.

- Què ens priva, doncs, de res, si ens estimem tots dos?
- Frida -diu ella, baixet, gairebé com un sospir.

- No podries oblidar-te'n d'això? Ajudar-me a viure novament? Podries seguir-me onsevulla que anés? Sempre he cregut que una dona com tu ha de sentir l'amor, impetuós, com una riuada sense aturador. Podries fer-ho sols d'afluixar tants lligams que et junyeixen a èpoques de la teva vida, ja passades. A moments, t'he

vist ben dona. Aquesta nit mateix, al teatre. Després, has semblat una estàtua.

- Marian! -diu ella, tremolosa-. No voldria ésser feble i ho sóc, ho sóc! No em parlis així que cediria i nosaltres no podem pensar en l'amor.

- Sí, Marta, sí -fa ell, obstinat-, no dius que també sofreixes?

I les mans, frisosos, oprimeixen les espatlles nues. Més suaus, després, pugen per la corba del coll fins a sostenir la testa.

- Mira'm, vida meva! Pensa sols en nosaltres, com si al món no hi hagués ningú més llevat de tu i jo...

- Tu i jo sols, Marian -repeteix ella, enduta per un desmai, inexplicable.

- I sempre junts, en vida i en mort.

La veu sona feble, baixa. Amb tot, podria desvetllar-se la senyora Aurèlia. Aquesta idea li trenca l'encís, l'emoció del moment i la retorna a la realitat. Ell segueix parlant mentre ella sua d'angúnia.

- Serem feliços, Marta, vivint plegats. T'adoraré sempre...

Les mans tornen a davallar pel coll, arrapant-s'hi. Una glopada de sang li aflueix el rostre i el contacte l'esborrona. Sols un gran esforç de voluntat, provocat pel temor que la intranquil·litza, la priva d'abandonar-se al defalliment que l'envaeix i, quan Marian l'abraça, segur d'obtenir el seu cos, submís, sota els batecs del seu:

- No és possible tot això, no és possible -barboteja, fatigosament, apartant-lo, amb brusquedat.

- Ho serà, ho serà! No em neguis l'esperança -diu ell, no volent donar-se per vençut.

- No...!

Però ja ha sortit de la cambra, sense fer soroll.

CAPÍTOL XIV

La torrentada

57

Tantes vegades que la senyora Aurèlia ha demanat al sagristà la clau de l'orgue i ell, fins avui, no ha pensat a pujar-la-hi, després de les Vespres. En Marian la mira amb esguard esgarriat.

- No t'agradarà d'anar a tocar l'orgue una estona? -li pregunta la Marta-. Recorda que has de fer-ho. M'ho vas prometre.

- Ho recordo, Marta. Compliré la meva promesa. Anem! -respon, animant-se.

Surten, ambdós, i passen sota el sol que sembla fer esclafir les pedres. Dintre la Catedral els revifa un gran benestar d'ombra i frescor. En Marian puja a l'orgue mentre ella, resta asseguda a un banc.

Frescobaldi, Bach, Frank... Ningú no suposaria que, qui els interpreta és un ésser humà i posseït de les gran febleses humanes! Un ésser que es migra per un amor de la terra. Tan a prop del cel que li sembla estar, a ella, sentint-lo! És recorda d'aquell dia, ja llunyà, que el mateix orgue va afeblir les seves cabòries i va reconfortar-la, espiritualment. Avui, però, no pot oblidar del tot que és Marian que li arrenca la veu, amb les seves mans de superdotat. En Marian, vulgues que no, la retorna a la realitat sempre, la fa baixar d'aquest cel i la torna humana. Ella l'ama, també, també es migra d'amor. També el sent, desposseït de tot allò que el faria ésser irreal.

En acabar, Marian va a cercar-la. Ella, agenollada, el convida a fer-ho també, i resta amb el cap entre les mans una estona, posseït d'un gran afeixugament.

- Llàstima que no puguem quedar-nos! -exclama ella-. Veuries que bonic és passejar pels Claustres al clar de la lluna.

Ell somriu, forçadament.

- Els claustres? Tens unes idees! Semblaríem dos monjos. Què se'ns hi ha perdut, per aquest lloc. Està bé visitar-los, perquè són bonics, però tu voldries sentir-te fora del món, precisament al meu costat.

Han sortit a fora. Ell contempla, arrovat, els reflexs lleonats dels cabells d'ella

i l'eurítmia del seu cos florit; la llangor dels ulls, la gràcia de la gent en plegar la mantellina... Sent el repicar dels talons damunt les lloses i el contacte de la seva mà, quan li ofereix ajuda per baixar els alts graons. Veu la seva presència, en fi, amb el perfum evaporat de Soir etoilé més enervant, encara. I, a la nit, no pot dormir, tampoc.

Ella passa, també, hores d'insomni, plena de dubtes i vacil·lacions. No serà, en el fons, una gran covardia negar-se a l'amor, ara que se li dóna plenament i que sent dintre seu, en un borbolleig incansable? L'amor que anys enrere va desvetllar-li en Monllor, que va anar morint, sense florida, amb tota la seva infinita tristot, va ésser un flameig que va inquietar-la de forma ben diferent. El dolor de saber-se incapaç d'atreure el cor d'ell, va ésser la màxima tortura que, amb tot, no va produir-li el sisme que ara fa trontollar el seu esperit amb batzegades brutals. Va ésser, aquell, un amor únicament seu, mentre que, el d'ara li ve de fora, també puixant, generós, compartit, follament compartit... Com voldria poder dir-li a en Marian tot el que pensa! Per què lluitar si tan fàcilment podria abraçar-lo només de travessar el passadís? Com ha d'ésser de manyac, de dolç, d'impetuós aquell home! I, per què no ha de poder gaudir de totes les tendreses que s'imagina i que li encomanen una tremolor estranya a tot el seu ésser, insatisfet ja, de quan era sols el petit rebroll que agombolava la Perpètua? Per què no obre la porta? Per què no es llença vers ell, com vol, i apaga aquest foc que sent cremar-li les entranyes? Travessar el passadís! Fóra sols un moment i no se n'adonaria fins a trobar-se amb ell, que faria oblidar-la de tots els seus neguits amb la seva manyagueria. Si ho fes? La senyora Aurèlia, qui sap si dorm? No, no sortirà de la cambra. Esperarà demà, a l'estudi. Hi anirà, sí, a dir-li que l'ama per damunt de tot.

I com si la solució imaginada apaivagués la tempesta interna, es deixa caure al balancí, exhaurida, i s'abalteix aviat.

58

Què fa avui, en Marian, que no va a l'estudi? Per què roman tanta estona a casa interessat pel diari que no diu res de nou? Ara un full... ara un altre... La Marta frisa. El propòsit fet la nit anterior no s'ha esvaït amb la llum del dia, ben al contrari, és més ferm. Està decidida. Però, per què no se'n va ell?

A mitja tarda demana més cafè. Més cafè! No pensa sortir, doncs?

- Vols dir que et convé? -li pregunta pensant en els propis nervis exaltats.

- Sí; estic ensopit i vull espavilar-me. He d'anar a l'estudi.

Ella respira, alleujada, mentre la senyora Aurèlia porta el cafè.

- No ho sé; trobo que fas mala cara. No et sents bé? -li pregunta amb interès veritable.

- Sí, però és que dormo poc -respon ell, naturalment.

- Prens massa cafè. Jo, amb dues gotes, resto desvetllada, per això no en bec mai.

- Tu, dorms que fas enveja -li diu, sense embuts.

- Com ho saps?

- Ronques.

- Mira aquest! Ara diu que ronco! -fa, mig ofesa-. Te n'havies adonat, Marta?

- No, mai! -respon.

- Perquè tu, deus dormir, també, molt fort i tranquil·la -fa ell, amb una espurna d'intenció.

La creu insensible fins a aquest extrem? Jo ho veurà dintre poc!

Per fi, se'n va. Ella, espera, encara, una estona, fent-li un salt el cor cada vegada que diu: "Ara!", sense decidir-se del tot.

- Aniràs a la Biblioteca, avui? -li pregunta la senyora Aurèlia, veient-la immòbil.

- No ho sé; no en tinc ganes. Hauria d'anar-hi, però...

- Fas mala cara, també. Val més que no hi vagis si la suplent ho porta bé. Aquest any, l'estiu no et prova gaire.

- Sortiré a donar un tomb. Potser entraré a la Catedral. S'hi està tan fresc!

És cert. En això no menteix. Però li fa mal pensar que no hi entrarà.

En passar-hi pel davant es neguiteja i, el túnel obert a través del Palau Episcopal li sembla fosc, com mai. Tantes vegades que amb mossèn Xavier va fer-lo aquest camí! Llavors era més ombrívol. I, volent distreure's, va recordant que l'absis no estava a l'abast de tots els esguards, com està ara, amb una reixa en lloc de la paret disgraciosa que hi havia; que el pendís de les acàcies ha desaparegut menjat pel Passeig Arqueològic tot just obert; que la Torre Gironella ha estat netejada de l'heura secular que s'hi arrapava... Paradoxalment, en temps del laïcisme, s'ha procurat que els monuments religiosos de la ciutat, florissin, de nou, sàviament restaurats o, simplement netejats i polits. Tothom havia contribuït a l'embelliment dels llocs antics a fi que tinguessin tot el respecte de la nova generació.

S'ha aturat davant la porta de l'hort. El llindar està vorejat d'herbes que comencen a assecar-se. No sap què fer. Tota la seva decisió, que li semblava tan ferma, s'afluixa. Amb el peu, aixafa les herbes i unes sargantanes fugen rebent, espaordides. Entra, per fi, i ajusta la porta. Però s'asseu als escalons, en lloc de

pujar-los. Sent el piano. Podria afigurar-se en Marian que ella és allà, intentant apropar-se-li, sense decidir-se del tot a fer-ho? Que fàcil és proposar-se quelcom! Que difícil, a vegades, portar-ho a terme!

Però, pujarà, pujarà! Que dreta és l'escala! Que esmorteïdes sota el sol, les verdures de l'hort! Quin camí tan llarg, amb la calor afeixugant! La porta de la torre està oberta. Gràcies a Déu que no haurà de trucar ni estar un moment més rebent el sol!

- Marta!

Marian, sorprès de veure-la, no sap què ha de fer, però intenta acostar-se-li.

A ella la voluntat li falla, completament, com si la sang li parés de córrer. Se sent buida, desinflada com un globus de paper que hagués voltat per l'aire bona estona i caigués, de sobte, pansit.

Girant-se, de cop i volta, surt de l'estudi, corrent, com una folla.

59

A la nit en Marian, perdent tot escrúpol, va a la seva cambra. Truca, baixet, amb la punta dels dits. Ella obre, sobresaltada, però el veu tranquil, el sent tranquil.

- No t'espantis. No et passarà res. Sols vinc a dir-te que he decidit marxar. No puc continuar aquest joc. No sóc un estudiant ni home per aguantar les teves criaturades. Comprenc el teu capteniment perquè, tal com has estat criada, has de tenir perjudicis, forçosament i has de menysprear l'amor que t'ofereixo i que no és només que amor. Això no és prou. Les dones voleu més, ja ho sé, però jo no puc donar-te altra cosa. T'ofereixo benestar, també, però encara és poc. Hi ha d'haver papers, lligams, benediccions. Ja me'n faig càrrec.

Parla inútilment. Ella no l'escolta. Li ha dit que marxaria i ja no vol sentir res més. No pot sentir res més. No, no! Que no se'n vagi! No podria viure sense ell ni suportar la seva absència!

- Te'n vols anar? Creus que no t'amo, ho creus!

- Què he de creure sinó el que em fas creure tu? Quan una dona ama, ho demostra amb valentia. El teu fer és intolerable per a un home de la meva edat.

- No ho vull que te'n vagis! No ho vull! -diu, sanglotant-. No pots deixar-me així, tan de sobre, després de saber que no tinc altre pensament que tu. Vols que em mori de tristesa ací, sola?

El plor de la Marta no el sorprèn gaire. Se li acosta, tracta d'aconsolar-la:

- Què et passa, què tens?

- Si te'n vas aniré amb tu, vull anar amb tu!

- I jo vull que vinguis, dona, ho vull -diu, abraçant-la.

Ella el besa llargament. Marian, com un avar, gaudeix de la besada que voldria inacabable. Després, beu les seves llàgrimes frenètic, tremolós, com ella, i estreny el cos que se li dóna sense recança.

- Criatura meva! Estimada! -diu, amb veu tallada per l'emoció.
- Vull anar amb tu, ho sents? -prega ella, dolça com mai-, on tu vagis.
- Sí, sí, marxarem junts, tots dos. Qui podrà impedir-ho?

La nit passa, silenciosa i la Marta beu a la copa de l'amor. A l'albada descorre la cortineta i el nou dia entra per la finestra. Se sent feliç i pensa que res no podrà deturar-la de seguir en Marian. Ara ja és una dona!

60

A primera hora del matí es presenta, a la casa, mossèn Xavier. Ha hagut d'acompanyar un vell malalt, ple de xacres, a l'Hospital i han fet el viatge aviadet perquè després, amb la calor, hauria estat insuportable per al pobre home. Per ell no, que altres coses pitjors ha de suportar!

La Marta, immersa en el seu son de felicitat, a aquella hora, i després de la nit passada, no el sent. La senyora Aurèlia la crida, pensant que potser romanceja per la cambra.

- Tenim visita. Cuita a arreglar-te!

Ella es lleva, endormiscada i entreobre la porta. Quan sent la veu del sacerdot es neguiteja. No sap si tindrà valor per mirar-lo cara a cara. Però, el seu pla d'anar-se'n amb l'amat no podrà deixar-lo traslluir. Sap que ell no l'aprovaria. I, quines ganes de fer-lo parlar inútilment si ja ha decidit quin ha d'ésser el seu camí!

- Ets car de veure -li diu, no obstant, contenta.
- Què vols! Estic lligat! M'ha costat molt d'aplegar unes quantes ovelles i, si les deixava gaire sovint, s'escamparien, de nou.
- Estàs prim -fa la senyora Aurèlia que s'inquieta sempre per la salut de tots-, treballes massa, potser?

- I ca! Cavo l'hort, rego... total res. Penso que, el que més m'aprima és caminar. Està tot tan escampat allà dalt! Però a les cases hi ha malalts que cal visitar, donar-los fe de vida perquè, quan es vulguin morir, es recordin de mi per posar-se en pau amb Déu. Tinc salut, què més vull? No té importància l'estar prim. Així camino més lleuger!

Però la senyora Aurèlia no es convenç, ni la Marta tampoc. Un gran remordiment li oprimeix la gorja. Deu passar privacions; deu donar fins el que ell necessita! En els mesos que en Marian és allà, ha pensat poc en ell. Ara, veient-lo tan dolç com sempre, tan humil, tan conformat, no sap avenir-se'n. Com ha pogut

oblidar-lo en tant d'extrem? Com ha pogut deixar-lo amb les seves necessitats? Pobre mossèn Xavier, tan prim, tan colrat pel sol! Deu haver de repartir qui sap si la collita de l'hort i tot, a més dels pocs diners que haurà anat rebent del Bisbat. Mentrestant, ella llua collarets de brillants. De bona gana s'agenollaria als seus peus demanant-li perdó per la seva inconstància.

Els ulls d'ell es fixen en ella, serens, com sempre, però amb insistència, com si endevinessin quelcom. No sap per què la mira tant ni s'ho imagina. No s'ha vist el rostre marcat per la lluita dels darrers dies, el seu rostre càndid, habitualment. Ara, unes ulleres profundes, apaivaguen la claror del seu esguard.

- Seu ací, que esmorzaràs.

I la senyora Aurèlia li assenyala el lloc preparat per a en Marian - deus haver-te llevat molt d'hora.

- Encara era fosc quan ho he fet i he dit la missa, però el masover, que ens ha acompanyat a l'estació, havia d'anar a mercat i no podia esperar-se.

- Quin sacrifici viure en un poble així! Nosaltres tan ben apeixades, amb totes les comoditats! Vols dir que anirem al cel?

- És clar que sí, - diu ell, rient.

- Però no tindrem tanta glòria, no és possible.

En Marian en sentir la conversa s'ha llevat. Quan s'assabenta de qui és la veu que ha estat sentint, s'emplena de mal humor.

- No el vull conèixer, pobre capellànet! Què m'importa?

La Marta es desencisa.

- Jo em creia que t'interessaria...

- A mi? Vols que m'interessí aquest home que no ha fet sinó emplenar-te de manies? El millor serà que no hi parlis gaire. Fóra ben capaç de dissuadir-te...

- No, això no. Ara sé el que vull.

- Jo també, per això n'estic gelós, d'aquest tipus!

La Marta troba incorrecte el procedir d'en Marian. Prega, de nou, a l'amat.

- No hi perdràs res, en conèixe'l, creu-ho. És simpàtic i comprensiu!

- Comprensiv? M'estranyaria. Però, si ho vols tu... això és el que m'importa.

Després de saludar-se, mossèn Xavier li diu:

- Encara que no me n'havia assabentat, sabia que vostè era aquí. Vaig llegir-ho al diari.

- No li ho havies escrit, Marta? -pregunta, sorpresa, la senyora Aurèlia.

- No. No havia tingut temps.

Ah! Per què ha de donar aquesta excusa tan poc brillant? Se sent avergonyida i enrojola lleument.

En Marian la salva del mal moment:

- Jo en tinc la culpa. L'he acaparada tant, aquests mesos! L'he feta sortir a passejar, li he fet escoltar música moltes estones... i així ha anat passant el temps.

- Ho suposava. Per això no vaig fer-ne cas. Però m'hauria agradat que m'hagués escrit. Mentiria si digués el contrari. A un poble tan apartat, tan al cor de les Gavarres, rebre lletra d'amics és un consol molt gran.

En Marian es molesta del desig que ha manifestat el capellà d'una forma tan simple. Però segueix la conversa sense sentir res del que diu. Per obligació, car ha promès a la Marta estar atent.

- Me'n faig càrrec -diu- i admiro el valor que suposa viure en aquests llogarets perduts entre boscos.

- No és tan admirable ni fa falta tant valor, cregui-ho. El que es necessita és paciència i bona voluntat. Ganes d'estar-s'hi perquè algú ha d'haver-hi que els recordi que són quelcom més que bestioles.

- Aquesta deu ésser la part més difícil del seu ministeri: fer-se escoltar.

- Escoltar? És possible que arribin a fer-ho, però, sempre, amb aquella expressió recelosa, com dient: "A mi, aquest, no em fum!". I és que, com Crist, no podem predicar res més que la pobresa i l'amor, dues coses que no interessin ningú. Ésser pobres, quina gran dissort! Estimar, quina feblesa! Si poguéssim predicar prometent el benestar, les comoditats, el luxe, com els polítics!... Però Crist, no va dir mai: "Sigueu feliços, sigueu rics..." sinó: "Sigueu perfectes, guanyeu la vida eterna". I la perfecció consisteix a suportar, resignadament, tota contrarietat, a abandonar tota cosa vana. No ens enganyem. L'home no suporta només que renegant i deixar de banda les vanitats, els és impossible, a molts. Quant a la felicitat eterna, se'ls apareix llunyana i dubtosa i el temor a les penes de l'infern, no commou els pobres ni els rics.

Feia temps que en Marian no havia sentit a parlar així. Coses de capellans! Fa un esforç per mantenir-se interessat a la conversa. S'avorreix, en que ho dissimuli.

El sacerdot segueix enraonant, tranquil·lament.

- No estic desanimat, per això, i no voldria que interpretés les meves paraules com un desencoratjament. Sempre se'n treu un fruit o altre de predicar el bé. Fa pocs dies va venir a veure'm l'amo de tots els boscos de la rodalia. Un home ignorant, però ric; brusc, vermell de cara, valent... La seva visita no va ésser de compliment; va venir sols a encarregar unes misses de part de la seva bona mare: "Coscs de dones, sabeu? -va dir-me. A mi els esperits no m'espanten". "A mi tampoc -vaig respondre-li". I amb aire saberut em va engegar: "Oh, ja ho suposava. Mos poseu la por al cos i prou perquè tot siguin misses. A mi, però, no m'enredarieu gota".

"Ningú no us vol enredar", vaig dir-li molest. I ell sense perdre el to de suficiència encara es va atrevir a dir-me: "No pas poc. Prediqueu el que no creieu, vet-ho aquí". Procurant no perdre els estreps li vaig respondre: "Això ho dieu vós. Com voldríeu que un home, jove com jo, hagués vingut a viure entre aquests boscos i s'hagués vestit com un escarabat si cregués que tot és mentida? Podríeu pensar-ho una mica. Hi ha coses al món molt més boniques, no us sembla? Llocs amb dones belles, teatres i passeigs. A més a més, oficis molt més agradables i fàcils". Ell devia recordar, molt bé que l'hivern anterior havia anat a portar el Viàtic a la seva mare, amb neu fins al genoll i en la fosca de la nit. Crec que, per un voler de Déu i perquè complia el meu deure, no em va passar res, ja que feia tres dies que estava al llit, amb febre, i vaig alçar-me'n perquè el meu ministeri ho exigia. Li ho vaig fer remarcar. No hauria estat una ximpleria, tot això, si jo no hagués cregut en la seva eficàcia? Va ésser necessari que, davant d'aquell gamarús, em fes un xic l'heroi, cosa que no s'adiu gens amb la meua manera d'ésser. Però no n'hauria tret res d'anar amb humilitat. Era un esbirro presumit, un escanyapobres i com que no volia deixar-lo marxar tan senzillament encara li vaig recordar que res no hi ha al món com l'acompliment del deure i que complir-lo és sempre bell, encara que s'hagi de perdre la vida en fer-ho. Ell, com a ric, tenia el deure d'ajudar els pobres i no estafar-los com feia; jo ric en coneixement de Déu, havia de repartir, també, la meua riquesa entre els que no el coneixien o el coneixien poc i per això estava allà. Dos deures semblants en que la riquesa fos diferent. Si jo era mal vist perquè el complia, ell ho era per tot el contrari: "Els temps no us són propicis -li vaig remarcar- i les vostres coses pinten malament. Si no els ho doneu de bon grat, els ho haureu de donar per força". Se'n va anar, corregut, i avui, m'ajuda bastant a les necessitats de la parròquia.

Seguint en el seu paper d'home interessat pel que el fastigueja, en Marian li diu:

- Ja veig que no tot són desavantatges.
- No; certament, i una mica d'èxit dóna nou valor per provar d'aconseguir-ne d'altres. I no s'està tan malament al poble, diantre! Ara construeixen un Sanatori a prop. Això farà que en posin el llum elèctric i ja estan obrint la carretera.
- M'agrada saber que us posaran l'electricitat. Llavors et regalaré una ràdio -diu la Marta.
- Gràcies, però potser els carboners s'espantarien del soroll.
- Ja faràs que s'hi acostumin. Tot el món estarà al teu abast i podràs sentir música. No t'agrada, això?
- Sí, quin dubte hi ha? Potser em serveixi per aplegar noves ovelles. Qui sap si aquesta és una gran idea?

- Almenys és una idea bonica, ben digna d'ella -diu Marian- la de fer-li sentir música.

- Ah, però allà, qui no la sent és perquè no vol -fa ell un xic festiu-. Hi ha la música del vent, la dels ocells i la dels brins d'herba quan es mouen; la de l'aigua que salta pels torrents... en fi, tota aquesta música natural que la Marta ens contaria molt bé en uns versos i jo no sé explicar prou bé, però que és, també, molt agradable i supleix la manca de l'altra, que han inventat els homes. Qui no s'accontenta és perquè no sap apreciar la bondat divina que ens va regalar amb tanta formosor. No vull dir que no em plagui molt la música, tal com s'entén. Justament, si no fos abusar, li demanaria que toqués alguna cosa perquè no fos dit que, havent-lo conegut, no he pogut sentir-lo.

En Marian mira la Marta. Haurà d'arribar a tant? Assenteix, de mala gana, dissimulada. Què en podrà saber aquell bon home del que ell tocarà? Si és capaç de trobar musicals els brins d'herba! A còpia de tractar pagerols li agrada el mateix que a ells.

Després del concert improvisat, mossèn Xavier li dóna les gràcies. L'ha escoltat, senzillament, però paladejant la música com ho hauria fet amb una menja exquisida, tastada sols de tard en tard. I encara li confessa:

- Sóc un apassionat de l'orgue. A la Catedral vaig tenir ocasió de sentir grans mestres. No que vinguessin a fer concerts, però, estant de pas, pujaven a tocar. Sembla que l'orgue nostre és de primera, el cert és que, com li deia, els més grans organistes del món l'han volgut tocar. Un d'ells, potser el més eminent: el Doctor Schweitzer. No oblidaré mai ni el seu concert ni la seva figura senzilla. Quin home admirable! Molt més encara, com a ésser humà, ja que va deixar de banda la glòria per a anar-se'n a l'Àfrica negra a exercir la medicina, estudiada expressament per a això.

Marian pensa que els capellans no poden fer sinó sermonejar. El Doctor Schweizer és admirable, sí. Creu que no n'està assabentat? Diu, després d'un silenci:

- El Doctor Schweitzer és un ésser privilegiat.

- Sí -fa mossèn Xavier-, perquè deixa el clam del món, essent-ne el primer organista, per anar a exercir la caritat allà on ningú no pot veure com ho fa ni retre-li homenatges, és un do que no es concedeix a qualsevol. Do envejable, en veritat.

Que mossèn Xavier cregui que el primer organista del món és el Doctor Schweizer, molesta profundament en Marian. Molts periòdics han dit que era ell. Per què un home de tan poca talla com el capellà dels bosquerols, es permet fer

afirmacions tan categòriques? Diu amb un deix de despit:

– Sí, és millor fer el bé que tocar l'orgue. Ben mirat, els organistes, com qualsevol altre artista, som éssers inútils. A què treu cap la nostra feina? Entretenir els ganduls, els que no tenen res a fer...

Mossèn Xavier, que no entén la ironia d'en Marian cuita a respondre:

– Oh, no, no! La música, com l'art en general, també dóna esplai a l'esperit. I no tothom té vocació per passar-se la vida cuidant malalts. Jo sols deia que, per a mi, els que tenen aquesta vocació, poden anomenar-se benaventurats, sense que aquesta afirmació, inclogui cap menyspreu pels artistes.

Però en Marian no vol saber-ne res més de tot això, i pretextant haver d'estudiar, se'n va a la torre. Deixa a la Marta amb recança, però sent que mossèn Xavier s'acomiada també, fins a l'hora de dinar. Haurà d'aguantar-lo encara més? Si no fos per ella se n'aniria al restaurant.

CAPÍTOL XV

Torna la calma

61

La presència de mossèn Xavier ha pertorbat la Marta, que no vol deixar-se influir per res en les seves decisions, en endavant. No obstant, no pot negar que ell encarna la rectitud, la fortalesa, l'enteresa d'ànim i que és la presència de tota la seva vida sense un pas mal donat, sense un tort que pugui acusar-la. Tanmateix, però, se'n pot dir vida d'allò que ella ha viscut? D'aquells anys subjecta a tots, sense la més petita sublevació, acceptant-ho tot sense contrariar mai ningú? Qui li ha fet saber el que és la vida ha estat en Marian; tot el que pot haver-hi de bell, d'agradable, de corprenedor; tot el que poden, encara, tenir de plenitud els anys que li resten... No, no vol més suportar aquella existència vàcua, grisa, que ha menat tant temps. Vol viure i vol amar, ella, que és una enamorada de l'amor! Ara, no hi haurà cap força capaç de separar-la d'en Marian, d'aquell home, seu, per propi voler; ni vol pensar en res que s'oposi a deixar-li seguir el que el cor li demana. El pas donat és tan important que ja no pot tornar enrere.

Per a què l'ajudi a afermar més la seva voluntat, va a la torre, on, en Marian la rep abraçant-la amb efusió. Ella s'abandona a les carícies, sense parlar, embriagada, arrossegada per l'onada amorosa amb què ell la cobreix.

- Tinc por -li diu ell, pres d'un gran temor-, tinc por que canviïs de pensament. No et deixis convèncer. Tot el que ell digui, quina importància pot tenir ja, per a nosaltres?

- No em deixaré convèncer, Marian. Pots estar-ne segur. Sé el que vull i et vull a tu -fa ella, amb vehemència.

- T'ho dic perquè sé que sempre ha estat molt important per a tu la seva paraula. I, ja ho veus, no té ni delicadesa en dir les coses. Si no me'n vaig a l'Àfrica negra no tindrè mai mèrit.

- No, Marian -el defensa ella-, no l'has entès; no és això el que t'ha volgut dir. Ell admira tot el que sigui renúncia de si mateix en benefici del pròxim. Fa temps que em va dir que li plauria anar a les missions.

- Podia haver-hi anat, ja! O es creu que, per aquí també som negres? -fa ell, agrament.

- No, no ho creu, Marian. Deixa de jutjar-lo sota els efectes de la molèstia que et causa que hagi vingut. Tu no saps com és ni el que jo li dec. Si no he passat la vida fregant rajoles ha estat gràcies a ell que em va fer de mestre desinteressadament i la tia va adonar-se que jo no servia ni serviria mai per fer de minyona. Pots creure que, sense el seu gest espontani, no me n'hauria salvat. Però no temis, no, amat meu! -li assegura ella, besant-lo amb passió-, que res no em separarà de tu.

A ell li sembla que la veu de l'amada sona segura i, per no disgustar-la o provocar-li una reacció contraproduent, deixa de parlar del sacerdot.

I, ambdós, a la quietud de la torre, vessant l'amor que se'ls escapa pels porus de la pell, fan plans per al futur. Viatjaran. Aniran a la Côte d'Azur, a Itàlia, a Grècia... Els més bells racons del món abrigaran el seu amor, que mai res no podrà destruir.

62

Durant el dinar en Marian, sent minorada la seva acritud. Segueix pensant que el capellànet és un infeliçot, carregat de bona fe, però li parla amb cordialitat. Mossèn Xavier l'escolta sense poder evitar, de tant en tant, mirar la Marta. Ella sent els ulls de l'amic poant fins al fons de l'esperit, cercant el perquè dels senyals del seu rostre. I no pot evitar que li deturin bona part de la volada dels pensaments. Aquests ulls interrogants inquiets, que pesen damunt d'ella, la tornen a la realitat, la desperten d'aquell son del qual ella no voldria revenir. Fa unes hores es creia feliç i li semblava saber què volia; li semblava haver solucionat el problema de la seva vida futura. Però, com solucionar el que sols tenia una solució capciosa? Marian seguia essent un home casat i pel mig, hi havia, encara, la terrible Frida, la nena innocent. Podia ella voler per a la pobra criatura el que tant l'havia fet sofrir a ella, quan era petita: la manca del braç patern? No és això el que proposava amb la seva solució? Sota els ulls que la miren, i que no trasllueixen defalliment, sinó una gran netedat d'esperit, se sent com avergonyida. Ah! Però ella ama! Ama amb tota la força del seu esperit apassionat! No pot avergonyir-se de res ni tornar enrere...

L'amat també la mira, embolcallant-la amb tendreses, amb promeses d'hores de goig, de dies d'inefable felicitat. No, no pot penedir-se de res. No tindria valor per desenganyar-lo ni produir-li l'amarguesa del desencís. El veu ja, sense inquietud, remenar tranquil·lament el cafè; el sent parlar amb normalitat, fins amb

loquacitat, com va contant al capellà, les meravelles de les grans ciutats europees, els tresors del Museu Vaticà. Està segur, segur d'ella i l'adora, a través de la petita distància que els separa.

Maquinalment s'alça de la taula. Els seus moviments, plens de torpor, acusen el seu estat depressiu. Poca estona després, mossèn Xavier s'hi atansa, veient-la immòbil i dreta davant la balconada.

- Marta, no has d'explicar-me res?

No esperava aquesta pregunta i se sorprèn.

- Explicar-te? -fa, com caient d'un núvol-. No, què vols que t'expliqui?

- A moments, m'ha semblat que volies dir-me alguna cosa. Per això t'ho pregunto.

Ella el mira, un xic porugament.

- No passa mai res, per aquí cada dia tot és igual.

- Vols que anem una estona a la Catedral? -li demana-. Vull anar a fer la Visita i m'agradaria que m'acompanyessis. Recordaríem aquell temps. No et sembla bé?

No sap què respondre. És perillós el que mossèn Xavier li demana, ho sap. I dubta, abans de decidir-se. Però ell insisteix:

- En aquell temps sí que érem feliços tocant les campanes i no pensant en tantes coses que ara hem de pensar. La joventut és una gran cosa, Marta. Però sembla que no t'agrada. En tot cas, deixem-ho córrer. Hi aniré sol.

- No -fa ella, decidida-, no em serà cap sacrifici acompanyar-te. Allà sempre s'hi està bé!

Després de la Visita van als claustres, que estan tancats. Demanen la clau al sagristà i davallen els pocs graons que hi ha a l'entrada. L'olor dels boixos, atuits sota el sol, els dona la benvinguda. Les hortènsies comencen a florir, presoneres del silenci i un brodat d'ombres amoreix la reverberació del sol. S'asseuen sota una arcada.

- Aquesta quietud m'agrada. És un recés evocador. M'imagino els monjos de la Cartoixa passejant, igual que muts, un dia i altre... -fa ella, per a dir quelcom.

- I tu, per què vols fer la muda, també? Per què et negues a dir-me el que et passa? Vols que ho endevini? T'adverteixo que tinc una sospita... és el germà de la senyora Aurèlia, el culpable?

- Tens bona intuïció, sí. Però no li diguis culpable. Aquesta vegada faré el que em sembli.

El mira amb ulls desafiadors, com ell mai els havia vist.

- Amo en Marian -prossegueix-, i l'amo moltíssim.

Mossèn Xavier resta atuit per la clara confessió i el desvergonyiment de la

noia. No li sembla possible que, aquella, sigui la seva veu, ni aquells ulls, els seus ulls. Pressent que tindrà feina.

- Però, ja saps què dius, Marta? Jo tenia entès que en Marian era casat.

- Ho és. Però ell i la seva dona no s'entenen. Es va equivocar.

- Ah! Així tot s'explica. No deu voler ésser ell sol l'equivocat i mira si pots equivocar-te tu, també. Un cas curiós!

- No, Xavier, no m'equivoco! L'amo, això ho sé segur. El seguiré on vagi, tota la vida! -cria ella, impulsiva.

- Tot això és pitjor del que m'imaginava, ho confesso, i, francament, no sé què dir-te. És aquesta la teva voluntat? Qui podrà privar-te'n si ja ets major d'edat de fer aquesta bestiesa?

- Pots dir que és una bestiesa, però ja està feta, i no puc tornar enrere. Entre en Marian i jo ha succeït l'inevitable, per això sé que l'amo més que la meua vida.

Unes gotes de suor perlegen el front del sacerdot. És la suor provocada pel sofriment de tot el que la Marta li revela. No voldria haver d'escoltar-la: "Senyor, passeu de mi aquest calze...!"

- Estic trastornada, ja ho veus. Mai no m'havia amat ningú i ara m'il·lusiona que ell ho faci. És un gran home i un gran artista i vull viure, vull saber el que és la vida al seu costat, compartir la seva glòria...

Mossèn Xavier calla i la mira, amb les mans juntes. La tarda va posant-se calitjosa atenuant la transparència del cel. De tant en tant, el vent fa batre l'ala dintre el petit recinte silenciós, on sona la veu de la Marta càlida i segura.

- Per què calles? Et dec semblar avorrible.

- Sí que m'ho sembles, no he d'enganyar-te. Has estat capaç de dir-me que mai ningú no t'ha estimat. Per què? Com pots saber-ho? Et dic, de veritat, que pateixo per no poder donar-te una bufetada, que és tot el que mereixes.

La indignació de mossèn Xavier no pot contenir-se.

- De totes formes t'agraeixo la franquesa que has tingut en dir-me els teus propòsits. Penso que n'estarà de contenta la senyora Aurèlia quan li ho diguis, amb tanta senzillesa!

- No penso dir-li-ho. No gosaria.

- Ah no? Serà millor malferir-la a traïció. Així li regradaràs tants anys de zel i d'afecte. Sí; és millor així: desaparèixer com una lladre, emportant-te'n el que no et pertany. Un acte digne de lloança. Si he d'ésser-te franc, penso que no estàs en tu, no és possible.

Ella ha començat a perdre la serenitat. És cert que la senyora Aurèlia no es mereix la coltellada que rebrà i amb la qual cosa no havia pensat. Els seus ulls

han anat perdent, també, l'aire descarat que havien pres, en veure la desolació dels de mossèn Xavier.

- No sé què dir-te -mormola, un xic confusa-, potser tens raó, però estic enamorada.

- És l'única disculpa que tens, criatura! Però no, no pots seguir aquest home, que no és el teu. Torna en tu i recapacita. Ja que has oblidat els Manaments pensa, almenys, en el mal que a tu mateixa et faries. I en el que faries als altres. Per favor, no m'obliguis a la violència!

I, quan ho diu, la mira amb les mans juntes, encara. És una actitud seva freqüent. Així va prometre, quan l'ordenaren, obediència i respecte als seus superiors i, així, se li va prometre que la pau del Senyor restaria sempre amb ell. La Marta, que va agemolint-se, les mira, dolces i dòcils, buides de tota cosa vana, captives de Déu. Mans que beneeixen, que absolen, que treballen... Ara es despleguen, suaus, recollint el manteu que s'esmuny. Però ella sap bé fins on poden arribar aquelles mans. Uns companys seus en tenen record, i també, aquell homenet de quan era nena.

- No és bonic haver d'arreglar les coses a cops de puny, però si les paraules no basten, no hi ha més remei. Hi estic disposat. Serà tan poc cavaller en Marian, que no s'avingui a raons?

- Oh, no, no -diu, espaiada-. A ell no has de dir-li res. Tot és culpa meua.

- Culpa teua? No, no ho crec. Tu hauries estat incapaç de pensar una cosa així sense que t'hi ajudessin. Però si no ho vols, no li diré res. No deixaré, però, que donis aquest pas, no Marta, no deixaré que el donis. No vull que facis malbé la teua vida tan totxament. No podria suportar-ho!

La Marta s'adona que el sacerdot la mira sense rancor, però sí, amb esguard trist; s'adona que la vol defensar d'allò que ell creu ha d'ésser un mal per a ella; que no ha variat amb el temps i que de la mateixa manera que en altra ocasió va defensar-la d'un mal home, ara vol fer-ho també de la follia d'en Marian. I no pot dubtar que està disposat a tot per a aconseguir-ho.

No sap per què aquesta protecció la fa feliç. És un contrasentit, però li plau. Una gran mansuetud l'envaeix i no comprèn com, moments abans, ha pogut dir-li, sense enrojolar, tot el que li ha dit.

- Perdona'm que t'hagi fet tant mal -diu, amb sinceritat-, no m'ho pensava.

- Com és possible que pensessis que hauria pogut escoltar-te sense que se m'esquincés el cor? Com a amic i com a sacerdot no em podia ésser agradable. Marta, Marta, quin malson, Déu meu!

- En Marian no en té la culpa -fa ella, inculcant-se-. Sí que fou ell qui em va

fer concebir il·lusions, però se n'hauria anat davant la meua negativa. Va ésser llavors, veient que anava a perdre'l, que jo vaig suplicar-li que es quedés i vaig fer possible la caiguda. Sí, Xavier, jo sóc la culpable. Encara vols defensar-me? Per què no m'apartes lluny de tu?

- Com podria apartar-te lluny, si em necessites més que mai? Hauria d'ésser menys que Jesús? No em facis cercar dicteris per adreçar-te, no en sabia, no podria...

- Perquè no ets reganyós. Però jo mereixo que em recriminis.

- No, Marta -diu ell, apaivagat-, no puc recriminar-te. Si no sóc reganyós és perquè crec que, ésser-ho, és un greu defecte en un sacerdot. Si Jesús va ésser tan dolç amb els pecadors! Si Ell va ensenyar-me ja que no ha de fer-se, com hauria d'escriu-dassat-te jo, ara, i ésser menys que Ell? Ah, Marta, si només fóssim esperit! Però la matèria, a voltes, pesa tant, que l'arrossega, no el deixa pujar amunt. Tot el que t'ha esdevingut, no és res que no li pugui passar a un ésser humà. Que és lamentable? Sí. Que em dol? No he de negar-t'ho. Però dóna gràcies a Déu si, essent tan poc com sóc, influeixo per privar-te del cúmul de dolors que et reportaria anar-te'n amb en Marian, que no et pertany. Deixa'l, que se'n vagi! Sobreposeu-vos! Ja es guarirà la vostra ferida, ja es guarirà. El temps tot ho esborra.

La Marta plora. El cor bondadós de mossèn Xavier no pot suportar el dolor d'ella que acaba de rompre-li. Ah, bon Déu! Per què, entre la seva bona llavor els enemics de l'ànima hi havien sembrat cogula? Per què havia hagut de compartir la feina fructuosa amb la destructora de l'enemic?

- Benaurets els que ploreu, Marta, va dir el Mestre. Aquestes llàgrimes t'enfortiran.

- Com li ho diré a en Marian? -pregunta ella, decidida a acabar l'episodi.

- Senzillament i sense embuts. Ja sabeu el que penso del compliment del deure i, complir-lo, no és exclusiu dels capellans. L'ha de complir tothom. Ell té una filla. Pensa en tu i decanta'l cap aquest costat. Pot ésser un llaç d'unió entre ell i la seva muller, altra vegada.

- És difícil, ella no l'ama, tampoc.

- T'ho ha dit ell? Doncs bé, et diré que no saps si és cert. Ell t'ha donat les seves raons de desavinença. Quines et donaria, ella? Vés a saber! Fa d'ésser mal jutge quan sols se sent una part.

- Ell no pot suportar-la.

- I la filla pot fer que se suportin. No en dubtis. Ella hauria fet que no trobessis la felicitat al costat d'en Marian. Hauria reblert la teua vida de neguits i

no hauries pogut fer-te escàpola a les recordances que, tal com ets, t'haurien aniquilat. La tortura en què t'ha fet viure el teu tarannà, hauria estat, només, un aprenentatge del dolor.

- Ja n'estic lassa! Ara comprenc per què hi ha dones que cerquen la pau dels convents. Si encara hi fos a temps!

- Lluny de tu aquest pensament! Fóra tanmateix ben poc digne consagrar-te a Déu perquè el món no t'abellix. No creguis que a totes les monges les ha mogudes el desencís de la vida. Ben cert que Déu es val d'això, moltes vegades, com s'ha demostrat a bastament, per atreure's les ànimes, però no és la regla general. I això és el que sembla incompreensible: que sigui per donació absoluta d'elles mateixes que han xifrat en Déu llur ideal amorós. Però tu no et trobes en aquest cas. Et sembla que sols així podries redreçar-te i obtenir la pau? Pots fer-ho igualment, sense enclaustrar-te. Des de fora.

- I, a fora, tot em pesarà com una llosa de sepulcre.

- Amiga meva, tancant-te en un convent no hi adobaries res. Els teus pensaments, ho comprenc, seran, encara, per molt temps, d'en Marian. Què hi faries a un convent pensant en ell? Et convé, pel contrari, distracció. Has pensat alguna vegada d'anar-te'n amb el teu pare? Hauries d'anar a cercar-lo, mirar si el pots fer tornar. Mentrestant passaries un temps que podries aprofitar per ampliar els teus estudis i coneixements de les coses. Això no et sembla més encertat que una reclusió? Tu no tens temperament d'ocell engabiati.

- Sí, ho provaré...

Mossèn Xavier pensa que la solució li és dolorosa però que si és a canvi de retornar la tranquil·litat a l'esperit de la Marta, apedaçarà l'esquinç obert, suara, al seu cor.

63

La vesprada ha vingut foragitant del cel les falzies. A la sala, en Marian, toca unes composicions.

- És estrany que s'entretengui amb peces tan petites! -diu la Marta, sentint-lo.

- Les *Cançons Poloneses* de Chopin? Petites sols d'extensió -aclareix la senyora Aurèlia-. Què t'ho digui ell, si no.

Potser que anés a la sala? En tot cas no serà per preguntar-li res. És massa important el que ha de dir-li! I, com ho farà? Li havia promès que el seu pensament no canviaria, i, heus ací que, ara...

Ell no la sent entrar tan sols. La sala, només il·luminada per la làmpada del piano, és plena d'ombres. Dintre d'una d'elles, s'asseu la Marta, amagant-se. Per

què? No és la seva voluntat parlar-li? La seva voluntat...? Pensa en mossèn Xavier. Sí; serà la seva darrera conversa. Després, quan sigui fora, ja no sentirà més la seva veu, ni aquesta música meravellosa. Com començarà si ell està abstret amb l'aire de l'allunyat món per les escales del músic romàntic a qui l'amor, també, va fer sofrir tant? Li és odiosa Georges Sand! Mai no comprendrà per què aquell esperit delicat trobava conhort en la seva companyia. Potser pel contrast?

- Ets aquí, Marta? Què hi fas tan allunyada. Acosta't.

Aquestes paraules tenen un to especial i les obeeix, com obeïa, de petita les de la tia Perpètua, sempre en imperatiu.

- T'agraden aquestes cançons?

- Sí, però si deixessis de tocar podríem parlar una estona.

- Tan important és, el que has de dir-me? No podries dir-ho en un altre moment?

És el temor que parla per ell. Sap de sobres el que li vol dir. No endebades ha passat la tarda amb mossèn Xavier! I voldria endarrerir-ho, no sentir-ho... Que el deixi estar tocant...!

Però Chopin s'acaba i el musiquer de la senyora Aurèlia no és gaire nodrit. Hi troba la cançó de Bach. La toca i ella, novament, es commou. Que cruel i trist el que els passa!

- No sé quin és el nostre destí -diu- probablement haurem de morir separats, tal com viurem.

- Si tu ho vols, serà així.

- Serà així, no perquè jo ho vulgui, sinó perquè el teu estat ens ho imposa.

- Sí, és clar, el meu estat. I mossèn Xavier és tan persuasiu! Què és el que no et faria entendre quan parla del deure? M'ha vençut el capellanet. Serà rústec i pagerol, però m'ha vençut. L'ames més a ell que a mi. Et quedaràs i així estarà content. Mentrestant la felicitat m'ha fugit; se m'ha aigualit el bon gust de la fruita a la primera mossegada. I tot perquè hi ha un altre home pel mig. Si el meu estat és dur, què direm del d'ell? Què et podrà donar mai? És un pelat...

- Oh, Marian, com ho has interpretat, això? És horrible que pensis d'aquesta forma! Jo no em quedaré ací i ha estat ell qui m'ha aconsellat que me'n vagi. És l'amargor que t'ha fet parlar, per això et perdono.

- Pss... On vols anar?

- Amb el meu pare. Tu torna amb la teva muller i amb la teva filla. Estima-la! Porta la teva sang. Qui sap si a ella li has llegat el teu art. Tracta de descobrir-ho, de veure les seves aptituds i conrea-les per a què sobrepujui el que pugui haver heretat de Frida.

Ell no respon. Pres d'un estrany defalliment i recolzat el cap sobre el braç, que es recalca al piano, sembla meditar. Davant la seva aflicció, la Marta sent una urpa d'ungles esmolades esgarrapar-li el cor. I el bust de Bach, greu, a la mitja llum, contempla, impassible, l'escena. Ell, que va tenir vint-i-un fills i mai no el va turmentar cap problema sentimental!

64

La sobtada partença d'en Marian ha entristit la senyora Aurèlia, l'ha sumida en una mar de confusions. Va venir sense gairebé temps d'avisar l'arribada i se n'ha anat sense a penes acomiadar-se. És que sempre fa les coses així, el seu germà? Quí pot entendre els actes d'un artista? No és estrany que la Perpètua tingués aversió al seu cunyat! Els artistes necessiten una comprensió extremada perquè no són com l'altra gent. N'està segura! Sempre inquiets, els plau anar d'ací d'allà, sense amidar distàncies. Però, en Marian, no ho semblava així i aparentava absoluta normalitat.

Sols fa un dia que és fora i el troba a mancar. S'havia acostumat a preparar-li, cada matí, la tauleta amb el desdèjuni, a prop del balcó. A fer el cafè molt carregat; a untar els panets amb la confitura de la Perpètua, que trobava excel·lent; a tenir cura de la seva roba, impecable i de la seva cambra... feines, en fi, que l'emplenaven i que li donaven a comprendre com hauria estat feliç si hagués pogut instituir una família. Déu, però, l'havia destinada a la soledat. Sense que pugui explicar-se el perquè, la Marta ha decidit d'anar a Amèrica. Com li ha vingut la idea? Qui sap si ell li ha encomanat el seu afany viatger? En tot cas, ella serà la que restarà altra vegada sola en aquesta casa, massa gran per a una sola persona. La idea li desplaia. Té por. Qualsevol tropell, qualsevol cosa podria sorprendre-la sense ningú que l'atengués. S'imagina una nit de dolor demanant, inútilment, una mà propera. Si això esdevingués, hauria de morir sola, enmig del silenci nocturn, que no trencaria la remor de cap pas anant al seu auxili.

Quins pensaments tan terribles. Els allunya anant a regar les flors.

65

La Marta ha volgut anar, per darrera vegada, a l'estudi, on tot resta intacte. Sols el gran músic ha estat buïdat. Tantes partitures, més sortoses que ella, han pogut seguir-lo. Obre el piano. El teclat, blanquíssim, sembla esperar, encara, els dits, àgils que el martiritzaven amb llur pressió i que, a moments, semblava no haver de poder resistir. S'ha d'acontentar, però, amb els dits d'ella, profans en música i que res no saben del secret de les notes però, que, dolços, i acariciadors,

van cercant l'empremta dels altres, tan estimats, i que van amunt i avall relliscant sobre el vori.

Una gran desolació la pren. I besaria follament les tecles perquè serveixen el calor d'unes mans incomparables. Les mans d'en Marian! No sentia, quan les mirava, desig de besar-les, sols volia que se li acostessin, sentir-les, vives, esbullar-li els cabells, resseguir-li el rostre, prement-li les seves i captivant-les, com tan sovint feia. Si haguessin pogut traspasar-li una miqueta del seu art! Les sentia ardoroses, inquietes, enfebrosides, a voltes, sense saber reposar perquè no estimaven el repòs.

I no és sols les tecles que besaria, sinó tot allò que l'envolta. I engoliria, d'una vegada, l'aire que va estar en contacte amb ell i que encara serva, un xic, l'aroma del fum del tabac que va sortir d'entre els seus llavis. I es llençaria sobre el divan, amb defallença i ploraria la pèrdua de l'amor. D'aquell amor com mai no havia sentit.

Ha de marxar-ne lluny, de tot això que la consumiria!

Una batzegada a la porta que es tanca de cop. Un córrer desolada pel caminet, entre les feixes, tot just regades, on salten els tòtils, cantant amb monotonia i que talment sembla que diguin: "Marian, Marian, Marian...". Alça la balda del portal i ja és fora. No hi tornarà més a aquest lloc! Oh! Si tot s'enfondrés al seu voltant! O es fes invisible! Les grans pedres li semblen un monument als records. Quan s'acabarà, el seu turment?

Estones després, la senyora Aurèlia, per conhortar-se de l'absència del germà, i com retent-li homenatge, toca el piano, la primera cosa que li ha vingut a la mà: la cançó de Bach. I la Marta acaba de descompondre's. No, no es pot tocar així una cançó com aquesta! La cançó d'amor d'en Marian! Ella no pot ni vol sentir-la i s'esmuny, escala avall, i volta pels carrers que aviat ja no veurà, que perdrà per un temps.

Abans, però, ha d'anar a Romanins a dir adéu a la tia Perpètua. I a Montsurós a acomiadar-se de mossèn Xavier. Si sabés com es deixà endur pel desassossec! Amb tota la seva infinita comprensió, la trobaria menyspreable, altra volta. És així com ha de fer-se un sacrifici? Sí, voluntàriament, va renunciar a l'amor impossible, ha de doldre-s'en tant? És que sent recança de no haver fet allò que no estava bé?

A Romanins la calda del migdia encomana un ensopiment intolerable. A l'ombra de l'emparrat de l'eixida el senyor rector seu en un balancí i gronxa la son que

li produeix la calor i el cloquejar de les gallines que ronden, d'ací i d'allà, picotejant i tractant endebades de trobar un cuc escadusser. La Perpètua i la Marta, al menjador, parlen, en veu baixa, per no interrompre la migdiada del vellet.

– Em disgusta que te'n vagis, però no em sorprèn. Feia temps que ho esperava. El que no entenc és que hagi trigat tant a decidir-te. Com ha estat que ho fessis?

– Vagi a saber! Una inspiració de Déu m'ha fet comprendre que el pare em necessita, que està molt sol i que, potser, no rutlla pel bon camí.

– Segur! No li ve d'ara, això.

– Vull provar de fer-lo tornar –segueix la Marta com si no hagués sentit les darreres paraules–, fa massa anys que és fora, i en que jo vagi allà, no vol dir que pensi quedar-m'hi.

– Quan hi seràs ho veuràs. No és ací al costat, ni et pensis que sigui tan fàcil fer entendre les coses al teu pare. Això ho sé molt bé.

– Però ara ja no és jove com quan vostè el tractava i... jo no li diré les coses malament. Miraré si el faig tornar, sense dir-li-ho.

– Bé, vaja! Fer-li entendre les coses sense parlar, encara em sembla més difícil, però, com que ets de la seva mateixa fusta potser et sortirà bé. Millor que fos així, encara que, a mi, no em fa cap falta que torni.

– Tia! Per què no deixa de pensar-hi amb tanta malvolença? Jo no puc admetre que hagués estat tan dolent com vostè diu.

– Val més no parlar-ne. No ens entendríem.

No. Mai no s'havien entès. Mai la seva tia no havia fet el més petit esforç per arribar a una mútua comprensió. Va acceptar els esdeveniments tal com van produir-se i, per ella, va ésser suficient pensar que s'assemblava al seu pare. Llavors va renunciar a tot quan s'havia proposat. No va ésser per comprensió, aquest gest, sinó perquè va creure que contra l'herència paterna no hi podria res. I va preferir separar-se abans de viure amb la que li recordaria sempre aquell home avorrit. Oh! No comprèn com un cor humà pot covar, tant temps, una inquina. Ella que mai no ha odiat ningú!

– De totes maneres –segueix la Perpètua– m'alegraré que tot et surti bé tal com desitges i, creu-ho, no estaré tranquil·la fins que arribaràs a lloc i me n'hauré assabentat. No em fa goig pensar que has de passar tants dies a l'aigua. El mar té males bromes!

– Si Déu ho vol, no passarà res. Si ens deturéssim a pensar el que pot succeir quan sortim de casa, no ens en mouríem. El trenet que vostè agafa, també podria descarrilar.

- Què vols que descarrili, si va tan a poc a poc! Ja t'asseguro que el maquinista no pot fer-hi res.

- Sort que no sóc poruga, tia! Tanmateix no prova pas d'animar-me!

- Ni de desanimar-te tampoc. Bé prou que ho saps, tot això que et dic!

- És clar que ho sé!

- El pitjor de tot, suposant que no passi res, serà el mareig que patiràs -diu la Perpètua, que sols de pensar-hi sent que el cap li roda.

- Ja em passarà. Vostè pregui per a què hi hagi bonança.

- Jo i el senyor rector pregarem.

I, dient això, se'l mira, a través de la cortina de canyes, amb les mans sobre el ventre i dormint, profundament, santament, diria ella, amb el cap decantat i l'orella tancada al cloqueig ensopidor.

67

Montsurós perfila l'esglesiola damunt la taca negra d'un bosc d'alzines sure-res. Allà hi ha també la casa i l'hort de mossèn Xavier. I el cementiri, amb els xiprers que el vent gronxa quan és suau i corba quan s'enfolleix.

A la Marta li sembla, tot això, bonic, amb bellesa melencòlica. I les remors del bosc feréstec li causen la impressió d'un cant a la soledat. Però, des d'aquesta soledat, la vista pot estendre's, sense altra barrera que l'horitzó, per sobre l'Empordà, la terra plana, palau del vent; amb la mar que s'hi endinsa per l'ampla corba del Golf de Roses. Camps i pobles i camins que s'endevinen per la verdor dels arbres que els ombregen. Un paisatge de vida constant, infinitament allunyat d'aquesta quietud infinita.

Mossèn Xavier i la Marta el contemplen, aombrant-se els ulls amb la mà estesa. Gairebé al davant, entre la blavor marina, agrisada per la distància, s'hi destaca la clapa de les Medes, fulgurant sota la claror i l'atmosfera seca del dia d'estiu.

- Avui es veuen molt bé, perquè no hi ha boira -diu mossèn Xavier, que està enamorat d'aquest quadre vívid-, però, amb boira i tot, arriba a ésser bonic el panorama. Diries una aquarel·la, tan difuminats resten els contorns! A voltes, cap al tard, sembla que la mar es cobreixi amb un vel rosat per no cansar els ulls amb tanta blavor.

- Em serà possible veure meravelles on vagi? És tan bonica la nostra terra! I els ulls, habituats als monuments artístics, a la naturalesa pròdiga, podran deturar-se, amb admiració, davant d'alguna cosa?

- Quin dubte hi ha! De ben diferent manera poden ésser belles dues catedrals

d'estils divers i així, també, els països. No dubtis que veuràs moltes i molt boniques coses.

La Marta mou el cap, dubtant i entren a la rectoria. La minyona és una dona esquerpa que la mira amb malfiança. No li deu semblar bé que un capellà rebi visites de dones de ciutat, joves i boniques.

- Vaig anar a Romanins a acomiadar-me de la tia -diu, perquè la dona deixi de mirar-la- mentre no sigui a lloc la faré patir, segons va dir-me.

- Ho crec. Els esperits com el seu no comprenen que un llarg viatge té els mateixos perills que un de curt.

La conversa continua una estona per aquest estil. Fa hores que la Marta és a Montsurós i no han parlat encara, d'en Marian. Ni en parlaran, perquè mossèn Xavier no li ha preguntat res respecte d'ell. És millor. Però, per què ha de pensar-hi?

- Ara sí que ens separarem per una bona temporada! Anant de pressa trigaràs, almenys, quatre o cinc anys a tornar.

- Qui ho sap! No sé si, pel meu gust, m'agradarà quedar-me tant temps. Em passa una cosa estranya. Tinc deliri per marxar, però, estic segura que em cansarà l'absència; que la mateixa inquietud que ara tinc per partir, la tindrè per tornar. El cert és que no estic bé enlloc. He arribat al punt màxim del desequilibri.

- Ja et centraràs. El temps, en casos com el teu, fa miracles. Quan passis els dies i vegis diferents les coses del teu voltant, et semblarà impossible haver sofert tant.

Quan vegi diferents les coses del seu voltant! Ja les hi volia veure, però en companyia de l'amat. Ara, des d'ací, en la plàcida calma, amb la presència de mossèn Xavier, no té desig de marxar. Que bé hi està. Amb quin gust hi restaria! No és un altre pensament insensat?

- Has donat massa importància als sentiments amorosos -segueix ell-. És clar que són una cosa cabdal, però no es mereixen el sacerdoci que els has dedicat. Els homes, som tan imperfectes! Però no vull censurar-te. És Déu qui t'ha donat la capacitat afectiva causa dels teus trastorns. També és Ell qui et purifica al gresol, donant-te la lucidesa suficient per a reconèixer la teva falta i sofrir-ne. Tingues present que ni la palla ni la brossa es poden purificar.

- Sí, però per què no havia de tenir un esperit com el teu?

- I et creus que així no hauries tingut lluites? No sóc cap sant, encara que els bosquerols ho diguïr. Sóc de fang, com tu mateixa, però, un cop passats els moments difícils, no he volgut a penes, recordar-me'n. I he procurat fer l'obligació, el millor que he pogut. Si per cada cosa que ens equivoquem haguéssim de

deixar de fer-la, quina comoditat seria, no et sembla?

La Marta troba impossible que mossèn Xavier hagi tingut els moments difícils de què li parla; que hagi tingut lluites i equivocacions, però bé deu ésser cert, quan ell ho diu. Si no ho ha portat tot, com ella, a flor de pell, ha estat per la seva gran fortitud i perquè ha tingut la voluntat més ferma. Què difícil ni sospitar-ho tan sols a través de la seva serenor immutable!

- Ningú no ho suposaria -diu- que hagi tingut el que dius.

- És clar. Tampoc no he volgut que ho suposessin, ja que no m'ha estat necessari de fer com Sant Francesc. N'he tingut prou de pregar, que és el que tu no has fet amb la constància que et calia. M'equivoco? Ai, Marta! Sobretot, ara que vas a fer un salt tan gran, et farà falta una fe a prova de bomba. T'ho faig present per a evitar-te contratemps. I, si haguessis de fer-me'n cas, t'aconsellaria que, de retorn, t'acollissis a una escola. Ja sé que no et farà falta guanyar diners, però t'emplenarà les hores, dedicaràs la vida a quelcom molt important: als infants. La senyora Aurèlia, sense voler, perquè malgrat tot et desconeix, et va fer molt mal privant-te'n, ja que, en la missió del magisteri, sí bé hi hauries trobat desenganys i grans decepcions, com a tota obra apostòlica es troben, també se t'hauria donat alguna satisfacció i sobretot, el que et deia: plenitud.

- Ho faré. Crec que tens raó. La vida ha d'emplenar-se. Tindré una escola, el meu pare.

- I, qui sap si un amor veritablement factible. Amb això has de comptar-hi, també.

Veient que la Marta se'l mira, amb ulls estranyats, diu encara:

- Ja sé el que penses. Que, en que oblidessis al que has d'oblidar, un altre amor ja fóra difícil. Vés-ho a saber! Podries trobar un home que compregués el teu acte, tal com ha estat, comès en un impuls amorós, més fort que tu mateixa; que veiés que ho has fet perquè ets capaç d'amar molt, no per lleugeresa.

- No. Em dius això perquè no em senti vençuda a la vida, però no vull pensar-hi. Ara el meu amor ja no me'l prendrà ningú.

- No has de desanimar-te ni renunciar a l'esperança. Si, per a molts, el món és un infern, no hi ha el fatídic cartellet a la seva porta. Ja ho sabem, com abans et deia, que els homes no són déus i que els seus judicis són humans; que són amics d'una virtut només aparent, car molts d'ells no són capaços de servir-la; i que poden bescantar la dona que s'ha deixat endur per l'amor, els que no han vacil·lat a escoltar els consells dels seus instints. Sí; ja ho sabem que molts creuen que pecar és privatiu de la dona i que la Llei divina l'exclou de la justícia, però sempre hi ha una selecció.

- No, no m'interessa el que cap home pugui pensar de mi; no m'interessa si són egoistes capaços d'alliçonar el mateix Jesucrist. És la teva comprensió que m'interessa; que no hagi estat tu qui m'hagi rebutjat. El teu perdó i el de Déu, són els únics que vull. El dels homes, poc val. No dius que són tan imperfectes?

- La meua comprensió t'aconhorta? Com vols que no et compregués si sé com ha estat tota la teua vida? Però, no saps com m'hauria plagut poder dir que havia estat el forjador d'un esperit insubornable! M'ho havia pensat, alguna vegada i ja veus com Déu ha castigat la meua supèrbia! Ell va crear els primers éssers humans i, essent obra seva van pecar. Per què jo havia de suposar que tu, per haver estat, en part, obra meua, havies d'ésser tan perfecta que no podia contaminar-te el mal?

Un dring de picarols posa punt a les paraules de mossèn Xavier. El carret que ha d'acompanyar la Marta a l'estació s'ha aturat, davant la porta.

- Quants dies trigarem a veure'ns novament!

La veu emmelangida de l'amic arriba a les oïdes de la Marta com un parrupeig de tórtora. Amb la mà, tremolosa, obre el moneder i en treu un plec, imponent, de bitllets.

- Té. Què en faria jo? No necessito tants diners. Tu, en canvi, si en podràs fer, de coses! Arreglar-te la casa, pintar l'església, fer almoines...

- Però, Marta, per Déu! No puc admetre tants diners! Mil, dues mil, tres mil, quatre mil...

Al pobre mossèn Xavier el cap li dóna voltes perquè el plec no s'acaba encara.

- Sí; jo te'ls dono i són ben teus. Ja els comptaràs després.

Surten a fora. Abans de pujar al carret entren a l'església. Ella, agenollada, rep la benedicció de mossèn Xavier. Després, a fora de nou, contempla, el paisatge, una vegada més, per emplenar-se'n els ulls, com si, amb ell, volgués emportar-se'n un bocí de la plàcida vida del sacerdot que, dret, al mig del camí, li diu adéu amb la mà, que es mou, amb recança, al compàs de la música tentinejant dels picarols; amb la seva mà blanca, com un símbol de pau que ressalta sobre el verd blau dels xiprers del cementiri i que no s'abaixa fins que el vehicle es perd engolit per una recolzada del camí.

CAPÍTOL XVI

L'escollit

68

Llargues anyades s'han escolat abans que la Marta retornés al seu terror. Tot just l'havia deixat quan va esclatar la guerra civil, que va fer-la penedir de l'extremada resolució d'allunyar-se'n. Va semblar-li que havia deixat els seus en els moments que més la necessitaven per haver escoltat, tan sols, la veu del seu egoisme.

Per conducte del senyor Perelló, que es trobava a França, va anar assabentant-se del calvari de la Perpètua per salvar la vida del vell; de l'existència, plena de penúria, de la senyora Aurèlia i de la mort de mossèn Xavier, escaiguda pocs dies després d'haver-se acomiadat d'ella al bell mig de la carretera nova que tant l'il·lusionava. Aquest fou el seu dolor autèntic que va obrir, al seu cor, una profundíssima llaga que mai no es va cicatritzar. Així va anar vivint, definitivament sense alegria, sols amb el desig, com un corcó, del retorn que anava dilatant-se a mesura que el seu afany creixia.

Fins molt després de la segona guerra mundial, el seu pare no va decidir-se a tornar. Així va acabar el seu pelegrinatge per terres americanes que va resseguir de punta a punta i que, tal com mossèn Xavier li havia pronosticat, va aportar-li nous coneixement i enriquí, poderosament, la seva cultura.

Fregant els trenta-cinc anys, es troba, altra volta, a la seva ciutat, que ha prosperat i ha florit una mica pretensiosament. Hi ha cases gratacels que fan ombrívols els carrers estrets i eixamples sense ordre ni concert. Cement i rajoles a tot arreu. Però la seva ciutat no serà mai el que volen els arquitectes moderns, sinó que serà sempre pedra, pedra de numulit, i d'aquesta pedra, no se'n podrà desprendre mai.

Pren cafè, en un dels locals més cèntrics de la ciutat, ple de turistes, i després surt a fer un tomb pels llocs on va transcórrer la seva vida. Hi va a poc a poc, amb por d'emocionar-se. El sol de setembre llepa, amb la seva llengua emmelada, les cases que no han canviat gens. Veient-les, s'anima. Però, en pujar les escales de

la Pera i veure els balcons amb la darrera florada dels geranis, una gran melangia li oprimeix el cor i les llàgrimes afloren als seus ulls en adonar-se que la Mare de Déu de la Pera ha hagut d'ésser restaurada de les mutilacions sofertes durant la guerra. Ara és ben grisa, sense color, sense cap mena de pintura al fons, sense el dossier de llauna. A cada costat de la imatge dos llums verds li fan claror a les nits i l'emplenen d'ombres estranyes i reflexos misteriosos. Però no li sembla ja l'estampa de sempre i que podia guardar entre els fulls del llibre de la seva vida, assenyalant-ne un capítol. Troba que el barri ha perdut caràcter i que ja no sabria viure-hi.

A la Catedral, les mans destructores, van deixar buit el Pòrtic dels Apòstols. Sols resten llurs mènsules de pedra afiligranada. Hi ha un aire de desolació i de tristesa. Als pedrissos, esmolats, li sembla veure-hi en Xavier, amb el guardapols sense botons, parlar amb els pobres de La Sopa. Dintre la Seu els canonges resen. Els veu al Cor, les parets del qual han estat suprimides i sent l'orgue, nou, que ha estat col·locat damunt una gran baluerna de fusta. Té treballs a retrobar els records.

Des de la placeta del pou, netejada de les herbes i enllosada amb llambordes novíssimes, veu la finestra i el balconet del pis on vivia amb la tia Perpètua, vella i acollida a l'Asil dels pobres, d'on, inútilment, malda per treure-la perquè la dona s'entesta a no voler, com sempre, res del seu cunyat. Veu també la casa de la senyora Aurèlia, que va morir-se d'una fluxió de cor a causa dels sofriments del temps de guerra. A la barana de la galeria s'hi aboca una noia rossa, però, els textos amb les clavellines són els mateixos que ella va regar tantes vegades.

Emprèn el camí de Sant Cristòfor. Passa davant la torre que va ser l'estudi d'en Marian. S'atura un moment. La porta de l'hort és tancada, però al llindar hi ha un tou d'herbes seques com les que ella va trepitjar una vegada, plena de nerviosisme. Que en va tot aquell desfici! Marian, esdevingut vidu, arran de la guerra, no va recordar-se d'ella i va aparellar-se amb una violinista polonesa. S'havien vist a l'Havana, on ell va anar en el transcurs d'una tournée. Sota el cel de Cuba no va ésser-li possible ni endevinar-lo. Ell li havia dit: "Estàs bonica com mai". I se l'havia mirat arrovat, però allà hi havia la violinista i el cel esblanqueït i les palmeres i l'aire càlid que el separava d'ell il·limitadament. No li semblava el mateix. En Marian era allà, davant d'ella, com un desconegut.

Reprèn la pujada fins al Portal. La vall de Sant Daniel és igual de bonica i la muntanya de Montjuïc, tan aspra, s'ha avellutat amb l'esclat verdejant d'uns horts i uns arbres que el treball dels homes ha fet possible que sorgissin d'entre el pedruscall. Però tots els turons dels voltants, totes les cavernes obertes a les

ruïnes, s'han emplenat de gent que viu en condicions infrahumanes i que constitueixen el suburbi de la ciutat, com una tanca d'arços que l'envoltés. Misèria, misèria, misèria, moral i física. En aquest lloc exercirà: serà mestra de suburbi. Entre els pobres, que l'acostaran a mossèn Xavier. Obsessionada per les darreres paraules del sacerdot, no té altre afany que assentar la seva vida, sense nord. Tots els anys passats li semblen temps perdut, anys de vida inútil.

El campanar s'alça, davant d'ella. Allà dalt, l'amic va parlar-li, un dia, del seu ideal que mai no va trair.

69

Montsurós altra vegada. Idèntic. Com si fos ahir que hi hagués anat per retornar-hi a l'endemà. Contrastant igualment la blancor de l'església, amb el bosc d'alzines sureres: l'església xica, com una pleta que ja té un altre pastor.

La velleta que va ésser la minyona de mossèn Xavier la reconeix. Va mirar-la tant, aquell dia!

- Ai, senyoreta! No pensava veure-la per ací.

- Ja ho crec. Fa tants anys que vaig venir-hi!

- I, des de llavors, hem passat tantes penes! Però la més gran va ésser la mort del nostre santet. Mireu si ho era de sant, que no va voler anar-se'n. Els treballadors de la carretera el volien salvar. Ells l'estimaven, senyoreta, perquè, no sap què feia? Anava a veure com treballaven i els portava menjar i vi. Oidà que l'haurien salvat, aquells homes! Però ell deia: "Qui ha de matar-me si no he fet cap mal a ningú?". I, un diumenge van arribar els dolents mentre ell estava resant i van tirar tots els sants daltabaix de l'altar. Ell plorava quan va sortir de l'església, enmig dels homenots, com fúries de l'infern, que se l'enduïen mentre d'altres regiraven tota la casa. Van trobar-hi els diners que vostè li havia donat: "Quin lladre que devia ésser, aquest!", deien, tot renegant: "Es devia vendre trossos de cel. No hem de deixar-ne cap, d'aquests corbs!". Jo cridava, senyoreta: "No el mateu, pobret, si és tan bo! No ho veieu? Aquests quartos els hi havien donat, que no és un lladre, no ho sabeu?". I jo l'estirava perquè el deixessin anar. "Vós, fugiu -van dir-me, si no us ho farem entendre d'una altra manera, vella enredaire!". I em van donar una empenta que em van fer caure. Ell va mirar-me i va dir-me amb una veu que trencava el cor: "No us amoïneu, que tornaré aviat. No tingueu por que em matin. No ho veieu que no he fet cap mal?". Ai pobret! Poc es pensava que aquells homes eren dimonis. Van anar-se'n per avall i, al cap de poca estona, vaig sentir un tret i un automòbil que fugia, corrents. Estava tan esglaiada que era mig morta. Semblava que tingués les cames baldades i no em podia moure. Per fi, vaig

decidir-me d'anar a la carretera. Passant pels rusteis vaig ésser-hi aviat i el vaig trobar, pobret! De cara al cel, amb els braços oberts i el cor travessat per una bala. La carretera era nova, senyoreta, i la terra, com la d'un camp llaurat, va xuclar tota la seva sang. El vam enterrar, amb el masover, a la vora d'un roser que ell, cada any, podava. Després vaig entrar a l'església. Quina pena feia veure aquell desori! Als peus del reclinatori, on ell havia estat resant, vaig trobar-hi aquests dos llibres i vaig guardar-los.

Entremig del tel de les llàgrimes, la Marta reconeix el Breviari i el llibre de notes que ella li havia regalat. Els pren, com una preuada relíquia.

- Si vol anar al cementiri, senyoreta...

- Sí.

La dona l'acompanya fins al roser.

Ací el vam enterrar. Però, acabada la guerra, van venir a desenterrar-lo per portar-lo al cementiri de Girona. Allà hi ha tots els que van matar.

- Voldria anar, també, a la carretera.

- Com vulgui.

Caminen una estona. De tant en tant, passa un cotxe, rabent.

- Van al Sanatori -aclareix la dona-, ara ja no hi ha tanta quietud per ací.

Arriben al lloc on mossèn Xavier va morir, de cara al cel.

- Veu, aquesta pedra? Jo mateixa vaig posar-la ací i mai ningú no l'ha tocada. Després van venir a posar-hi aquesta altra amb la creu, però la que hi vaig posar jo ara és mig amagada per les herbes que han crescut.

Sí. En aquella terra que xopà tota la sang generosa de mossèn Xavier hi han crescut les herbes, amb una petita florida de crucíferes blanques que fan olor de mel.

Sobre d'elles, la Marta s'agenolla. D'esma, obre el llibre de notes, amb moltes pàgines escrites. No sap si llegir-les, si entrar dintre el santuari de mossèn Xavier. Veu, però, el seu nom, repetit, moltes vegades i no pot deturar el camí que fan els ulls per damunt de les ratlles de lletra, lleu i fina.

"Senyor, la Marta és com la flor del camp i el liri de les valls. Però no la deixeu desolada sota les tempestes que puguin trinxar-la. No l'abandoneu. Doneu-li fortalesa i pietat per resistir-les sense malmetre's".

"La Marta ama, Senyor. Feu-li possible l'amor i allunyeu-li la tristesa. Però aparteu-l'hi si li ha de causar dolor. Voldria que fos feliç i sentís el goig de la vida com el sento jo, amb el camí clarejat..."

"Amo la Marta, Senyor; després de Vós és qui més vull. Ella és l'única criatura humana que es dreça, dintre el meu cor, per damunt de tota altra".

"Apiadeu-vos de mi, Senyor, perquè em veig atribolat. La meva vista, el meu esperit, les meves entranyes, s'han contorbat pel pesar. La meva flor del camp s'ha deixat prendre l'olor. Mireu-me com sofreixo recordant tot el que m'ha dit! Vós m'hauet ja donat el Getsemaní. Si no he suat sang ha estat perquè m'ha mancat a les venes i, al seu lloc, s'hi ha filtrat el dolor. Arranqueu-lo de mi, que no es faci tan potent que afebleixi la meva pensa! Perquè el sento com un gegant que volgués dominar-me, com un nou Goliat que m'assetja!. Adestreu les meves mans a la lluita i els meus dits per al maneig de les armes. Oh, Senyor! Que l'oració em sigui com la fona a David!".

"La Marta se'n va i jo resto amb Vós. No m'abandoneu i a ella doneu-li un bon camí. No li tingueu en compte l'ofensa, que sóc jo, ací, per rescabalar-vos-en. Envieu-me penes, dolors, malalties, sacrificis... la mort. Però gireu, pietós, els vostres ulls envers ella. Sabeu com us ho prego! Demano tant!, direu. Bé em cal demanar per ella".

"Un aire de mort plana damunt meu. Estic sentenciat. Preneu la meva vida, Senyor. Si em vau donar un Getsemaní, concediu-me, també, una mort expiatòria, si és la vostra voluntat. I feu que ella trobi el que cerca: l'autèntica vida de l'ànima..."

No pot continuar perquè el sofriment la té presa amb la seva urpa rígida que no la deixa moure. El descobriment l'ha aclaparada i no voldria res més que morir en aquest lloc on va expirar l'amic sublim; anar al més enllà i veure com seu a la dreta de Jesucrist, per tal com el Pare va escollir-lo, immolant-se per a què ella obtingués tot el que ara té: pau interior. Sempre fidel als seus ideals de vida pura, a Déu i a ella, no li havia regatejat el preu. Per això, la terra que va xopar-se amb la seva sang ha tret una florida blanca.

Pren un menat de les petites crucíferes -flors simbòliques- i, amb treballs, s'alça per emprendre el retorn. Un alè d'aire, vingut d'enllà del mar, li acaricia el rostre, talment la mà invisible d'ell que, plena de suavitat, volgués eixugar-li les llàgrimes.

I camina de nou, segura d'emportar-se'n, amb les flors oloroses de mel, l'essència de mossèn Xavier transformada per virtut de la Mare-Terra.

Diploma acreditatiu del Premi Fastenrath concedit a la novel·la **L'escollit** de la mestra, escriptora i periodista Maria Assumpció Soler i Font, el 1959, durant el Centenari dels Jocs Florals a l'exili celebrats a La Sorbona (París).

El diploma va ser entregat per Albert Camús a la poetessa Maria Castanyer, guanyadora de la Flor Natural, ja que el Departament d'Ensenyament de l'època franquista va prohibir a l'autora sortir del país, per la qual cosa la dotació econòmica va anar a parar a un Casal Català a l'Argentina, a la vegada que cap editorial del moment va voler publicar aquesta novel·la que veu la llum per primera vegada el març de 2005, més de cinquanta anys després de ser escrita.

(Maria Soler havia presentat **L'escollit** al premi Joanot Martorell de 1951. En aquella ocasió el guanyador fou Josep Pla amb la novel·la **El carrer estret** i Soler va quedar finalista)

Març 2005
Associació Suport a la Dona
Palafrugell

ÍNDIX

Pròleg	5
Capítol I	
<i>Ella i el barri</i>	11
Capítol II	
<i>Una dama benestant</i>	19
Capítol III	
<i>La decisió</i>	31
Capítol IV	
<i>Canvi de clima</i>	43
Capítol V	
<i>Nimfosi</i>	49
Capítol VI	
<i>La Separació</i>	57
Capítol VII	
<i>El nou amic</i>	61
Capítol VIII	
<i>Variacions</i>	73
Capítol IX	
<i>Sacerdot de Crist</i>	83
Capítol X	
<i>Política nova</i>	91
Capítol XI	
<i>En Marian</i>	105
Capítol XII	
<i>Confidències</i>	119
Capítol XIII	
<i>El concert</i>	127
Capítol XIV	
<i>La torrentada</i>	135
Capítol XV	
<i>Torna la calma</i>	145
Capítol XVI	
<i>L'escollit</i>	161

1. L'escollit

Maria Assumpció Soler i Font

La figura i el *corpus* literari de Maria Assumpció Soler i, especialment, l'obra *L'escollit*, van inevitablement lligades a la història d'un període del segle XX que va resultar, sense cap mena de dubte, àvol i preocupant per a molts sectors catalans d'aquelles dècades d'autoritarisme polític, social i cultural.

L'any 1959, en ple règim franquista, des d'inspecció d'ensenyament, se li va prohibir de manera rotunda anar a París a recollir el prestigiós premi Fastenrath dels Jocs Florals (llavors, en el seu centenari, celebrats a l'exili), que havia guanyat amb la novel·la *L'escollit*, obra inèdita fins a la present edició.

Carme Ramilo Martínez

EDITA:

Associació Suport a la Dona de Palafrugell